

R. P. IVLII NIGRONI GENVENSIS,

Societatis IESV Presbyteri.

HISTORICA DISPVTATIO.

DE S. IGNATIO LOIOLA,
Eiusdem Societatis IESV Fundatore,

Et de B. Caietano Thienæo, Institutore Ordinis Clericorum Regularium.

OPVSCVLVM POSTHVMVM.

N

NEAPOLI,
Ex Typographia Lazari Scorigij, M. DC. XXXI.

Prê D. Gio Batta Gazzelli C.R.

PErcurri ex commissione Eminentissimi, & Reuerendissimi D. D. Cardinalis Boncompagni Archiepiscopi Neapolitani opusculum posthumum, Coloniæ Agrippinæ excusum, cui titulus; Reu. P. Iulij Nigroni Genuensis, Societatis Iesu Presbyteri, historica disputatio de Sancto Ignatio Loiola eiusdem Societatis fundatore, & de Beato Caietano Thienæo, Institutore Ordinis Clericorum Regularium, nihilque in eo fidei, aut bonis moribus aduersum comperi; Quamobrem iterum hic in lucem edi, atque typis mandari posse arbitror. In Conuentu Diuæ Mariæ Salutis Neapolis sexto Kalend. Aprilis 1631.

Frater Dionysius à Canusio Ordinis Minorum D. Francisci strictioris obseruantiæ Deput.

Imprimatur.

Fælix Tamburellus Vicarius Generalis.

ILLVSTRISSIMO, ET ECCELLENTISSIMO
Singore.

LAzaro Scoriggio ſtampatore Supplica V.E. darli licenza, che poſſa ſtampare, & mandare in luce vna opera fatta dal Padre Giulio Nigrone Genoueſe, della Compagnia di Gieſù, Intitolata Hiſtorica Diſputatio de Sancto Ignatio Loiola, fondatore di detta Compagnia, & del Beato Gaetano Thieneo Inſtitutore dell'Ordine de Chierici Regolari, già che haue ottenuto licenza dal Reuerendiſſimo Ordinario, e l'hauerà à gratia di V.E. vt Deus, &c.

Magnif. Conſiliarius Salgado videat, & referat.

Tapia Reg.

Prouiſum per S. Excellentiam die 2. Iunij 1631.

Lambardus.

ILLVSTRISSIME, ET EXCELLENTISSIME
Princeps.

VIdi posthumum Patris Iulij Nigronij Societatis Iesu, quod potest in lucem edi, nihil enim in eo contrarium inuenio, imo Ipsius materia, & argumentum iam per Vestrum Collaterale Consilium approbatum est Doctissimo, & oculatissimo Domino Scipione Rubito auctore in prima Molfesij Summæ parte. Libens tamen omnia limæ, & censuræ Vestræ subijcio. Valete felices. Neapoli die 6. Iulij. 1631.

Excellentiæ Vestræ humilis seruus

Don Franciscus Salgadus.

Imprimatur.

Tapia Reg. Enriquez Reg. Lopez Reg. Rouitus Reg.

Prouisum per Suam Excellentiam Neap. die sexta Iunij 1631.

Anastasius.

CAN-

CANDIDO LECTORI Typographus.

Micum te alij expetunt, ego candidum: nempe candor animi ingenuus, non vni te sententiæ hærere permittit obstinatius, sed expedit ad quamlibet, vt nec Platoni, nec Socrati, ac ne tibi quidem præ veritate parcas: multa tempus affert, aufert multa; tam veri quam ficti auctor; sed fictum velut adulterinum, & expositum alit parcius, ac breuius: verum gerit vtero diutius, parit serius, alit vberius, palam facit liquidius: te iudicem, te testem appello: modo ita sis animo affectus, vt verum, non fucum quæras veritatis: vt quid gestum sit petas ab historia; non quid geri potuerit acutius, quam verius rimeris: ne tu tibi imponas, fabulamque in historia commenteris: nam profecto finge factum esse, quod fieri potuit; iam mundus hic & prius, & ornatior à Deo genitus est; quam verè genitus sit: cum satis constet, & gigni prius, & ornatius potuisse: rectum equidem ingenium in iudice requiro, planum, aptum ex se se: quale in auctore huius libelli perspicies: quem ego libellum Colonia ad me missum, idcirco mandandum typis curaui; quod ad tollendam controuersiam nuper hic excitatam de Sancto Ignatio Loiola, & B. Caietano Thieneo, visus est æquissimus: nec me latet partis vtriusque patronos veritatis esse amantissimos, meque ab vtraque gratiam laboris initurum. Cape igitur lector & candido accede ad legendum animo, vt æquus esse iudex possis.

TYPOGRAPHVS

LECTORI. S.

Ncidit huc nescio qua ex peregrinatione vagum Opusculum R.P. Iulij Nigronij Societatis Iesu ingenio, & manu scriptum: quod equidem hospitio Typographia mea vltrò vt debui, ac libenter excepi: Nam qui cæteras Authoris huius dum adhuc viueret, lucubrationes in lucem publicam proposui: vti & pios aliquos tractatus ab Authore p. m. relictos Deo propitio breui dabo, vtinam plures posthumi, si qui sint, succedant; non alienum à me duxi munus euulgandæ huius etiam posthumæ partis: cum præsertim Apologiam contineat eorum, quæ alibi ab eo dicta, à me excusa, ab æliquibus in controuersiam reuocata sunt. Ita præter officij debitum, ius quoque fuit, vt typos meos typis meis ipse defenderem. Accedit priuata mea, ac vetus Obseruantia erga Societatem Iesu, eiusque sanctissimum Parentem, cuius præsertim bonori haud parum lucis detrahi videbam, si hoc opus in tenebris iacere permitterem. Accipe tu, ac lege eo solum animo, quo à me legendum datur, nimirum vt suus veritati sit locus, quod vnicè authori fuisse propositum affirmare potius, quàm diuinare possum, tum ex stilo eius, vt video innocente, quippè in causam semper intento, nunquam in causidicum aculeato; tum ex moribus eiusdem, quos optimè noui, planeque concolores orationi suæ, religiosos, & candidos, nullumque aduersarium vnquam arbitrantes, nisi falsitatem. Quoniam verò maior ferè vis Disputationis huiusce in eo sita est, quod ex temporum supputatione omnino non potuerit San-

ctus Ignatius Loiola cum B. Caietano Thienao Venetÿs congredi: idcirco vt vno statim intuitu rem introspicias, opportunum censui fore, si huius ipsius argumenta in breuiarium ab Authore collata, in vestibulo, & quasi pro foribus totius Operis tanquam Synopsim, iudiciumque præfigerem. In re vniuersa, mihi satisfuerit obsequium præstitisse, tibi iudicium reseruatum scito, ac Vale.

SYNOPSIS
Totius Disputationis, qua ostenditur congressum S. Ignatij Loiolæ, & B. Caietani Thienęi Venetijs assertum, à R.D. Io: Baptista Castaldo Clerico Regulari non uideri posibilem.

1 Euerend. D. Io. Baptista Castaldus in epistola scripta contra P. Iulium Nigronum Soc. Iesu, vt astruat hos duos beatos viros potuisse inter se colloqui Venetijs, quod Iulius negauerat, has ponit tres propositiones.

Prima propos. pag. 8. *Potuit igitur B. Caietanus, vel sub finem anni 1535. vel sub initium trigesimi sexti Venetias petere, &c.*

Secunda propos. pag. 7. *Menses decem ab anni 36. initio, vsq; ad extremos Octobris dies excurrunt, in quibus, cum (Caracciolo, & Tufo testibus) nihil egerit* Neapoli *Caietanus, potuit Venetijs cum Ignatio consuetudinem habere.*

Tertia propos. pag. 7. *Nec miretur Nigronius, modò Neapoli; modo Venetijs Caietanum breui temporis interuallo adfuisse, cum nascentis familia commoda parens optimus fortasse moderari non posset, nisi tribus alijs socijs Venetam ciuitatem ea tempestate excolentibus ad consilium vocatis.*

PRIMA PROPOSITIO OPPVGNATVR.

2 IN ea hæc est argumentatio. B. Caietanus excurrere potuit Venetias, igitur excurrit. Prudenter Franciscus Sacchinus in dissertatione de hac re: *Sicut*

fieri potuit, inquit, *vt iret, Ita vt non iret. Quinetiam de commoratione Neapolitana constat, de Veneta excursione non constat: sola coniectura ducitur ex hoc facto, quod est in quæstione: quod est alioqui tale, vt ex eo ipsa profectio negari probabilius, quàm affirmari queat. Nihil igitur factum profectionem adstruit, sed potius destruit. Nam vbi infirma imponuntur infirmis, vtraque citius collabuntur.* & alia quædam addit in eandem sententiam non minus apta, & probabilia. Verum quoniam ille studuit in ea disputatione breuitati, conferam huc ipse aliquid de meo.

3 Corroboro Francisci dictum, Posse facilius, ac verisimilius excursionem Venetam negari, quam affirmari, per id, quod ad eam probandam Castaldus nullam afferт solidam probationem, nisi coniecturam, opinationem suam, & potentiam physicam. Ceterum facta non præsumuntur, nisi probentur, vt ex iure ciuili copiose confirmat Iason celeber Iurisconsultus. Non produxit Castaldus, ne in hac quidem secunda scriptione, aut traditionem seniorum, aut scripturam aliquam, vbi aliquis odor huius profectionis Venetæ, atque colloquii sentiatur. Rerum enim antiquarum, & ante nos natos gestarum memoria, per hunc duplicem ductum ad posteros deriuatur: quod in Ecclesia quoque Catholica vsu venire tradunt Concilia, Patres, & recentium hæresum oppugnatores. Immo à Clericis regularibus propter probitatem, doctrinam, ætatem, fide dignissimis accepimus, nihil in ea Religione auditum hac de re, nisi post vitam B. Caietani editam, & excitatam disceptationem.

Ias. in l. si emancip. n. 2. ff. de collat.

4 Deinde hæc ratio argumentandi à possibili ad esse, qua Castaldus vtitur in hanc formam. *fieri potuit, ergo fuit*, infirmissima est omnium testimonio, qui Logicam à limine salutarunt. Sola enim inficiatione disparet. Hinc Aristoteles (vt scienter Suessanus inter alios explicat) docet causam non necessariam, etiã positis omnibus incitamentis, & adiumentis ad ambulandum, ali-

Ar. l. 2. de gen. tit. 46. Aug. Niph. Sueff. ibid.

quan-

quando non ambulaturam: quia causa libera est. Multo minus affirmare possumus B. Caietanum perrexisse Venetias, cum posset pergere; cum quia causa libera erat; tum quia non constat nobis habuisse incitamenta vlla profectionis: neq; Castaldus alium impulsum attulit, nisi gubernationē familiæ nascentis; sed attulit adeò timidè, ac dubiè per verbum *fortasse*, vt liquidò appareat non illi certam, solidamq; rationem videri; vt paulò post demonstrabo eam elidendo.

5. Adde captiosam argumentandi rationem censeri, & ad captionem consequentis reuocari; vbi minus cōmune infertur ex magis cōmuni; vt si dicas, *est animal, ergo est homo*. Falsa est hæc consecutio. Similiter in re proposita, ex potentia, quæ anceps est ad esse, & non esse, infertur determinatè, esse. Præterea si hæc illatio admitteretur absolutè in humana vita, nihil certum haberemus in historijs; quoniam historici fingerent, quæ vellent: verbi gratia: Mortuum traderent hoc anno regem illum, quia mori potuit. Nihil iusti despicerent in iudicijs iudices; si, quia Milo parare potuit insidias Clodio, ideo parauisse dicatur, & credatur. Tollendus item esset è corpore ciuilis iuris titulus integer de damno infecto. Nam ex Caio iurisconsulto: *Damnum infectum est, quod nondum factum est, sed futurum veremur, quia fieri potest*. Denique euerteretur propositio de fide, quæ est: Deum facere posse alia multa, quæ non fecit, aut facit, vt explicat S. Thomas, & cum eo Theologi docentes, Deum non omnia fecisse, quæ sunt possibilia, quæq; ipsius infinita potentia producere potuit, ac potest. l. 2. ff. de dāno infecto. S. Thom. 1. p. q. 25. art. 5. Vasq. par. 1. q. 25. disp. 106. nu. 11.

6. Præterea Venetæ profectioni sub finem anni 1535. obstat B. Caietani prudentia gubernandi, zelus ipsius animarum, & diuini cultus obseruantia. Celeberrimis enim diebus Natalis Domini abfuisset ab Ecclesia sua, deseruisset tum domesticas ouiculas, quibus præerat in Monasterio Parui stabuli Neapolitano; tum extraneas, quarum iam erat factus Pater spiritualis, earumque cu-

ram habebat diligenter. Etenim multo fenior anno 1547. quo excessit è vita, Roma rediens, vt Ascensionis die cum socijs suis in cœnobio, atque in odeo interesset Neapoli. fessus licet pridiano itinere, noluit Atellæ conquiescere, sed nocte ipsa Neapolim excurrit; quod ipse Castaldus cum Antonio Caracciolo testatur. Non est igitur credibile prudentibus rerum æstimatoribus, tam sanctis diebus, quibus opera ipsius adeo necessaria erat filijs domesticis, & extraneis, præsentiam suam eripuisse illum, qui vt choro interesset, tantum laboris suscepit.

Castald. in vita B. Caiet. c. 8. Ant. Caracc. in Caiet. p. 250. Inf. n. 11.

7. Denique quamuis Venetias profectus esset Caietanus sub anni 1535. finem, tamen non potuisset eo anno 1535. colloqui cum Ignatio, qui nondum eò peruenerat. sed anno 1536. vt ipse Castaldus fatetur, existimans sub initium anni 1536. contigisse; sed quam propè ab initio, mox viderimus. Si dicatur B. Caietanus post festa natalitia celebrata, diemque Epiphaniorum Venetias excurrisse, duæ contra Castaldum emergunt rationes. Prima est aduersa, periculosaq; nauigandi tempestas, media hieme, in Adriatico mari, tum in itu, tum in reditu. Quam itineris rationem asserit consuetam fuisse Caietano, cum ait, eum potuisse *Rebus cum socijs cōpositis, Adriatico transfretato, vti solebat, Neapolim iterum redire.* Altera ratio est, quòd non poterat cum S. Ignatio colloqui, nisi diu Venetijs substitisset, cum ille Venetias non peruenisset nec Ianuario, nec Februario mense, vt post docebitur.

Castald. ep. pag. 8.

Inf. nu. 11.

SECVNDA PROPOSITIO ENERVATVR.

8. IN hac propositione, primum video non posse stare, quod ait Castaldus, nihil egisse B. Caietanum Neapoli decem mensibus anni 36. ab initio vsque ad Octobrem exeuntem, atque id ex testimonio Episcopi Tusi, & Caraccioli. Nam Caracciolus perspicuè asserit anno 36. à B. Caietano obseruatum, ac deprehensum

Carac. par. 241. Castal. ep. p. 7.

Ber-

Bernardinum Ochinum hæreticum in æde S. Ioannis Maioris concionantem. Confirmat id Castaldus in hac epistola, declarans insuper id non euenisse Quadragesimali tempore, *sed diebus festis*: quos intelligo esse illos, qui Pascha, & Pentecosten sequuntur. Nam concionatores viribus aliquantisper refectis post quadragesimã, sub æstatem conciones habent. Obseruatio autem hæc, vt indicat Caracciolus, non fuit vnius diei, sed multorum: cum interdum ipse hominem audiret, aliquando submitteret sodales suos animaduersores; nec versutissima vulpes tam perspicuè se proderet, vt non esset necessaria frequens & diuturna notatio. Quo fit, vt ex decem illis mensibus, magna pars Neapoli sit consumpta in Ochino deprehendendo; & necessario Neapoli perstiterit. Quòd si velit Castaldus notatum ante quadragesimam, in maiores difficultates incurrit. Non enim id contigisse potuit, nisi Ianuario, & Februario mense, quo tempore in prima propositione asserit fuisse Venetijs.

9 Alterum quod subsistere non existimo, est tam diuturna mora B. Caietani Venetijs, si venit illuc initio anni, & nõ egit cum S. Ignatio, nisi mẽse Augusto, aut Septembri, quod non negat euenire potuisse Castaldus. In hoc casu verum non erit quod scripsit Caracciolus, B. Caietanum, quo tempore discessit ad comitia Romana Napoli anni 36. *Iam biennium domum Sabuli summa cum laude rexisse*. Quis verè dicat biennium gubernasse; qui decem menses abfuit? quæ laus in gubernatione Vicario tam diu relicta? Non dici potest excursio, tam diuturna commoratio: aut si velit excursionem verè esse, breue aliquod tempus, idq; certum, ac fixum assignet, & tunc ostendam, ne in eo quidem colloquium accidere potuisse. Carac. par. 247.

10. Tertio, vt veritas eluceat, partiar hos decem menses in partes. Sit prima pars duorum mensium Ianuarij, & Februarij, vsque ad Cal. Martias, in quas eo anno inciderat dies cineralium. Hoc tempore non erat Venetijs S. Ignatius, quod euidenter demonstro. E Ioannis

Petri

Maff. l. 2. vitæ.c.1. Lucena l.1. vitæ c.4.

Petri Maffei narratione, cui adstipulatur Ioannes Lucena scriptor vitæ S. Francisci Xauerij Lusitanicè (quę Italicè quoque legitur) S. Ignatius Parisijs discessit in Hispaniam an. 35. *Per autumni tempus;* Hæc sunt verba Maffei, quæ significant in ipso autumno iter cepisse; qui ab æquinoctio ducit initium; quod tunc anno nondum reformato, in medium ferè Septembrem incidebat. Immo ex Orlandino, *vergente ad exitum anno* recessit. Et valde rationi, congruentiæque congruebat, vt homo valetudinarius, vt tunc erat, remissis caloribus æstiuis, iter longum capesseret. Periti viarum illarum mihi asseuerarunt, quindecim omnino dies ad illud iter esse necessarios. In patria verò cōmoratus est *Per tres menses*: hæc verba sunt Cardinalis à Monte in relatione ex processu facta Papæ Gregorio XV. in consistorio secreto. Quæ ideò refero, vt intelligat Lector, in itinere, & commoratione in patria totum annum trigesimũ quintum, & aliquid esse consumptum: nec Venetijs tam cito esse potuisse: quod sic ostendo.

Orland. l. 1. nu. 99.

Cardin. à Monte in relat. consist.

11 Ponamus recessisse à patria S. Ignatium post Cal. Ianuarias (nam antea ex dictis nullo modo potuit) Inde pedes, quia melius habebat, vt tradunt omnes historici, Nauarram, & Castellam; quæ sunt prouinciæ, peragrauit: Pompeiopolim, Almazanum, Seguntum, Toletum vrbes lustrauit: mandata sociorum exhausit, negotia expediuit, veterum sociorum statum, ac voluntatem inuestigauit, & cognouit, & tandem Valentiam se contulit. Singillatim, & minutatim hæc omnia referuntur, vt Dominus Castaldus conijciat, multo ad id tempore illi opus fuisse. Nec enim negotia tam multa, tot locis inter se dissitis sparsa, cursim explicari potuerunt. Itaq; non nisi adulta hieme Valentiam inijt. Non illico inde soluit: quia consultationes cum amicis de ratione nauigationis præcesserunt. Nauigatio, & tempestas in ea excitata suum sibi tempus rapuerunt, antequam caperet portum Genuensem. Genua discedens itidem pedes, multos dies in illo periculoso itinere per Apenninum

insumpsit, vt Bononiam perueniret. Bononiæ, Ribadeneira teste ægrotauit: in collegio Hispanorum moratus est aliquot dies, ex Maffeio, & Orlandino, vt vires reficeret. Aliquid etiam temporis itineri, quo Bononia Venetias perrexit, datum est. Si summa fideliter supputando colligatur, non ante finem hiemis Venetiis conquiescere potuit. Asseruatur in archiuo nostro Romano narratio quædam Ioannis Polanci, qui cum S. Ignatio diu vixit, eique fuit ab Epistolis: extantque præterea scripta, vnde Franciscus Sacchinus Secretarius Societatis à me hac de re consultus respondit, colligi non peruenisse Ignatium Venetias ante finem hiemis. Itaq; licet affirmare sub finem Martii anni 1536. ad eam celeberrimam vrbem appulisse. Non enim in regionibus frigidioribus Italiæ, quales sunt Venetiæ, polum arcticum 45. gradus eleuatum habentes, finiri solet hiems, nisi post vernum æquinoctium.

Rib. l. 1. c. 5.
Maff. l. 2. c. 2.
Orland. l. 1. 6. 118.

12 His positis, nego Beatos hos viros mense Ianuario, & Februario inter se collocutos: quia Sanctus Ignatius nondum Venetias peruenerat. Neque Martio potuit id euenisse has ob causas. Prima ex parte S. Ignatii, qui sub finem Martii venit, vt probatum est. Secunda ex parte B. Caietani, qui verisimiliter iam ad suum ouile remigrarat, vt esset Neapoli Quadragesimæ sanctiori tempore, quæ, vt dixi, Calendis Martii inchoabatur. Quod si velis detinere Caietanum vsque ad finem Martii, vt tunc cum Ignatio colloquatur: tunc noua ratio nascitur cur abesse debuerit B. Caietanus. Nam dies Dominicæ resurrectionis eo anno in sextum decimum diem Aprilis incurrebat. Quamobrem si non redierat ante Cineralia, certè Martio exeũte soluere Venetiis debuit, vt Neapoli pœnosam hebdomadam cum subsequente paschate in suo Monasterio transigeret, vt huiusmodi festos dies solemniores consueuerat. Nec dicatur fuisse collocutos in illo interstitio, quod potuit esse inter aduentum Ignatii, & discessum Caietani. Tum quia colloquium illud ex Castaldo, non fuit vnius diei, sed multo-

rum,in quibus opera data est orationi,antequàm Ignatio responsum daretur.Tum quia cũ redire soleret Caietanus mari, & eius nauigatio sit incerta, debuit ex prudentiæ præscripto anticipare discessum, vt posset esse Neapoli in solemnitatibus præscriptis.

13 Tertia ratio: Si B.Caietanus sub finem Martij discessit,necessariò Venetijs tres menses fuit. Eò enim ex Castaldo sub initum anni excurrerat. At quæ negotia tam ardua, tamque multa erant in Religione constante duobus tantum domicilijs, quæ octo, quindecimue diebus expediri non possent? præsertim cum post paucos menses ad Romana comitia conueniendum esset. Atque hæc ratio validior est,si B.Caietanus detineatur à Castaldo Venetijs Aprili mense, ac Maio, vt cum S. Ignatio colloqui possit:quoniam improbabilior est mora tam diuturna,etiam ob rationem dictam nu.9.

14 Dato, & non concesso B. Caietanum substitisse diutius Venetijs, vtpute mensibus Aprili, & Maio, dilemmate vtor. Aut S.Ignatius cum primum descendit è nauicula,cœnobium adiit S.Nicolai, aut post aliquot dies.Primum non est verisimile.Tum quia certissimum est,nõ tam serò venisse Venetias, sed ante mensẽ Aprilis.Tũ quia erat illi incognita noua Religio, & pusillus grex,versato diu in Gallia,& Hispania remotis ab Italia regnis. Et si Neapoli,cum habitarent Patres in æde Misericordiæ,mutarunt anno 34. domicilium, eò quòd (sic loquitur Caracciolus) *Plerique omnes vix de nomine,aut ne vix quidem nostros patres,nouique Ordinis institutum nouerant*: quid mirum in Galliam, & Hispaniam pusilli tunc Ordinis, & vix nati famam nequaquam peruenisse?

Caracc. p. 223.

15 Præterea pugnabat cum bonis moribus S.Ignatii, qui nobili loco natus erat,& in aula regia educatus; vt ignotus hospes in hospitium incognitum non inuitatus sese intruderet. Quis illum, si id fecisset, non existimasset inofficiosum, atque inurbanum? Adde non adeò in illo ingressu Veneto Ignatium eguisse, vt cogeretur

in

in hospitium gratuitum diuertere, ac diuersoriū emendicare. Tulerat enim secum in syngraphis mercatoriis aliquantum pecuniæ (teste Maffæio) quam statim vt peruenit, exegit. Postremo Castaldus ipse consentit mecum, tum in vita Caietani, tum in epistola, cum ait S. Ignatium, *Dum Venetijs moraretur cum B. Caietano consuetudinem habuisse*, &c. *Cum Venetijs moraretur*, scripsit: non autem, *cum primum venit*. Quòd si quis obiiciat contrarium opinari eum, qui articulos pro canonizatione B. Caietani composuit, in quibus scripta sunt hæc verba: *B. Ignatius Loiola cum ex Hispania Venetias venisset, à B. Caietano fuit benignè, humaniterque exceptus*: huic respondeo veritatem vnam tantum esse: atque ex hac varietate narrationis colligi perspicuè, nihil esse certi de hac collocutione Beatorum in ea religione, in qua tantopere seniores discrepant: proinde congressum illum, de quo disceptatur, euanescere.

Maff. lib. 2. c. 2.
Castal. ep. p. 5.
Artic. S. de relig. pag. 20.

16 Si dicatur congressum illum accidisse post aliquātum temporis ab aduentu, suboriuntur æquales difficultates. Primum nimis diu retinetur Venetiis Caietanus, quem stabiliendi domicilii necessitas expectabat, quòd incommodè in paruo stabulo habitarent: & alias ob causas explicatas nu. 8 & 9. Deinde si dicas Caietanum adnauigasse Venetias post Pascha: contradicis Castaldo, qui putat initio anni illuc excurrisse, non anno medio: aduersaris Caracciolo, qui tenet illum Neapoli occupatum in obseruando Ochino, vt dixi nu. 8. Tertio, cum S. Ignatius iam haberet domicilium vtcumque stabile, vel pecunia conductum, vel apud Hispanum amicum, vbi libere pro more suo cum proximis ageret, vt eos Deo lucrifaceret, est improbabilissimum habitasse multos dies in Monasterio S. Nicolai, vt significat Castaldus.

17 Pono tamquam certum ex communi consensu, S. Ignatium Venetiis in suspicionem praui dogmatis adductum, & falsis criminationibus impetitum; remque

ad Apostolicum nuntium delatam: per occasionem, quod operam daret proximis ad meliorem vitam perducendis. inimicissimus enim otii, & cupidissimus animarum saluandarum, vix Venetias attigerat, cum è vestigio cœpit facere quæstus spirituales, quod Castaldus concedit: immo & socios comparare sibi ad augendam societatem animo designatam. Hoc posito rursus dilemmate vtor. Aut petiuit habitum à Caietano antequam tempestas à maleuolis excitata, per iudicialem sententiam conquiesceret; aut post. Nonante. Primum,

Castal. ep. p. 9. quia non placet id Castaldo; qui nō vult S. Ignatium ad Carafæ consuetudinem admissum, nisi consedata procella. Ergo multo minus à B. Caietano erat domum recipiendus, & audienda petitio hominis, cuius dicebatur in Hispania ob hæresim statua combusta. Deinde obstat ratio. Nam Ignatius sciens suum nomen esse magna infamia denigratum, non adeo erat imprudens, vt ante iuridicam, ac legitimam purgationem peteret se in eum ordinem adscribi, in quem pro certo habebat, se non receptum iri: obstante zelo Carafæ, cęterorumq; Patrum prudentia, qui numquam hominem tanti criminis accusatum, & suspectum in suum sodalitium admisissent. Dices, fortè petiuit antequam commoueretur tempestas. At quis credat, tunc petiuisse alium ordinem, cum socios inquirebat, & comparabat ad locupletandum suum?

18 Neque potuit petitio illa fieri compressa per sententiam infamia. Nam ea lata est multo seriùs, quàm

Castal. p. 9. epist. existimauerit Castaldus; qui mihi persuadere conatur in epistola, *non paucis diebus* absolui potuisse iudiciū. Assero ergo sententiam absolutoriam à Vicario Nuntii latam die xiij. Octobris anni non 36. quo suspiciones aduersus S. Ignatium natæ sunt, sed sequentis 1537. Atq; id perspicuum est ex ipsa sententia, quæ in tabulario Romanæ domus asseruatur, testibus Ribad. & Orlandino. Legit eam nuper accuratè Franciscus Sacchinus Secretarius, qui ad me scripsit se non esse deceptum à

notis

notis numerorum, quæ integræ sunt: & præterea nihil de anno dubitandum; quoniam absoluitur Ignatius Sacerdos, qui Sacerdotio fuit initiatus cum sociis, vt quinque tradunt historici, die 24. Iunij anni prædicti 1537. Itaque absolutio Sacerdotis nō potuit esse anno 1536. quo nondum erat Sacerdos. Et si pronunciata fuisset sententia 13. Octob. 1536. non prodesset Castaldo, quoniā eo tempore Caietanus vel erat in itinere Romano, vel ad illud se parabat Neapoli.

TERTIA PROPOSITIO CONVELLITVR.

19 Dvobus impulsibus corruit fundamentum Venetæ professionis à Castaldo iactum: nimirū necessitas gubernādi nascentem familiam. Primus erit, si dixerim Caietanum non fuisse primum Ordinis institutorem, cui competeret eius gubernatio. Nam legi viginti, & amplius scriptores, nominandi si fuerit opus, qui Io. Petro Carafæ Theatino Episcopo tribuunt institutionem, Inter quos est, qui funebrem eius orationē habuit: Io. Paulus Flauianus, & Antonius Carafa Cardinalis eius consanguineus, qui veritatem bene norāt. Recensentur inter eos quinque ex ipso Ordine qui Carafam Institutorem, absolutè vocant sine limitatione, vel primum institutorem, & caput, vel primum fundatorem, & conditorem, & ab ipso Castaldo dicitur in eius vita institutam ab eo suam religionem; eundem suæ religioni dedisse principium, & regulam: verum quoniam declinaturus est ictum, dicens ambos diuersa ratione fuisse primos fundatores, ideo transeo ad secundum impulsum; quamuis distinctio non satisfaciat, cum non assignetur ratio, cur Caietano potius, quàm Episcopo gubernatio debeatur.

Carac. p. 58. & seqq.

Castal. c. 17 vitæ Pauli Papæ.

20 Est ergo alter impulsus hic, per illud tempus, quo dicitur Caietanus excurrisse Venetias, non ille nascentem familiam regebat, sed vel qui domui Venetæ præerat, vel Carafa. Dixi, qui domui Venetæ præerat; quia vt tres ipsorum historici tradunt, Carafa emissa profes-

Castal. c. 2. vitæ Pauli, & c 3. vltæ Caiet. sione electus fuit illico, *in primum Præpositum, & caput totius gubernationis*. Hæc sunt verba Castaldi: ex quibus intelligas à Præposito gubernari ordinem, & quia definitum fuit à Papa Clemente VII. vt gubernatio triennium ne excederet, anno 1527. Venetiis, quo se receperat, post Romanæ vrbis direptionem, referente Caracciolo, elegerunt Caietanum pastorem parui gregis. Hic ex lege deposuit gubernationem an. Carac. p. 211. 1530. Quis ei successerit non planè constat, sed probabile iterum regimen delatum Carafæ, qui dicitur à Id. p. 214. Caracciolo præpositus esse ann. 1532. Carafæ successit Id. p. 25. Bonifacius à Colle, qui ex eodem Caracciolo præfuit domui Venetæ ab anno 1533. ad an. 1535. Bonifacium secutus est Bernardinus Scottus. Nam, vt tradit Ioan. Tus. c. 5. hist. Baptista Tusus Episcopus Acerrarum in historia Ordinis, quo tempore Carafa Romam euocatus est à Pau Carac. p. 234. lo III. Venetam domum regebat Bernardinns Scottus. Quamquam Caracciolus scribit Romæ Scottum fuisse electum Præpositum Venetæ domus. Forte dici potest fuisse confirmatum, vt eorum dicta concilientur. Si ergo gubernatio totius Ordinis erat penes præpositum Venetum anno 34. & 36. siue is esset Scottus, siue alius, necessario excluditur a Caietano, qui erat præpositus Neapoli.

21 Si dicat Castaldus, alium fuisse gubernatorem Ordinis, alium Veneti cœnobii, facile assentiar. Tradit Carac. p. 270. enim Caracciolus ann. 1528. missum Bonifacium cum septem sociis Veronam, à *Theatino Episcopo, & Caietano, penes quos tum rerũ summa erat*. Hoc anno erat præpositus Caietanus, vt scribit idem Caracciolus: cur se Carafa immiscet in missionem Veronensem; quomodo summa rerum penes vtrumque? Nõ potest aptè responderi, nisi quia Caiet. domum, Carafa ordinem regebat. vt vt res sit, quo tempore Caietanus præerat domui Neapolitanæ, pauloqne ante summa rerum, & ordinis gubernatio erat penes Carafam, & non apud Caietanum; quod euidenter demonstratur sequentibus

argu-

argumentis ex ipsorum historiis.

22 1. Carafa rogatur à Ciuitate Neapolitana per litteras, vt socios mittat Neapolim; quod non fecisset, nisi agnouisset eum rectorem Ordinis. 2. idem pro imperio anno 1533. mittit Neapolim Caietanum cum socio Ioanne Marinono. 3. Paulo post mittit eodem sex alios in subsidium. 4. Caiet. creatur absens Præpositus gregis Neapolitani, decreto comitiorum Venetijs scripto. Non ergo ipse Ordinem regebat. 5. Discedens Venetijs idem humilitatis, & indifferentiæ memorabile exemplum edidit, recusans sibi socium eligere, quod est argumentum non fuisse rectorem Ordinis, sed agnouisse pro capite Carafam, qui mittebat. 6. Carafa scribens ad sororem ann. 1534. ait à se missos Caietanum, & Marinonum, quæ verba significant potestatem, etiam in ipsum Caietanum, atque hæc omnia leguntur partim in Epistola Tusi, partim in Caraccioli historia. Tus. c. 4. hist. Caracc. p. 214. & seq.

23 Septimum argumentum est epistola Carafæ scripta sociis missis Neapolim ann. 34. quam refert ad verbum Caracciolus: in qua loquitur tamquam potestatẽ habens in vniuersum Ordinem: quod in optimo viro, qui dignitates maiores repudiauerat, non est tribuendum arrogantiæ, sed legitimæ auctoritati. In ea primũ reijcit duos à socijs Neapoli commorantibus propositos sibi, vt in Ordinem reciperentur. Cur illi proponuntur, nisi quia rector gregis? cur non adscripsit in Ordinẽ Caietanus, si ipse familiam nascentem moderabatur? 2. Cogitat Carafa de Caietano Romam mittendo, vbi Pontifex in vrbem redijsset. 3. Transmittit Neapolim formam professionis à Petro Veronensi faciendæ. 4. Ait se promouisse ad diaconatũ Gregorium, & euecturum ad sacerdotium. 5. Recipit in Relig. Simonem Bergomensem sine consensu Caietani. Hæc acta sunt religiosæ potestatis, exercitæ in socios Neapolitanos, & speciatim in Caietanum. Si ea egit vt præpositus, ergo præp. Venetus gubernabat familiam totam: sin autem præpositus non erat, certè imperabat omnibus, etiam ab- Caracc. p. 25.

ſentibus, vt rector Ordinis, qui cœperat dilatari. Adde, quod ſub finem anni 36. Caietanus rediјt Neapolim ſine dignitate, ac ſubiectus Petro Veronenſi nouo præpoſito, ex Caracciolo.

Caracc. p. 244. 24 Ex hoc ipſo capite, quod Caietanus anno 35. & 36 non præerat Ordini, non ſolum ruit fundamentum itionis Venetæ, ſed etiam intelligitur, eſſe improbabiliſſimam petitionem ab Ignatio prudentiſſimo viro factam Caietano, qui non erat ſuperior, neque cœnobij Veneti, vt certiſſimum eſt, neque Ordinis, vt demonſtraui; neq; facultatem habebat adſcribendi vllum in Ordinem. Cur non egit potius de mutatione vitæ cũ Carafa? Reſpondebit Caſtaldus: interceſſerant ſimultates. At ego nouo dilemmate argumentor: vel Carafa erat amicus Ignatij, vel ab eo alienior. Si amicus, & cognitus, quidni ad illum accurreret ad petendum habitum? ſin alienior; Ignatius minimè tentaſſet, aut per ſe, aut per alios aperiri ſibi ianuam religionis à parum amico erectæ, ac gubernatæ, vel in qua plurimum poſſet tenens primas. Si dixeris conueniſſe Caietanum, vt eo tamquã internuntio cum Carafa ſupremo familiæ rectore vteretur, pugnabit cum Caſtaldi narratione, in qua Caietanus tamquam poteſtatem habens recipiendi, audit Ignatium petentem, & repellit auditum. Quamquam reuera neminem adſcribere poterat in Ordinem is, cuius petitionem de duobus Neapolitanis Carafa reiecerat. Denique per hoc effugium non eneruatur vis dilemmatis, de ſimultate cum Carafa, & ſuſpicione praui dogmatis, ob quas, ne opera quidem interuentoris Caietani à Carafa fuiſſet admiſſus.

HISTO-

HISTORICA DISPVTATIO
De S. Ignatio Loiola Societatis Iesu Fundatore, & de B. Caietano Thienæo, Institutore Ordinis Clericorum Regularium.

1 RODIIT in lucem anno 1612. vita B. Caietani Thienæi, è religiosissima familia Clericorum regularium, quos vulgus Italorum Theatinos appellat; edita Mutinæ, atque Italicè scripta pereleganter ab admodum Reuerẽdo Io. Baptista Castaldo, eiusdem Religionis presbytero Theologo, qui eum nominat sui Ordinis fundatorem. Legi equidem auidissimè, cum primum in meas manus venit, cupiens inuenire aliquid, quo meos commentarios asceticos, & dissertationes, quibus poliendis tum operam dabam, locupletarem; quod, vt in ijs videre licet, obtinui: &, quoad potui, præstiti perlibenter. Inter legendum hæsi diu, rei nouitate detentus in capite tertio: vbi Auctor agens de fructu spirituali ab ordine suo in Ecclesia Dei producto per B. Caietanum, hæc habet, de S. Ignatio Loiola fundatore Societatis Iesu, ad verbum ex Italico interpretata: Hæc noua planta diuino fœcundata fauore, adeo suum odorem feliciter, & cum vniuersali applausu sparsit, vt cum illum S. Ignatius Loiola Venetijs anno 1536. olfecisset, plenus eo spiritu, qui eum coegerat deserere duplex terrenæ militiæ periculum, quo meliori spe aliquem Ordinem militiæ spiritualis, ac religiosæ arriperet, conatus est eiusmodi bono propius frui. Itaque diebus aliquot commoratus est in cœnobio S. Nicolai Tolentinatis, ab illis

„ illis Patribus magna charitate tractatus. Postmodū
„ cum ad illum viuendi modum impensius esset affe-
„ ctus, petiuit à B. Caietano, vt se in ipsorum cœtum
„ aggregaret, atque habitu eiusdem Religionis indue-
„ ret. Verum noster Beatus prævidens, atque ex nobi-
„ li modo agendi S. Ignatij præsagiens copiosum fru-
„ ctum, quem producturus erat, respondit illi (quod in
„ negotijs arduis solitus erat) vt preces pro ea re Deo
„ funderet ipse, quemadmodum etiam Patres erāt sup-
„ plicaturi; & post hæc susciperent eam deliberatio-
„ nem, quæ à Domino demonstrata fuisset. Ita fece-
„ runt: & aliquot diebus elapsis Caietanus Ignatio re-
„ nunciauit, quòd Spiritus sanctus non illum quidem
„ vocabat ad hanc Religionem, sed quòd seruitium
„ Dei futurum fuisset, vt ipse aliam presbyterorum
„ pariter, sed actuosiorem fundaret. Quo modo pror-
„ sus contigit felicibus progressibus anno 1540. sexto-
„ decimo post nostram institutam. Hactenus Castal-
„ dus.

2. Cum hæc perlegissem valde miratus sum, quòd ne minimus quidem rumor, aut, vt meliùs dicam, ne tenuissimus quidem susurrus huius petitionis sese insinuasset in aures meas, per tot annos, quibus in hoc Ordine vixi, ab anno trigesimo primo eiusdem, per Apostolicam sedem confirmati. Quo tempore curiosissimè peruestigaui, quà legendis litterarum monumentis, quà senioribus interrogandis, initia, & progressiones meæ Religionis, tum vt satiarem animum meum auidum cognitionis eiusmodi rerum, tum vt in asceticis elucubrandis, ne quid calamo excideret, quod non esset omnino certum, aut cuius ratio à me reddi non posset luculenter. Dum hæc suspensum me tenet admiratio, Claudius Aquauiua Præpositus vniuersæ nostræ Societatis, vir testimonio Romanæ curiæ, atque vrbis, ne dicam orbis, optimus, ac prudentissimus, simul certior factus de hac narratione, & simul obtusus clamoribus Italorum Patrum, qui hanc

histo-

historiam à Castaldo, quamquam bona mente, vulgatam legerant, rati contrariam esse veritati, ac S. Parenti nostro Ignatio, ne quid grauius dicam, indecoram abhorruerunt: iubet à me quamprimum arrepta occasione Castaldum ad veritatis, & religiosæ modestiæ normam amanter confutari. Viderat enim non aliam esse rationem educendi è mentibus hominum hunc errorem, è narrationis huius lectione haustum, nisi confutatio pariter impressa chalcotypis vulgaretur. Parui, vt debui, confestim: scriptam responsionem Romam transmisi corrigendam: mox accuratissimè seniorum, ac peritissimorum Patrum oculis recognitam, seuerissimoque censorio iudicio eorum, qui Societatem regebant, examinatam, in secunda editione meorum commentariorum asceticorum, quæ tunc parabatur, inserere placuit anno 1616. qua parte de prædictionibus disputabam, quæ Societatem nostrã olim fore in Ecclesiam Dei pollicebantur. Vnde in tertiam quoque editionem Germanicam anno 1617. transcriptam videas. Licuit id P. N. Claudio, & mihi, & omnibus sodalibus S. Patris filijs amantissimis, parentem nostrum ab inconstantiæ macula, quæ (quamquam à nolente) imprimebatur, vindicare. Ac nisi id ille iussisset, officio suo procul dubio defuisset, cum eam defensionem, & nostrorum historicorum honos, & sociorum clamor, & res ipsa deposceret. *Qui præpositum suum non protexit, cum posset*, inquit vetus iurisconsultus Arrianus Menander, *in pari causa factori habendus est.* Et Vulpianus: *semper hæredis interest, defuncti existimationem purgare.* Quod si hæres actionem iniuriarũ habet aduersus eos, qui cadaueri iniuriosi fuerunt, quia id spectat ad existimationem hæredis; atq; idem est si fama defuncti lacessatur; vt eadem lex definit: potiori iure licitum erit, & debitum à filijs, famam, nomen bonum, decusq; parentis, quamquam non iniuria voluntaria violati, à qualicunque iniu-

Iul. Nigr. com. ascet. part. 3. tit. nu. 12.

L. omne ff. de re milit. L. 1. §. quoties de iniurijs.

l. 1. §. item ff. eodem.

ria tueri. Vt autem Lectori sit ad manum ea confutatio, hic describitur, quæ sic habet.

„ 3. Nec verò imprudens prætermitto prædictionē, „ quam Io:Baptista Castaldus Clericus regularis pro- „ didisse scribit ex ore Caietani Thienæi fundatoris „ suæ religionis; quia nullam habet probabilitatis spe- „ ciem: nec res nostras fulcire debeo rationibus, quæ „ conuinci possint falsitatis. Is in vita prædicti Caieta- „ ni scripta Italicè tradit multis, quod ego paucis re- „ fero, S. Ignatium nostrum anno 1536. Venetijs dies „ aliquot in cœnobio S. Nicolai Tolentinatis hospitē „ magna charitate tractatum à Clericis regularibus „ substitisse: probitatem illorum Patrum olfecisse pro- „ pius, viuendique rationem adamasse; proinde flagi- „ tasse à Caietano, vt in eum ordinem adscriberetur: „ post aliquot dies in exploranda voluntate Dei posi- „ tos respondisse S. Ignatio; Non illum à spiritu San- „ cto vocari ad eum Ordinem: sed ad Dei seruitium „ pertinere, vt ipsemet alium presbyterorum quoque „ Ordinem actuosiorem instituerct. Verum est S. Igna- „ tium illo anno fuisse Venetijs socios è Gallia præ- „ stolantem: quod tres historici nostri tradunt. Proba- „ bile item est ab illis Patribns exceptum hospitio per „ aliquot dies, quia peregrinus, atque extraneus erat; „ præsertim cum prodatur à Petro Ribadeneria, & „ Nicolao Orlandino consuetudinem habuisse cum „ Io: Petro Carafa, tum eiusdem Ordinis, paulò post „ Cardinale, ac demum summo Pontifice: quod in cœ- „ nobio S. Nicolai, vbi degebat, euenisse potuit. De „ charitate Patrum illorum, qua fuit exceptus nihil du- „ bitatur: nosq; omnes illi cœnobio multum debemus, „ quod Parentem nostrum in alieno solo peregrinantē, „ tam benignè, humaniterque tractauerit. At quod S. „ Ignatius in illorum familiam admitti petierit, nulla „ probabilitate subsistit. Prudentibus enim rerum æsti- „ matoribus verisimile non est, hominem cordatum, „ atq; in susceptis consilijs constantissimum, tanta le-

uita-

„ uitate fluctuasse: deliberationemq; voto firmatam,
„ tam repente mutata voluntate, abiecisse, vt nouem
„ socios amantissimos, carissimosque, insalutatos vio-
„ lata fide mutua desereret, quos Parisijs electos tan- Ribad. l. 1
„ quam filios in Christo genuerat, tam diuturno labo- c.4.
„ re educatos excoluerat, tot spiritualibus rationibus, Maff. lib. 1. c.21.
„ ac beneficijs sibi deuinxerat, tam sacrosanctis votis Orland.l. 1.
„ Deo secum obligauerat, atque ad condictam diem §.90.
„ Venetijs adesse iusserat. Præsertim cum multo ante
„ hæc tempora diuinitus ipsi S. Ignatio reuelatũ fue-
„ rit, religiosi cœtus, qui Societas Iesu diceretur, eum
„ fore institutorem, ac ducem: quemadmodum Petrus Ribad. in
„ Ribadeneira, & Nicolaus Orlandinus firmissimis, & vitæ comp.
„ coniecturis, & rationibus probant. Nec de probissi- §.de dono
„ morum sociorum mutata voluntate dubitasse potuit, Prophetiæ.
„ qui tanta incitatione animi ferebantur in Italiam: Orland.l.2.
„ votum peregrinationis Ierosolymitanæ (quod est in §.66. & lib.
„ paucis religiosissimum, ac difficillimum relaxatu) 2.§. 25. 61.
„ soluturi, vt ad VI.Id.Ianuarij.1537.hoc est ante præ-
„ scriptũ ex conuentu tempus, Venetijs affuerint. Quid,
„ quod eo tempore, quo S.Ignatius egisse dicitur cum
„ Caietano, Venetijs aberat Caietanus, Neapolim
„ triennio ante profectus? Ex hoc apparet falsa opina-
„ tione, Castaldum esse deceptũ. Hæc propositio; si quo
„ anno, Ignatius Venetijs fuit, Caietanus erat, vel
„ Neapoli, vel Romæ; non potuit Ignatius agere cum
„ Caietano, quia perspicuum quiddam continet, quod
„ constat inter omnes, est ex earum numero, quas fir-
„ mare superuacaneum est, vt docuit M.Tullius, qui si- Cic.li.1. de
„ millimam huic profert in exemplum: *si, quo die cades* Inuent.
„ *Romæ facta est, ego Athenis eo die fui, interesse in ca-*
„ *de non potui*. Indiget approbationis illa particula
„ propositionis. Erat partim Neapoli, partim Romæ
„ Caietanus eo toto anno 1537. Cuius approbandæ
„ causa testem appello Antonium Caracciolum ex eo-
„ dem Clericorum Regularium Ordine, atq; ad huius
„ historiam Castaldum sodalẽ ablego. Antonius enim

„ in collectaneis historicis de vita Ioan: Petri Carafæ, „ triumque reliquorum sociorum prudenter, atque accuratè Latinè editis: in quibus enumerat omnes propemodum passus Caietani, disertè scribit primum Clementis VII. Papæ iussu Caietanum à Carafa missum esse Neapolim anno trigesimo tertio supra sesquimillesimum, cum Ioāne Marinone Veneto socio: Venetijs discessisse postridie Kalen. Augusti: Romæ summis caloribus ex itinere ad pedes Pontificis accidisse: Neapolim sub finem Octobris attigisse, ibiq; præfuisse cœnobio. Firmatur Antonij narratio testimonio Ioannis Baptistæ Tufi, ex eodem Ordine Episcopi Acerræ, (vt iuxta Saluatoris pronunciatum in ore duorum testium stet hoc verbum) qui in historia suæ religiosæ familiæ Italicè scripta conuenit cum Caracciolo in missione Neapolitana Caietani, in socio Marinone, in anno profectionis, refertq; ad verbū Clementis Pontificis litteras 11. Februarij 1533. datas, quibus aliquot ex eorum numero Neapolim mitti iubet; deinde narrat Caracciolus à Caietano deprehensam perniciosam doctrinam, quam Bernardinus Occhinus spargebat in vulgus, cum in æde S. Ioannis Maioris cōcionaretur anno trigesimo sexto: & Octobri mense eiusdem anni Neapoli Romam ad sui Ordinis comitia profectum, quæ nonnisi mense Decembri sunt absoluta. Vnde liquidò apparet toto anno 36. partim Neapoli, partim Romæ fuisse. Ac ne quis suspicetur ex Romanis Comitijs Venetias esse regressum sub anni finem, atque eo tempore cū Ignatio illa tractasse, quæ Castaldus asserit, perspicuè Caracciolus tradit Caietanum Roma Neapolim rectà esse reuersum, nec inde pedem extulisse, nisi anno quadragesimo, quo anno Caietanus Neapolitanis comitijs creatus est Venetæ domus Præpositus, & Ignatius Romæ diu commoratus, confirmationem suæ Societatis à Paulo III. obtinuerat. Confirmatur hæc Neapolitana continuata commoratio Caietani verbis

Anton. Carac. in collect. de vita Carafæ, & c. p. 214. & seq.

Ioan: Bapt. Tufus hist. Cler. regu. c. 9.

Matt. 18. 16.

„ bis ipsius, quicum à petro Toletano prorege pote-
„ statem abeũdi peteret anno trigesimo septimo, quod
„ nullum certum, aptumque locum nacti essent. Dixit
„ se cũ socijs *Iam quatuor totos annos Neapoli Ter* Carac.par. 25.
„ *mutatis sedibus mansisse*. Atqui hoc quadriennio tri-
„ gesimus sextus annus necessario comprehenditur.
„ Igitur si Caietanus anno 1536. Neapoli degit vsque
„ ad Octobrem mensem, & anni reliquum Romæ con-
„ sumpsit, vnde Neapolim regressus est; quomodo po-
„ tuit Venetijs colloqui cum Ignatio? Hæc manifesta
„ temporum discordia, corporumque vtriusque distã-
„ tia, demonstrat totam narrationem Castaldi corrue-
„ re. Postremò non illa potuit esse prædictio de nouo
„ Ordine instituendo, quæ Caietano affingitur, quoniã
„ Societas nostra, iam multis votis astricta Lutetiæ
„ coaluerat; nec aliud ad perfectionem desiderabatur,
„ nisi Sedis Apostolicæ confirmatio; quæ, vt dixi, nõ
„ longo interuallo impetrata est.

Iam verò, vt redeamus in viam, vnde nos deduxit necessitas vindicandi Parentis nostri ab inconstantię, mutabilitatisq; nota, ex errore historicæ veritatis illi potius, quam animi decreto, vt opinor, inusta.

4. R. Castaldus lecta confutatione prædicta, existimauit sibi esse respondendum: proinde anno 1617. scripsit epistolam apologeticam ad virum perillustrem Marcum Thienæum Comitem, B.Caietani gẽtilem, Vicentiæ commorantem. Hic anno sequenti 1618. typis æneis excusam epistolam in eadem vrbe, dicauit Illustrissimo Marchioni Scandiani Octauio Thienæo, ex eadem gẽte nobilissima. Sero mihi, hoc est post biennium, nota fuit hæc epistola, per litteras iteratas Sodalis mei è regno vsque Poloniæ datas. Tantus zelus tuendi communis omnium parentis exederat animos Polonorum. Atque hæc sera Epistolæ notitia, causa fuit tardioris meæ responsionis, Eãdem Epistolam R.Andreas molfesius, ex eodem Ordine, quo Castaldus, nonnullis additis, & paucis de- And. Molf. p.1.sum.tr. 8.c.9.num. 101.

tra-

tractis, in prima parte promptuarij, seu Summæ moralis Theologiæ, & casuum conscientiæ, Neapoli anno 1619. excusa, iterum euulgauit. Subijciam Lectoris oculis hanc quoque epistolam apologeticam fideliter, totam quidem; sed, ne bis legenda sit, in tot partes distributam, quot essent meæ responsiones, quas veritatis tuendæ studio, non cupiditate altercandi expromere conor, non iniussus. Ac primo loco legatur epistola dedicationis.

§. 1.

Illustrissimo D. D.
OCTAVIO THIENÆO
Marchioni Scandiani.

Marcus Thienæus S. D.

» MIttebantur olim amicis dona Saturnalibus;
» hospitibus xenia: nunc autem Bacchanalibus
» diebus muneris loco mittuntur bellorum exempla,
» libellorum ad simulatum certamen pedestre, vel e-
» questre cunctos lacessentium. Ad te verò Marchio
» Illustrissime, familiæ nostræ columen, ac decus; pro
» donis, xenijs, ac libellis M.R.D. Io. Baptistæ Castaldi
» litteras do, quibus vir ille naturalium splendore, vi-
» tæ innocentia, atq; in conscribenda B. Caietani gen-
» tilis nostri vita, maxima solertia oppido quàm exi-
» mius, mihi rescripsit. Incideram enim fortè fortuna
» in Iulij Nigronij librum de regulis communibus So-
» cietatis Iesu; & cum subcisiuis horis eum legerem,
» deprehendi hominem, quandam Castaldi narrationē
» de Caietani, & Ignatij colloquio falsi arguentē. Sub-
» stiti illico, vt par erat, & Castaldum Neapoli tunc
» morantem de hac re certiorem feci, impensiusque
» rogaui, rei veritatem mihi per litteras significaret.
» Rescripsit ille confestim (quæ est in tanto viro sin-
» gularis humanitas) atque vt reor, historiam illam

eno-

„ enodauit prorsus: ipse vero,vt typis excusæ dicæ oc-
„ currerem, typis excudi quoque apologeticam hanc
„ epistolam mandaui:& vt genuinos inuidorum dentes
„ effugeret,nominis tui clypeo, vt tecta prodeat cura-
„ ui:non dubitans quin illa, semper foret incolumis,
„ cui te nobilissimum,& præstantissimum patronum,
„ hac nuncupatione adoptaui. Nigronij quoque sub-
„ argutulam accusationem calamo exaratam mitto,vt
„ dum vno intuitu vtraque perlegis,scribentium quo-
„ que mentes,rationes,stylumq; pensitare valeas.Can-
„ dorem animorum in vtrisque haud absimilem fortè
„ comperies. Nihil est Castaldo nostro candidius:&
„ in Nigronio absit, vt nigredinis quidquam, & liuo-
„ ris inesse credam.Solutiones rationum,quas Io:Bap-
„ tista affert,coruscant vbique veritatis fulgore: Iulij
„ argumenta omnia similia vero esse videntur. Stylus
„ denique Castaldi subacriter dulcis est; Nigronij sub-
„ dulce acer,quasi (vt Cicero apud Nonium ait) illius
„ oratio melle Hymettio,huius aceto Ægyptio sit cō-
„ dita. Sed quid te pluribus moror? Accipe libens er-
„ go, ac bonus gentilis tui munus aliena confectum
„ opera, atque in eo aduerte egregiam plastæ peritiā,
„ & in corruspando veritatem perpetuum studium.
„ Perspice mittentis obseruantiam, atque amorem,
„ Tuq; vicissim cum illustrissimo Marchione genitore
„ tuo,estote libelli huiusce tutela,præsidiumque. Vale-
„ te. Vicentiæ 9.kal.Martij 1618.

§. 1. *Iulij responsio.*

6. Debeo multum auctori Epistolæ huius, quod in nigredine cognominis mei iocatus,nihil in me crediderit esse liuoris; assecutus coniectura id, quod verè fuit,& esse debuit in homine,qui iam tum quadraginta quinque annos in Ordine religioso consumpserat; & data occasione, priuatim,& publicè professus est perpetuo docere populos veritatem. Conabor nunc senior factus,vt aliquid candoris ex eodem nigrore meo per calamum effulgeat. Quem non equidem in-

tin-

Athen. l. 2. c. 25. Iuuen. l. 5. sat. 13. Turneb. l. 29. aduers. c. 20. Zon. Marcel. l. 4. zerbo Acre. S. Isid. l. 20. Orig. c. 3. Athe. l. 2. c. 25. Plin. lib. 14. c. 17. Gal. li. 3. de simpl. med. facult. c. 16 Cic. ad Att. l. 14. ep. 48. Cant. 4. 11. Tertul. l. de cor. mil c 3 S. Hier. dialog. adu. Lucif.

tingam (auertat à me Deus tantum erratum) in acetum Ægyptium; quòd, quia fiebat ex optimo, ac generosissimo vino siue Phario, siue Niliaco, acerrimũ, & mordacissimum habebatur. etsi M. Tullius, vt est apud Nonium, per ironiam dulce acetum Ægyptiũ esse pronuntiauit, vt acre mel Hymettium.

Abstinebo à Luna, vt loquitur S. Isidorus, quam Græci ὀξύμελι vocant, id est acetum melle temperatum. Non enim patiar, quia dulcedinem simul retinet, & acorem, per simulationem dulcedinis è stylo aliquid acerbitatis excidere, vnde posset beneuolentiæ R. D. Castaldi, vt arbitror erga me integræ, suauitas acescere. Proijciã longissimè Galeni γλυκύπικρον hoc est medicamentum ex absynthio, ac melle compositum: quòd nolim obiici mihi, quod de se ipso M. Tullius dicebat: *Amariorem me senectus facit.* Quonam igitur liquore imbues calamum? Duobus illis, Melle, & lacte, qui sub lingua sanctæ sponsæ latitabant: & priscis sæculis, teste Tertulliano, ac S. Hieronimo, in os recens baptizatorum infundebantur, vt monerentur, opinor, qualis esse deberet sermo Christianorum, dulcis, & candidus. Intingam, inquam, stylum in mel dulcissimæ charitatis, & in lac candidissimæ, ac sincerissimæ veritatis: de quo lacte Apostolorum Princeps ait: *Deponentes igitur omnem malitiam, & omnẽ dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite.*

1. Petr. 2.

S. Ambros. oct. 13. in Ps. 118.

Quæ duo testimonia S. Ambrosius expendens, nos sanctè monet his verbis: *Os iusti distillat sapientiam: de ore iusti suauitatis, & misericordiæ mella procedunt. In ore iusti nullus dolus, nulla fallacia, nulla est amaritudo peccati.* & paulò post: *Quomodo mel, & lac sub lingua tua, cum dolum lingua tua componat, vt aliud pectore concipias, aliud forensi sermone prætendas, vt decipias incautum? Cum tibi Petrus Apostolus dicat, vt deponẽs omnem malitiam, & fucum simu-*

simulationis abijcias: dicens: sicut dudum geniti infantes, rationabiles sine dolo, lac concupiscite. Ostendens enim nobis, quid sit mel, & lac habere sub lingua, docet, vt non maledicere maledicentibus, sed benedictionem referre nouerimus: nesciamus odisse nisi viam iniquitatis, vt facere quod execramur, reluctandi caueamus affectu. Hactenus S. Ambrosius. Quem æmulatus est Paulinus Episcopus Aquileiensis: qui confutans Felicem Vrgelitanum Episcopum non rectè sentientem, ait se epistolam, *charitatis calamo, non contentionis studio* scripsisse. Vtrius autem nostrum rationes sint veræ, an vero similes, vt definitur in epistola, prudens Lector iudicabit.

Paulin. Aquil l. 1. adu. Felic. Vrgelit.

§. II.

7. DE B. CAIETANI THIENÆI *cum S.Ignatio Loiola consuetudine, deque huius in Clericorum regularium Ordinem propensione.*

EPISTOLA.

„ QVod enixè postulas, Comes perillustris, vt tibi
„ exponere velim; vnicuiq; tegere, ac dissimu-
„ lare decreueram. Fit enim sæpius, vt dum veritati
„ nos religiosi homines, ac propriæ indemnitati cõsu-
„ lere volumus, sæcularium dicacitati ansam præbea-
„ mus. Ea tamen est prudentia tua, meusque tibi ani-
„ mus ita perspectus, vt eo prætextu denegare, quod
„ petis, neutiquam possim. Præcipuè cum tibi iure de-
„ beri videatur, quod in defénsionem historiæ de gen-
„ tili tuo Thienæo, parente nostro, dicendum est.

Ad §.2. Iulij responsio.

8 Optandum erat maximè, ne controuersia hæc historica veniret in cognitionem filiorum sæculi huius, quo, quemadmodum prudenter Castaldus notat, eorum offensio, & dicacitas vitaretur; qui proni sunt,

ne dicam præcipites, ad Religiosorum actiones criminandas. Parcat Deus illi, qui causam huic periculo prior dedit. *Probabiliora sunt*, inquit M. Tullius, *quæ lacessiti dicimus, quàm quæ priores: humanitatis est responsio. Videremur enim quieturi fuisse, nisi essemus lacessiti.* Addo ipse; magis excusandi sunt, qui prouocantur; quoniam humanum est respondere. Excusant iura facto prouocatos, si peccarint, quia vel non puniunt, vel certè mitius puniunt. etiam belluæ prouocatæ à iure excusantur, si quod intulerint damnum; & ex eo domini à restitutione damni liberantur. At dicit Castaldus: quod opinabar verum, scripsi. Respõderim ego: Quod prò certo habebatur in Ordine meo toto rescripsi. *Sed quid possumus facere*, inquit S. Hieronymus scribens ad Ruffinum, *si vnusquisque iuste putat se facere, quod facit?* Caueamus nobis ab opinione, quæ fallax est. Vt enim oculus, qui per nebulam, aut aquam res inspicit, falso modo metitur, quod grãdiores, quàm verè sint, videantur: sic animus, qui per opinionis nubem rès iudicat, aberrat à veritate. Rursus ille dicturus videtur: Placuit mihi honorare Parentem nostrum Caietanũ. Subijcio ego: cogebar defendere parentem nostrum Ignatium: ne ab Hæreticis, quibuscum quotidie in Germania, Gallia, Polonia pro defensione Catholicę, Romanæq; fidei cominus pugnamus, ad bonorum direptionem, & sanguinis vsque effusionem, tanquam arundo, vento leuitatis agitata, ludibrio haberetur, nosque cum ipso pariter irrideremur. Optime scit Castaldus, quantum parentibus debeamus; Officium est, non beneficium, facere quod debemus. Horum decus, & dedecus etiam in filios redundat. Hinc illa Sapientis: *Gloria filiorum patres eorum*: &, *Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria eius confusio. Gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filij pater sine honore.* Præterea *Leges omnes, omniaq; iura permittunt defen-*

Cic. l. 2. de orat. l. Gracchus C. ad L. Iul. de adult. L. 1. § arietes ff. si quadr. paup. fec. d.

S. Hier. ep. 66. ad Ruf.

Prou. 17. 6. Eccl. 3. 12. 13.

l. Scientiã §. quicum.

sionem, ait Paulus iurisconsultus in leges relatus. *Nullus videtur dolo facere, qui iure suo vtitur,* vt habet præclara regula iuris. Itaque iusta carebo reprehensione, in hac parentis nostri, meique defensione, ac dicam cōfidenter cum Portio Latrone apud Senecam patrem, tempore parum immutato: *Tutus est, qui lege fecit.* Præsertim cum exemplū habeam Sanctorum, sapientumque virorum Bernardi, & Petri Cluniacensis, qui charitate incolumi suos Ordines Cisterciensem, & Cluniacensem scriptis Apologijs tutati sunt. Intercesserant graues causæ discordiarum: exactiones decimarum è prædiis: mutuæ: impudentium accusationes de non seruata regula S. Benedicti: monachorum è monasteriis seductiones: & charitas integra permansit, vt ex multis epistolis vltro, citroque datis, mellifluæ charitatis, & mutuæ laudis plenissimis, collegit Cardinalis Baronius: cuius verba in rem nostram referre iuuat: *Etsi inter duos istos magnos viros altercatio aliqua intercessit: cum quisque ipsorum veritatem tueri se crederet; tamen non tantum charitas læsa non est, sed sicut ignis exagitationibus magis inceditur, ita maioribus contentionibus magis, magisq; aucta in flammas semptr vehementioris amoris erupit. Positi ambo in exemplum in Ecclesia Dei Religiosis omnibus, de mutua inter se pacis, & charitatis vnitate in controuersiis oriri solitis seruanda.* Hactenus optimus Cardinalis. Idem inter D. Castaldum, & me spero prorsus euenturum.

Ad leg. Aquil.
L. nullus de reg. iuris.

M. Sen. contr. 13.

S. Bernard. apolog. ad Guil. Abb.
Petr. Clun. l. 3 ep. 28. ad Bern.

Cardin. Baron. t. 12. an. 1138. 1145.

§. III. R. D. CASTALDVS.

" 9 TRadideram paucis in vita B. Caietani Thie-
" næi fundatoris nostri, quam Italico sermo-
" ne, vt optimè nosti, non multis ab hinc annis descri-
" psi, S. Ignatium Loiolam Religiosorum Soc. Iesu in-
" stitutorem, dum Venetijs moraretur, cum B. Caieta-

» no consuetudinem habuisse, & ab eodem in Christi
» militem sub nostri Ordinis vexillo adscribi postu-
» lasse: ac demum post aliquot dies, in quibus orationi
» hinc inde vacatum est, illi à Thienæo hanc militiam
» interdictam fuisse, quòd is, Deo haud dubiè inspiran-
» te, accepisset Ignatium nouæ prolis actuosioris pa-
» rentem futurum esse feliciſſimum. Accidit autem,
» quod retuli, anno 1536. cum socios è Gallia præsto-
» laretur Ignatius, & Hierosolymitanam peregrina-
» tionem voto susceptam simul cum alijs, aggredi pa-
» raret.

Ad §. 3. Iulij responsio.

10 Antequam respondere ad singula epistolæ dicta, incipiam, illud à Castaldo, eiusque Sodalibus omnibus religiosissimis viris intelligi cupio vehementer, de prædictione B. Caietani controuersa, hunc esse meum, meique Ordinis, vt equidem reor, vniuersi sensum. Primum quidem non esse abbreuiatam manum Domini, vt non potuerit illi viro spectatæ virtutis, & eximiæ sanctitatis, eiusmodi reuelationem à Deo fieri, qua accepta integrum illi esset, aliis futura prędicere. Deinde verò nobis omnibus gratum, iucundumque fuisset, vt eam nobis veram esse constaret. Nam ex illa perciperemus eandem vtilitatem, ac voluptatem, quam ex aliis prædictionibus cœpimus. Neque ego in ascetico commentario, recensens alias quasdam prædictiones, hanc prætermisi, quod fieri non potuisse opinarer, sed quod nec verisimiliter mihi, multisque aliis prudentibus viris comprobata esse, nec cum S. Ignatii Patris nostri constantia congruere videretur. Verum vt ad rem institutam propius accedamus, in hoc Castaldi Breuiario, quo narrationem capitis tertii vitæ contrahit, vnum prętermittit magni momenti: alterum refert luculentius, quàm tunc scripserat. Duo continebat B. Caietani ad S. Ignatium responsio. Primum erat, cum à

Iul. Nigr. com. Ascet. par. 3. tit. n. 12.

Spiritu ſanĉto non vocari ad Ordinē Theatinorū Patrum: & hoc omittitur in hac compendiaria repetitione narrationis. Alterum erat, ſeruitiū Dei fuiſſe futurum, vt ipſe fundaret aliam presbyterorum Religionem actuoſiorem. Verum in hac epiſtola ſcriptum legimus, *Illi à Thieneo banc militiam interdictam fuiſſe, quòd is, Deo haud dubiè inſpirante, accepiſſet Ignatium nouæ prolis actuoſioris parentem futurum eſſe feliciſſimum*. ex vtroque capite non leuis mihi emergit difficultas.

11 Quod attinet ad primum: Cum in prima ſcriptione mea, quæ in aſceticis eſt, intentum haberem animum ad probandam Caietani commorationem perpetuam Neapoli, quo colloquium cum Ignatio penitus tollebat; non expendi alia quædam, vnde vel in Ignatium aliquid dedecoris redundabat, vel narratio parum cum veritate cohærebat: quæ hoc loco diligentius examinanda ſunt, vt appareat me non Caſtaldo contradicendi, ſed Ignatio parenti patrocinandi ſtudio in hanc arenam deſcendiſſe. Huius generis illud eſt, Ignatium *à Spiritu ſancto non vocari ad illam Religionem*. ex Caſtaldo, ſi coram ageremus, percontarer, à quo ſpiritu impulſus fuit Ignatius, ad petendū Ordinem veſtrum, ſi non à Sancto? Qui de varietate, ac diſcretione ſpirituum diſſerunt Magiſtri ſpirituales, S. Bernardus, Ricardus Victorinus, Henricus de Vrimaria, Seraphinus Firmanus, & alij, quos refert, & excutit Bernardinus Roſignolius noſter, & poſt eum Franciſcus Soarez de eadem agens, & copioſius Iacobus Aluarus de Paz, obſeruant varios ſpiritus, ſeu inſtinctus, quibus anima in bonis eligendis moueri, trahi, impelli poteſt: diuinum, angelicum, diabolicum, mundanum, humanum. Angelicus ad diuinum reuocatur; quoniam Angeli ſunt adminiſtratorij Spiritus, qui ad Dei nutum obediunt ei, nec quemquam mouent ad aliquid agendum ſine Domini iuſſu. Reducitur ad

Bern. Roſign. l. 3. de diſcipl. & c. 13. & ſeq. Fr. Soar. t. 1. de Grat. proleg. 3. c. 5. n. 41. & ſeq. Iaco. Alu. t. 3. de vita ſpir. l. 5 p. 4

Dia-

Diabolicum mundanus: quia mundus illi seruit ad voluntatem. De tribus ergo spiritibus potest esse quæstio, diuino, diabolico, humano, à quonam horū trium fuerit instinctus Ignatius. Diuinum spiritum excludit Castaldus dicens, non fuisse vocatum à Spiritu sancto, qui est Diuinus. Restant duo, diabolicus, & humanus. Potuit à diabolico impelli, quamuis Ordo ille Sanctissimus esset. Nam in confesso est apud Sanctos Patres, ac Magistros spirituales, interdum dæmonem homines studiosos perfectionis decipere specie recti, proinde suadere, vt aliquid boni operis aggrediantur, vel vt meliora, & optima, quæ meditabantur, deserant; vel vt ex eo tamquam ex alto, ruant præcipites grauiore lapsu: vel vt ad alia opera bona reddantur impotentes, & infirmi. Nolo in re tam clara probationes accumulare: legatur Ricchardus Victorinus in expositione Canticorum, & in casu nostro Nauarrus in specie obseruauerat quosdam aliquando à spiritu maligno incitari ad transeundū in strictiores Religiones, ex cap. licet de regularibus. Quod etiam docuit Hadrianus Hadr. l. de diuin. inspirationibus. Si concedatur impulsum Ignatium à spiritu diabolico, non leuis iniuria fit illi, quòd ætate prouectus ad quadragesimum sextum annum, Theologiæ peritus, quindecim integros annos in rebus spiritualibus exercitatus, professus in alijs erudiendis spirituale magisterium, non expers diuinarum reuelationum, & illustrationum mentis, expertus ipse dæmonum insidias, ac fraudes, non agnouerit hunc hostis versutissimi dolum, has fallacias, hasque præstigias, quibus esset ab optimè susceptis consilijs auocādus, & tandem in pristinam liberiorem vitam, quam mutauerat, deturbandus. Non enim ab hoste adeo callido, & furioso erat aliud expectandum, si decepisset Ignatium. Verum non arbitror id quemquam concessurum, vnde tanta sequeretur absurditas. Restat Humanus Spiritus, quo non desunt inter

Ric. Vict. in Cant. c. 18.

ter Christianos,qui ad Religiosos Ordines impellan tur, cuiusmodi sunt, qui perturbatione aliqua ducuntur, vt est desperatio rerum secundarum huius mundi; spes vitæ quietioris; timor imminentis periculi; tædium laborum, ac difficultatum in rebus necessarijs vitæ comparandis, atque his similes affectus. Cum igitur S.Ignatius nec à Diuino Spiritu vocatus,nec à diabolico impulsus sit ad optandum illum Ordinem, necessaria consecutione fit, vt humano spiritu fuerit stimulatus. Qui spiritus humanus,vt ex doctrina Castaldi colligitur, in S.Ignatio duplex esse potuit: alter leuitas,& inconstantia, de qua erit præcipua disputatio: alter verò metus difficultatum obiectarum in constituenda, formanda, parturiendaque,vt ita dicam,Societate,quam mente, & cogitatione conceperat. Atque hoc satis clarè significatur in hac epistola inferius, vt suo loco dicetur. Videat Castaldus quam honorifica sit Ignatio, qui iam Sanctus est ab Ecclesia declaratus, in cuius honorem Missæ sacrificium offertur Deo certis quibusdam locis,& temporibus: cuius Ordo quaqua versus distributus per vniuersum orbem, cum hostibus Christianæ Religionis, Catholicæ fidei, sedis Apostolicæ Romanæ decertat, quamque decora, & plena dignitatis sit illa nouæ Religionis petitio, Spiritu sancto non vocante, sed humano impellente. Infra §. 19. n.73.

12 Quod pertinet ad secundam partem responsi à Beato Caietano, redditi Sancto Ignatio, dixi plura in hoc compendio referri, quam in vita scripta legantur,quod est magni ponderis. Ibi enim hæc Italicè habentur: *Ma che seruigio di Dio sarebbe stato, che egli ne fondasse vn'altra pur di Preti, ma più attiua, &c.* Quæ latinè ad verbum versantur in hunc modum: *sed quod seruitium Dei futurum fuisset, quod ipse fundaret aliam pariter presbyterorum, sed magis actiuam.* Equidem tum,cum Castal.c.3. vitæ B.Caietani.

pri-

primum de hac re scripsi, putaui prædictionem existimari à Castaldo: proinde volui prædictionibus alijs adnumerare, ob causas sæpe repetitas. Verum non defuit in Ordine meo, qui senserit ex illis Castaldi verbis non colligi ab eo tradi responsionem hanc, vt prædictionem, sed vt consilium patris spiritualis, ac prudentis viri: qui obseruata dexteritate Ignatij rebus in agendis; cognito zelo iuuandarum, & conuertendarum animarum; intellecta Sociorum, partim Clericorum, partim Presbyterorum, qui expectabantur, manu præparata; peruestigato fine, quem ille sibi præstitucrat, hortatus est hominē, vt destinata exequeretur, præuidens oculo prudentiæ vtilem Ecclesiæ futuram hanc Religionem, quam ex fine, & ministerijs cognitis inferebat fore actuosiorem. Visum id mihi probabile, si probetur hos geminos beatos inter se Venetijs collocutos. Præsertim cum nullum ibi sit perspicuum de diuina reuelatione verbum, vnde prædictio manare potuerit. Etsi enim Caietanus dicit capturos se illam deliberationem, quæ à Domino fuisset demonstrata; in responsione reddita non dicitur, quod ea sit accepta diuinitus. Itaque tacitè me ipse coarguebam, quod tam procliuis fuissem in eam verborum Castaldi interpretationem, vt putarem illis prædictionem contineri: dicebamque satis, superque patrocinio Sancti Ignatij parentis affuissem, si constantiam, ceteris prætermissis, defendissem. Verum ad hanc particulā epistolæ mentem aduertens, video nunc per addita verba, clarè, dilucideque à Castaldo existimari, & asseri fuisse prædictionem præuia inspiratione diuina, cum ait: *Quòd is Deo haud dubiè inspirante accepisset, Ignatium noua prolis actuosioris parentem futurum felicissimum.* Quamobrem ego quoque cogor inuitus priorem reuocare sententiā, & exigere ad normam rationes huius de integro assertæ prædictionis, eandem tundens incudem.

§. IV.

§. IV. DOM. CASTALDVS.

" 13 SEd quod inter Iesuitarum, & nostrum Or-
" dinem debuerat esse firmandæ charitatis ar-
" gumentum, Iulio Nigronio Genuensi Societatis Iesu
" facta est contradicendi occasio.

Ad §. 4. Iulij responsio.

24 Narratio illa, quæ in disceptationem venit, non potuit esse *firmandæ charitatis argumentum*, vt loquitur Castaldus, inter duos Ordines nostros, quoniam in Sanctissimi parentis Societatis dehonestamentum redundabat, vt iam probare cœpi, & in decursu responsionis demonstrabitur. Atque id non iudicio meo vnius tantum, sed etiam multorum grauissimorum Patrum, tum qui Ordinem meum, cum vita Beati Caietani prodijt in publicum, regebant: tum qui propter rerum gerendarum domi, forisque prudentiam, & scientiam gubernandi regere poterant: inter quos numeratus est Illustrissimus D. Robertus Bellarminus Cardinalis: vt ab aurito teste fide digno accepi, tum qui Societatis archiuum, & omnia nostræ antiquitatis monumenta diligenter euoluerant: quorum omnium auribus, atque animis narratio illa insolens accidit, atque à veritate alienissima; & visa est omnino confutanda. *Probabilia autem sunt*, inquit Aristoteles, *quæ videntur omnibus, aut plurimis, aut sapientibus, & his vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus, & probatis.* Nec defuerunt Castaldi Sodales viri probi, ac prudentes, qui de veritate diu, multumque dubitantem ab ea scriptione dissuaserint, & posteaquam vnius tantum Sodalis auctoritate impulsus fuit ad eam rem scribendam, ægerrimè tulerint ab eo, per illius historiæ narrationem, quæ solius historici as-

Sapr. §. 3. nu. 12.

Arist lib. 1. Topic. c. 1.

sertione probata est, non paucorum animos irritatos, & disputandi occasionem excitatam. Præsertim cum obseruatum sit, in libris à meis Sodalibus in lucem datis, qui nô sunt pauci, neque suum ipsorum Ordinem, neque Sodales vllos ab ijs, ne verbulo quidem, fuisse præstrictos, vnde per nostros pax inter vtrumq; Ordinem turbari, charitas minui, quisquam nominatim offendi possit. Adde B. Caietanum laudatum, vt ipsimet obseruarunt à Petro Antonio Spinello nostræ Societatis. Vtrum autem nobis omnes rependerint vicem, postea viderimus.

Petr. Ant. Spin. l. de Mariadeip. c.40. §. 11.

15 Ego vnus extiti, qui prouocatus, & coactus Castaldi narrationem oppugnaui, non Ordinem; atque id non contradicendi voluntate, sed iustæ defensionis iure, vt dixi. Neque enim contradicendi libido in eo notari potest, quem iussa Maiorum, Sodalium acris cohortatio, ius defensionis ad scribendum adegerũt hominem, qui B. Caietanum veneratur, Ordinem ab illo institutum semper magni æstimauit, sincerè dilexit, & non modo data, sed etiam accepta occasione, ingenua voce, styloque laudauit; nec eas laudes post exortam hanc historicam controuersiã, è suis operibus, quamuis ex facili fieri potuisset, obliterauit. Testis est Clerus, ac populus Mediolanensis, qui in S. Caroli Cardinalis laudatione anno 1602. hæc ex ore meo Italicè audijt; quæ post euulgata chalcotypis, sæpius recusa sũt: *A S. Carolo Religio virtuosissimorũ, ac deuotissimorum Clericorum regularĩũ, qui vulgo Theatini dicuntur, ad S. Calimerum collocata est, vnde postea ad S. Antonium transierunt.* Testis meus commentarius asceticus in regulas communes Soc. vbi passim legitur Religionis huius honorifica mentio, prudentiæ laus, & commendatio probitatis. Inspiciatur explicatio tituli vbi de nomenclatione Theatinorum hæc scripsi. *Quæ appellatio vulgaris illis cessit in gloriam: eo quòd hæc vox à Græca deducta videtur: θεὸς, qua Deus signatur, siue*

Supra n. 2. & §. 2. n. 8.

Iul. Nigr. in S. Caroli laud. pag. 50.

Id. in pa. 3. tit. nu 58.

θεατὴς,qua contemplator:proinde dici videtur quasi diuini,seu contemplatores. Nec aliena est vtraque à primis eorum Sanctis cogitationibus, & verbis, quibus contemplantes cœlestia, diuinum amorem commendabant. Testis tractus asceticus de cura minimorum necessaria religiosæ perfectioni, qui nunc sub prælo est,in quo cum laude non exigua virtutum idem ordo commemoratur.Quàm verò bene affectus essem erga virtutes B. Caietani etiam antequã nossem Beatum vocari,colliget ex ijsdem asceticis meis, quicumque obseruauerit exempla virtutum à me producta,vt meos socios ad perfectionem incitarem: quod speciatim videre licet, vbi cum laude refero, quòd Neapolim profecturus,socium non ad arbitriũ suum,sed à Superiore designatum acceperit. Itaque beneuolentia,quæ est filia Charitatis, residens in pectore meo, existimanda non est contradicendi studiũ adamasse.Neque vero id,quod Castaldo ex necessitate defensionis respõdetur,in Ordinem ipsius vniuersum iactatum putetur. Non enim video narratiunculam illam, quam reprobo,nomine publico totius Ordinis prodijsse: cum neq; à reuerendissimo D. Io: Baptista Tufo Acerrarum Episcopo in historia vniuersali Religionis tradatur; neque ab vllo alio scriptore mentio,ac ne vmbra quidem eius appareat:immò, vt paulò ante scriptum est, non omnibus in eo Ordine placeat.Deinde quia S.Bernardus vetat particularem vnius, aut paucorum culpam, siue errorẽ fieri communem, atque vniuersæ Religionis generaliter adscribi. *Non aduersũ ordinẽ,* inquit, *sed pro ordine disputare putandus ero,cũ non Ordinẽ in hominibus,sed hominũ vitia reprebendo,& quidem diligentibus Ordinẽ in hac re molestum me fore non timeo, quinimo gratũ proculdubio accepturi sunt,si persequimur, quod & ipsi oderunt. Si quibus vero displicuerit,ipsi se manifestant,quia Ordinẽ non diligunt, cuius vtique corruptionẽ, id est vitia, dãna-*

Id. comm. regul. 43. com. n.9.

Supra n.14.

S.Ber.apol. ad Guil. Abb.

ri nolunt. Ipsis itaq; Gregorianis respondeo: Melius est, vt scandalū oriatur, quàm veritas relinquatur. Hactenus Bernard. Ego pro vitijs ab eo damnatis; lapsum, aut errorem historiæ dixerim.

§. V. D. CASTALDVS.

» 16 HIc enim temporum rationes, locorumque
» distantias aliqua, vt aiunt, regula metitus,
» infirmis licet narrationibus, narrationis nostræ fidē
» infringere conatur.

Ad §. 5. Iulij responsio.

17 Miror vehementer auctorem epistolæ, quòd scribat me obliqua regula metitum esse temporum rationes, locorumque distantias: cum ipse illico admittat pro veris omnia, quæcumque dixeram ex auctoritate scriptorum ipsius Ordinis, de tempore discessus, commorationis, itus, reditus B. Caietani: ac solummodo pro Achillæa causæ suæ totius defensione pronunciet sine vlla probatione, Caietanum Neapoli Venetias excurrere potuisse, quo tempore S. Ignatius ibidem hærebat. Hoc postmodum non obliqua regula, quàm merito damnat Castaldus; non regula Lesbia, quæ, quia plumbea, flectebatur rebus distortis admota, vt tradit Aristoteles, metiar; sed adhibebo regulam firmam, solidam, quæ flexuram non capiat; atque, vt ita dicam, sanctuarij; hoc est regulam sanctæ, ac religiosæ veritatis, quam non modo suasu Platonis omnibus mortalibus anteponam; & hortatu Aristotelis (qui magister veritatis est appellatus) cunctis hominibus opponam; sed etiam, quod pluris facio, monitu Salomonis, qui ait: *Labiū veritatis firmū erit in perpetuū*, omnibus dictis meis admouebo. Atque vt hoc, quod cupio, consequar, rogabo Deū cum Dauid patre Salomonis, his verbis: *& ne auferas de ore meo,* (neque de calamo) *verbū veritatis vsquequaque.* Lectori præterea testificor, quod S. Ber-

Infrà §.6.n. 15.

Arist. lib. 5. Ethic. c. 10.

Plato li. 10. de rep. & in Phædone. Arist. lib. 1. Eth. cap. 6. Phi. de æter. mund. adu. Proclum. Prou. 12. 19. Ps. 118. 43.

Bernardo B.Petrus Cluniacensis: *& si à cõmuni mendacio, quo omnis homo mendax est, immunis esse non possũ: absit tamen, vt ibi non caueã mendaciũ, vbi cauere possum.*

§. VI. D. CASTALDVS.

„ 18 NOn potuit, inquit, cum parẽte nostro Igna-
„ tius agere, cùm toto anno 1536. Venetijs
„ Caietanus abfuerit, Partim Neapoli, partim Romæ
„ distractus. Hoc enim tempore Bernardinum Ochinũ
„ in æde S. Ioannis Maioris Neapoli concionantem
„ hæreticum esse deprehendit: postmodum sub finem
„ Octobris mensis Romam proficiscitur ad generalia
„ comitia celebranda, quibus mense Decembri con-
„ signatis, Neapolim recta reuertitur. Accedit Beatum
„ nostrum Petro Toletano Proregi, cùm penitus Nea-
„ poli cum tota familia abire, & Venetias reuerti de-
„ cerneret, dixisse quatuor integros annos se cum so-
„ cijs in ea ciuitate mansisse, vt firmam aliquam sedẽ
„ nancisceretur. Trigesimum sextum annum, inter qua-
„ tuor hosce Neapolitanæ mansionis annos, quis non
„ supputauerit, cùm trigesimo tertio anno VI. Non.
„ Aug. Clemente VII. summo Pontif. iubente, & Oppi-
„ dano Comite expostulante, Neapolim Nostri primò
„ appulerint, & trigesimo septimo à Toletano Prore-
„ ge liberè discedendi petierint facultatem? Fieri igi-
„ tur non potuit, vt loco, & corpore dissitus cum Ca-
„ ietano, eo tempore egerit Ignatius. Hæc Nigronius
„ ex nostræ historiæ penu deprompsit, testesque verita-
„ tis Antonium Caracciolum in vita Thienæi, & Io.
„ Baptistam Tufum, Acerrarum antistitem in chroni-
„ cis nostri Ordinis appellat.

Ad §. 6. Iulij responsio.

19 Hic non est quod aliud dicam, nisi apparere perspicuè legentibus, in rationibus temporum, & locorum supputandis, me ne latum quidem vnguem à re-

Infra §. 8. n. 13. cta veritatis regula deflexisse: quod iterũ paulo post Castaldus confimat, vbi ait se non negare, immo subscribere meis pronuntiatis de huiusmodi rebus.

§. VII. D. CASTALDVS.

20 Sed eorum quoque auctoritate, qui Ignatij historiam conscripsere, hæc addit: Ignatius cordatus vir, & in susceptis consilijs constantissimus; nõ ergò tanta leuitate fluctuauit, vt voluerit socios mutua fide, votis, beneuolentia, beneficiis adstrictos, secum Deo dicatos, insalutato, vt aiunt, hospite deserere. Præsertim cum de nouem insignium virorum, quos sibi in socios delegerat, mutata voluntate dubitare non posset: quippe qui votum Hierosolymitanæ peregrinationis soluturi in Italiam mense Ianuario anni 1537. venire cogebantur. Præterquam quod Ignatio ante hæc tempora reuelatum fuerat, ipsum fore institutorem religiosæ familiæ, quæ Societas Iesu appellaretur. Iamque hæc multis votis adstricta Lutetiæ coaluerat, nec ad illius perfectionem aliud desiderabatur, nisi Apostolicæ sedis confirmatio, quã anno 1540. à Paulo III. summo Pont. obtinuit. Igitur nec Ignatius, diuinæ voluntatis perticeps factus, poterat nostri Ordinis institutum amplecti; neque Caietanus nouam Religionem ab Ignatio condendam præuidere.

Ad §. 7. Iulÿ responsio.

21 Hæc est synopsis meæ confutationis; in qua tria notari cupio. Primum, non equidem intuli S. Ignatiũ non potuisse Ordinem Theatinorum amplecti, sed non poposcisse adscriptionem in illum: nec deduxi non potuisse à B. Caietano præuideri nouam Religionem futuram; sed positis illis circumstantiis prudẽtię, constantiæque Ignatii, sociorum electorum, votorũ, tẽporis, & aliarum rerũ, prædictionẽ extitisse, in illa Caietani responsione pernegaui. Hæc enim mul-

cum

tum inter se differunt in hac controuersia, in qua nõ exigo, nisi quæ verissima censeantur. Alterum est, non inconsiderate S. Ignatium à me cordatum nuncupatum: quod in hac disputatione referret plurimũ statuere illum esse virum prudentem, sapientiæ plenum, & magni animi, quæ omnia vox illa exhibet, vt periti sciunt. Talem autem fuisse tradunt non modo nostri scriptores, qui possunt in laudibus communis parentis esse suspecti, sed etiã qui nostri Ordinis non sunt. Dieghus Payua Andradius Theologus Lusitanus appellat, *Prudentia singulari, infractaque fortitudine illustrem: cuius egregiam prudentiam, cũ admirabili sanctitate coniunctam Ioannes Cardinalis Moronus suspiciebat*. Rutilio Benzono Episcopo Lauretano est, *vir summa, tum diuina, tum humana sapientia præditus.* Ludouico Granatensi Ordinis Prædicatorum; *Nouum speculum virtutis, & prudentiæ.* Dieg. Payu. l.1. orthod. explic. Rutil. Ben. l.6. & Io-bil. c.1. Lud. Gran. epist. 1. ad Pet. Ribad.

22 Tertium obseruandum Lectori erat, in asceticis à me vnam tantum rationem explicatam fuisse, quæ petitionem S. Patris Ignatij reddebat incredibilem. Hæc est nimirũ B. Caietani perpetua illo anno Neapoli commoratio: quam confirmant in articulis, in causa canonizationis exhibendis, per illa verba: *Cũ B. Caietanus Neapolim peruenisset, statim cultui, & animarum saluti incubuit: & vt melius posset virtutũ exercitio Altissimo famulari, in ciuitate prædicta Monasterium fundauit, ibique reliquũ vitæ sanctissimè transegit.* Eo peruenerat anno 1533. Hæc paulò post per occasionem, & retractabitur sæpè, & corroborabitur, quoniam teste L. Seneca, *Magis veritas elucet, quo sæpius ad manum uenit.* & Innoc. Papa: *Veritas sæpius exagitata, magis splendescit in luce.* Alias rationes ex parte S. Ignatij, & aliorum cursim, & strictim innui potius, quàm dixi, paucissimisque verbis tanquam seminibus inclusi, quas in hac dissertatione vberiore exactione in spicas expli- L. Sen. l.2. de ira, c.17. 35. q.9. Graue.

cabo

cabo. Placet hoc loco sexdecim rationes numerare, atq; in cõspectu legẽtiũ ponere, suis quasq; locis copiosius enucleãdas,(præter vnã,quæ iã in §.3.expedita est) quibus demõstrabitur,nullo modo probabile, aut possibile, aut verisimile fuisse, quod Ignatius expeteret,ac peteret illam Religionem. Duæ petuntur ex ipso B.Caietano. Prima est,quod is nec Venetijs habitabat, quo tempore S.Ignatius ibidem morabatur; nec tempus reperitur, quo illuc potuerit verisimiliter excurrere, & colloqui cum Ignatio.Secunda: Non pertinebat ad B.Caietanum cura in Ordinem recipiendi,quia nec Venetæ domus Præpositus erat, nec totum Ordinem per id tempus regebat;proinde verisimile non est ad eum pro adscriptione,& habitu S.Ignatium accessisse. Tres ducũtur ex ipsa Clericorum Regularinm Religione in eo,quo tunc erat gradu constituta.Nam eius institutum erat multis capitibus diuersũ à cogitatis, ac destinatis Ignatij,finiq; ipsius planè contrarium. Deinde posita simultate aliqua cum Petro Carafa, nec Ignatius petiturus videbatur,nec ille admissurus. Tertiò Religio illa in viridi erat obseruantia,& primæuo feruore spiritus: Ignatius vero si Religionem aliquam inire instituisset, (quam tamen non intrare statuerat). minus obseruantem elegisset, vt plus pati, & plus benè mereri in reformatione potuisset. Aliæ duæ rationes existũt ex nulla verisimilitudine narrationis D. Castaldi in responso B.Caietani. Primum enim dictũ illud, Ignatium à Spiritu Sancto non vocari,ducit nos in absurda,& ab honore S.Ignatij admodum aliena,vt probatum est.Alterum,quod in hac Epistola est adiectum, cogitasse Ignatium de socijs secum in eandem Religionem adducẽdis, tàm improbabile est, quàm quod maximè. Duæ pariter oriũtur ex ipsa Societate Ignatij. Primum quidem,quoniam iam coeluerat multis votis astricta. Deinde vero, quia nulla prorsus mentio fuit vnquam in Societate nostra, nullus rumor, nulla

Supra §. 3. nu. 11.

Supra §. 3. nu. 11. Infra §. 13.

nulla suspicio huiusce rei,neque in monumentis,neq; in sodalium seniorum memoria.Sex rationes eliciũtur ex S.Ignatio.Prima;quia tum maximè quærebat, comparabatq; sibi,suæq; familiæ socios, cum Castaldus vult eum de alia familia cogitare. Secunda, quia vir erat cõstantissimus in decretis tot annis ante stabilitis. Tertia: quoniam nominatim spiritualibus exercitijs erat addictus summa propensione animi, ac diuturna, quæ quia magisterium requirunt, merito existimabat Franciscus Sacchinus noster in responsione ad Castaldum, S.Ignatium ex ipso capite non fuisse aliam Religionem ingressurum,ne fieri discipulus ex Magistro,& deserere cogeretur illud armorum genus,quod ad animas Deo subdendas expertus erat esse firmissimum. Quarta ratio: Habuit reuelationes à Deo de condenda Societate: proinde nec dubitabat quin futurum esset, nec quidquam facere debebat, quod huic rei aduersaretur; cuiusmodi fuisset in aliam Religionem adscriptio. Quinta: non putabat Ordinem Patrum Theatinorum perseueraturum,nisi mutauisset institutum,& plus iuuandis proximis se dedisset. Sexta: Venetijs fuit grauissimis calumnijs impetitus: iudicium institutum eo postulante: sero nimis lata est sententia innocentiam declarans. Hoc toto tempore iudicij pendentis,nec ipse prudens adscriptionem petijsset,metuens iustam repulsam: nec si popоscisset habitum à patribus obtinuisset,qui hominem hæresis, quamquam falsò, insimulatum, religiosa prudentia vetante, meritò repudiassent. Postrema ratio ducitur ex ipsa reuelatione: quæ sine dubio à Caietano communicari debuit cum socijs, ac potissimum cum Carafa primario membro,immo capite, fundatoreque Ordinis, vt ipsi fatentur; & eò magis,si regebat tunc Ordinem. Debuit autem communicari,quia Caietanus non erat superior,& debebat,quia humilis, & religiosus, reddere rationem Superiori negotij tractati cum viro Hispano grandi

natu, & hospite. Præsertim cum rem omnium precibus commendasset. Itaque illa reuelatio, & repulsa Ignatio data vulgari debuit per cœnobium inter primarios saltem Patres. Ceterum mirum est nullum odorem ad posteros peruenisse. Adde quod Carafa non abalienasset animum ab Ignatio; neq; ab eiusdē Religione: sed potius reuelatione cognita, dilexisset singulariter hominem, & iuuisset ad condendum Ordinem à Deo prædestinatum, & religiosus, & Cardinalis, & Pontifex. Sed quia nullam huius reuelationis notitiam habuit, simultates cum eo exercuit, eius actiones non probabat. Notitiam verò nullam habuit, quia non extitit, vt probatum est. Quis credat Carafæ, rem tanti momenti, si vera fuisset, latere potuisse? Scio has sexdecim rationes, non esse omnes demonstrationes, vt Philosophi loquuntur, quæ in huiuscemodi materia coniecturali non possunt haberi: sed tantum simul iunctæ ponderis habent, vt afferant, ac vindicent S. Ignatium à suspicione tantæ leuitatis, atque obruant contrarias coniecturas. Valet hic grauissimum Quintiliani de argumentis dictum: *Si non possunt valere, quia magna non sunt; valebunt, quia multa sunt, quæ ad eiusdem rei probationem omnia spectant.* Consonat vulgatum ab Ouidio prouerbium, congruens cum doctrina Modestini iurisconsulti in iure ciuili.

l. Spadonē, § qui iura, de excus. tutor. Oui. li. 1. de rem. amor.

Quod si non possint singula, multa iuuant.

§. VIII. D. CASTALDVS.

„ 23 VT autem totam hanc Nigronij argumentationem facili manu corruere videas, non te pigeat, Vir optime, quæ tradam animo voluere, exacteq; pensitare; & an singula singulis respondeant, reputare. Principio igitur probandum est, potuisse cum Caietano Ignatium Venetijs colloqui. Quod sic probatum accipe. Verum est anno 1533. Venetijs

suma-

" summis caloribus discessisse Caietanum, vt Neapo-
" litanam domum fundaret, Non nego anno 1536. mē-
" se Octo. ad generalia comitia celebranda Romam
" fuisse profectum, indeq; Neapolim rectà venisse an-
" te Decembris finem. Subscribo narrationi de Ochi-
" no Caietani industria deprehenso. At quid inde? Mē-
" ses decem ab anni 36. initio. vsque ad extremos Octo-
" bris dies excurrunt, in quibus, cum Caracciolo, &
" Tufo testibus, nihil egerit Neapoli Caietanus, potuit
" Venetijs consuetudinem cum Ignatio habere.

Ad §. 8. *Iulij responsio.*

24 Cardo, in quo tota vis defensionis vertitur, est hic: Collocutus est Ignatius cū Caietano Venetijs: quia Caietanus Neapoli Venetias in decem mensium intercapedine potuit excurrisse. Reuellitur hic cardo duobus modis. Primus producitur à Francisco Sacchino sodali meo iam memorato, qui tabellarium Societatis, tum in recognoscenda prima parte historiæ Societatis à Nicolao Orlandino elucubrata, tum in prosequenda eadem historia, quæ iam per partes exit in lucem: euoluit susque, deque, & nunc in sua potestate habet, cum sit Præposito Generali, atque vniuersæ Societati à secretis. Hic infirmat hanc argumentationem Caietani tàm validè, quàm iudicio, cognitione antiquitatis nostræ, atque eloquentia valet. Do verba: *Hoc etsi aliquid est, tamen parum est, vbi pro certa narratur historia. Minimè enim tollit, quin tota narratio nisi ruat, saltem nutet, vt instabili nixa fundamento. Nam sicut fieri potest, vt iret, ita vt non iret. Quin etiam de commoratione Neapolitana constat, de Veneta excursione nō constat: sola coniectura ducitur ex hoc facto, quod est in quæstione: quod est alioquin tale, vt ex eo ipsa profectio negari probabilius, quàm affirmari queat.* & alia quedam addit in eandem sententiam, non minus apta, & probabilia. Verùm quoniam ille studuit in ea disputatione breuitati, conferam huc aliquid

Fran. Sacc. in resp. ad Caiet.

 de

de meo. Ac primum corroboro Francisci dictum; posse facilius, ac verisimilius excursionem Venetam negari, quam affirmari ex eo, quod ad eam probandam Castaldus nullam affert probationem, nisi coniecturam, atque opinationem suam, & potentiam physicam. Cæterùm facta non præsumuntur, nisi probentur, vt ex iure ciuili probat Iason. Non produxit Castaldus, ne in hac quidem secunda scriptione, aut traditionem seniorum, aut scripturam, vbi aliquis odor huius profectionis, & colloquij sentiatur. Rerùm enim antiquarum, & ante nos natos gestarum memoria, per hunc duplicem ductum ad posteros deriuatur: quod in Ecclesia quoque Catholica vsu venire tradunt Concilia, Patres, & recentium hæresum oppugnatores, atque in primis Robertus Cardinal. Bellarminus in primo certamine controuersiarum. Quo fit, vt si posthac afferret aliquid, non ei fides haberetur, quod videretur nostra monitione excitatus illud excogitasse potius, quàm in Archiuis inuenisse. Nos contra, negationis nostræ firmitatem duplici ratione fulcimus, & euertendis Castaldicę coniecturæ fundamentis, vt mox patebit; & accumulandis quindecim rationibus, quas in hunc finem conglobaui, numerando.

Iaf. in l. si mancip. nu. 2. ff. de collat.

Card. Bell. t. 1. contr.

Supra §. 7. nu. 22.

25 Deinde rationem hanc argumentandi à Possibili ad esse, hoc modo: *fieri potuit, ergo fuit*, infirmissimam esse, sciunt quicumque à limine logicam salutarunt. Sola enim inficiatione disparet. Hinc Aristoteles l. 2. de generatione, & corruptione, vt benè explicat Augustinus Niphus Suessanus, docet causam non necessariam, etiam positis proximè omnibus incitamentis, & dispositionibus ad ambulandum, aliquando non ambulaturam, quia causa libera est. Multo minus de Beato Caietano affirmare possumus perrexisse Venetias, cum posset pergere, tum quia causa libera erat, tum quia non cõstat nobis habuisse in promptu causas motiuas, & impulsiuas profe-

Arist. l. 2. de gener. tex. 64.
Aug. Suess. ibid.

ctionis

ctionis: neque Castaldus aliam attulit, nisi gubernationem Ordinis, quæ mox elidetur. Adde, quòd captiosa ratio argumentandi censetur, & ad captionem consequentis reuocatur: cum minus commune inferatur ex magis communi: vt si dicas: *est animal: ergo est homo.* Falsa est hæc consecutio. Similiter in re proposita; ex potentia, quæ anceps est ad esse, & non esse, infertur determinatè, esse. Præterea si hæc illatio admitteretur absolutè in humana vita, nihil certum haberemus in historijs: quoniam historici fingerent quæ vellent. Mortuum esse tradent hoc anno regem illum, quia mori potuit. Nihil in iudiciis iusti dispicerent iudices, si, quia Milo parare potuit insidias Clodio, parauisse dicatur, & credatur. Tollendus esset à corpore iuris ciuilis titulus integer de damno infecto. Nam ex Caio iurisc. *damnum infectum est, quod nondum factum est, sed futurum veremur,* quia fieri potest. Denique euerteretur articulus fidei, qui est, Deum posse facere alia multa, quæ non fecit, aut facit: vt explicat D.Thomas, & cum eo Theologi docentes, Deum non omnia fecisse, quæ sunt possibilia, quæque ipsius infinita potestas producere potuit, & potest. Quod autē interdum Theologi inferant factum ex eo, quòd fieri potuit, ideo fit, quod certum habent factum ex fide. At si hæreticus præclaro testimonio S. Augustini confossus, iactet codicem esse corruptum, non quia veteres codices eo testimonio carent, sed eo solo, quòd corrumpi, & radi potuit, repellitur, & tacere iubetur. Sic Iacobus Gretserus noster disputans aduersus Simonem Lithum Misenum Caluinianum, hominem obmutescere coegit, negantem à S. Athanasio scriptam esse S. Antonij vitam, quia potuit ab alio Athanasio conscribi, nec vllam coniecturam, seu probationem ferebat; cum ipse contra quinque, sexue Patres partim Græcos, partim Latinos obiecisset, qui S.Athanasiū eius vitæ auctorem prædicabant.

Infra §.10. nu.28.

L.2.ff.de dam. infec.

Iac. Gretf. apo.3.adu. Mison.l.5. c.vn.

§.IX.

§. IX. D. CASTALDVS.

„ 26 OChini enim deprehensio non Quadragesimali tempore facta est, sed cum diebus festis in eadem S. Ioannis Ecclesia hoc anno hæreticus concionaretur.

Ad §. 9. Iulij responsio.

27 Perlibenter accipio, quod mihi datur à Castaldo, extra quadragesimam Ochinum à B. Caietano fuisse auditum, & deprehensum hæreticum. Ex quo colligo eundem Caietanum post Festum Pentecostes non abfuisse Neapoli. Verisimile est Ochinum, qui magni nominis concionator erat, concionatum in aliqua celeberrima vrbe fuisse tempore magni ieiunii. Interquiescere solent post quadragesimam fatigari cõcionatores. Itaque circa Pentecosten venisse potuit Neapolim, quæ incidit illo anno in quartum diem Iunij, & in Dominicis, & festis diebus post Pentecosten in populum venenatas conciones euomuisse. Non vnius concionis auditione callidissimus veterator poterat deprehendi: sæpe à Caietano fuerat audiendus: vt factitasse anno quoque 1539. quo rediijt illuc Ochinus, & in templo primario concionatus est, tradunt idem Castaldus, & Caracciolus in vita eiusdem Beati: Itaque mense Iunio, & sequentibus Ochinus à Caietano est auditus: quibus mensibus non sine magno vitæ periculo Neapolim deferri à quoquam, aut intrari, notissimum est. Fauet mihi Caracciolus, qui perspicuè scribit, Octobri mense anno eiusdem cum duobus sociis, ad comitia Romã abijsse. Quo fit probabilissimum, æstate præcedente Neapoli non extulisse pedem. Quamobrem toto illo tempore æstiuo anni 1536. Venetiis Caietanus esse non potuit. Has difficultates cum veritate congruentes

Castal. c. 9. vitæ. Carac. in vita. Caiet. p. 241.

tes prouidens Castaldus in hac ipsa epistola scripsit, Infra §. 13.
potuisse Caietanum Venetias petere; vel sub finem nu. 41.
anni 1535. vel sub initium 1536. Quod effugium verũ
Castaldum tueatur necne, considerabitur eo loco.

§. X. D. CASTALDVS.

» 28 NEc miretur Nigronius modò Neapoli, modò Venetijs Caietanum breui temporis interuallo adfuisse; cum nascentis familiæ commoda parens optimus fortasse moderari non posset, nisi tribus aliis socijs Venetam ciuitatem ea tempestate excolentibus ad consilium vocatis. Hac enim ratione Sancti Ordinum fundatores instar fulguris coruscantis, modò in hãc partem, modò in illam excurrere visi sunt, quo suorum necessitatibus Religiosorum consulto prouidere non desinerent.

Ad §. 10. Iulij responsio.

29 Præscriptis verbis potissima coniectura Castaldi comprehenditur, qua conatur reddere probabilem excursionem Venetam Caietani: quia videlicet nascentem familiam moderabatur. Rectè Sacchinus noster sciscitatur è Castaldo, si B. Caietanus Ordinẽ vniuersum gubernabat, Quæ tam graues causæ in perexigua familia tam longi itineris suscipiendi? vbi vel tenuissima reperitur horum negotiorum Venetiis tractatorum memoria? Quæ necessitas Venetiis conueniendi, cum postmodom Romę omnes cõuentum essent habituri? Adde quòd ex Caracciolo Carac. p.
Bonifacius à Colle, Venetæ domui præfuit ab anno 25.
1533. vsque ad annum 1535. si præsentia Caietani necessaria fuit ad alium Præpositum eligendum, anno certè exeunte 1535. Venetias perrexit, vt triennium Bonifacio, vt mos ipsis erat, tribuatur. Vidit Castaldus hanc necessitatem esse nullam, & ab eo

post

post scriptionem meam excogitatam, vt meæ primæ confutationis ictum declinaret: proinde, qua est ingenuitate, victus à veritate adiecit dubitandi verbũ, *Fortasse*: quo rem certam sibi non esse declarat, & religiosam prudentiam præsefert dubia pro dubijs asserendo.

30 Me verò reuocat à fide præstanda huic dicto, seu coniecturæ, non modo Castaldi ipsius hæsitantia, sed etiam ratio suppeditata mihi, partim à communi scientia scriptorum præteriti sæculi, partim ab historicis Ordinis istius. Sine titubatione nego B. Caietanum toti Ordini anno 1536. præfuisse regendo. Tribus modis possumus concipere animo, ac mente formam gubernationis illis initijs in Ordine Clericorum Regularium. Aut more veterum monachorum vnumquodque cœnobium habebat suum patrem, ac Præpositum, à quo regebatur. Hæc ratio gubernandi videtur colligi, ex eo, quòd anno 1588. teste Reu. Episcopo Acerrarum, fuit mutata forma gubernationis eousque retenta, & electus Præpositus Generalis Ioan. Baptista Milanus, qui vt caput Ordini vniuerso praeesset, vt fit in alijs Ordinibus numerosis. Si gubernandi modus ita se habebat illo tempore, B. Caietanus non regebat totam familiam, sed solum Neapolitanam domum. Aut similis gubernatio erat Ordinis præstantissimi Cartusianorum, in quo, qui Prior est magnæ Cartusiæ, in diœcesi Gratianopolitana constitutæ, quæ primaria est antiquitate, ac sanctitate, totam quoque Religionem moderatur. At si sic regebantur Patres Theatini, cura generalis non incumbebat B. Caietano, qui nondum stabilem domum Neapoli repererat, ne anno quidem sequenti, 1537. vt Caracciolus asserit, Castaldus non diffitetur, & clarè habetur ex Patrum Neapolitanorum expostulatione cum Prorege facta: proinde cœnobiũ formatum non regebat, quod antiquitate, magnitudine, aut alijs nominibus Veneto anteferretur.

Tuf. hist. c. 5. & 60.

Carac. pag. 219. & p. 136.

Quin

Quinetiam Caietanus Neapolim venit, vt docebitur fusius, subditus, non superior; ab alio missus, non sua sponte profectus. Itaque si hæc forma regiminis erat in vsu, rector vniuersalis necessario erat Veneti cœnobij Præpositus, Atque is erat Bernardinus Scottus Sabinensis anno 1536. exeunte, quo tempore creatus est Cardinalis Carafa, vt clarè tradit Tufus: quo fit, vt Caietanus à gubernatione illo tempore excludatur. Ijsque probabile Scottum successisse Bonifacio, qui ex Caracciolo rexit eam domum vsque ad ann. 1535.

31 Tertia forma gubernationis potest animo fingi, vt præter Præpositos cœnobiorum, alius esset, qui cunctis Sodalibus præesset, & cœnobiis, præsertim post inchoatum Neapolitanum, siue is esset Venetæ domus rector, siue non esset. Ea cura vniuersalis, si Tufo fidem habeamus, nemini hærebat, sed si in vllo fuit, erat illo anno probabilius penes Carafam, quàm penes B. Caietanum. Prima suasio est, quoniam ratione congruebat, vt ille regeret cunctum Ordinem, qui fundauerat, vt vidimus factitatum in Ordine S. Benedicti, Cartusianorum, Prædicatorum, Minimorum, in Societate Iesu, in Ministrantium ægrotis, & alijs, quos recensere, nec necessarium est, nec parum laboriosum. At scriptores illius æui, qui de Carafa loquuntur, vel de origine Ordinis Theatinorum, omnes Carafæ, vel primas tribuunt in eiusdem fundatione, vel ipsam familiæ religiosæ fundationem: cum scribunt eum fundasse Ordinem cum tribus alijs; coegisse, aut adsciuisse sibi socios; denominasse Religionem ab suo Episcopatu, primum esse institutorem. Ita Ioannes Paulus Flauianus in oratione funebri Pauli Quarti, edita ab Antonio Caracciolo. Antonius Carafa, postea Cardinal. in quadã narratione de vita Pauli eiusdẽ, vulgata typis ab eodẽ Caracciolo. Nauarr. in consilio pro ipsis facto. Fr. Felix Castelfranco Ordinis Prædicatorum in compendio

Caracc. p. 119.
Idẽ p. 147. nu. 6.
Nau. cõs. 9. de maiorit. & obed.
Id. p. 48.

H Chron.

Onuphrius Panuin. in vit. Pauli 4. Marfil. Archiepisc. Saler. tr. de orig. red. eccl. p. 2. c. 16. nu. 19. Molf. conf. 45. n 7. Morig. l. de orig. Relig. c. 50. Rut. Benz. l. 1. de Iubil. c. 8. Em. Rod. t. 1. regul. q. q. 3. ar. 14. And. Stella lib. 3. vitæ Aemiliani. Turtura li. 1. c. 17. Alf. Ciacc. hist. de Pontif. & Cardin. p. 2. in Paulo 4. Silu. Maurol. hist. relig l. 5. c. de cler. regul. Azor. t. 1. l. 13. c. 11. q. 8 Ribad. l. 1. vitæ Layn. c. 11. Castal. in vita Pauli 4 c. 17.

Chron. Præd. edit. 1566. Romæ. Marius Matesilanus lib. de Guelfis, & Gibellinis par. 2. fol. 42. referente Caracciolo eodem. Onuphrius Panuinius in vita Pauli. M. Antonius Marsilius Columna Salernitanus Archiepiscopus Tr. de origine redituum Ecclesiasticorum par. 2. referente etiam Andrea Molfesio Clerico Regulari eiusdem Ordinis in consilio 45. Post hos alii paulo recentiores astruunt eandem positionem. Paulus Morigia ex Ordine Iesuatorum in libro de Religionum omnium origine. Rutilius Benzonus Episcopus Lauretanus in opere de anno Iubilæo. Emmanuel Rodericus Ordinis Minorum in tomo primo quæstionum Regularium. Andreas Stella Clericus Regularis de Sommasca in vita Ven. viri Hieronymi Æmiliani Congregationis illius institutoris. Augustinus Turtura in eiusdem vita lib. 1. cap. 17. Alfonsus Ciacconus ex Ordine Prædicatorum parte 2. de Pontificibus, & Cardinalibus, Syluester Maurolicus in libro quinto Oceani, siue Historiæ Religionum, Ioan. Azor. tomo primo institutionum Moralium. Ribadeneira in vita Iacobi Laynez, latinè reddita ab Andrea Schotto. Hor. Tursell. lib. 10. epitom. Histor. Hic dicet fortasse aliquis, numeratos scriptores minus propriè locutos; famam vulgarem secutos; ortam ex appellatione Theatinorum: at primas Beato Caietano esse dandas. Verum id existimandum non est de Flauio, qui funebrem habuit orationem, quem nemo iure dubitare potest, quin à Patribus fuerit de veritate edoctus, & similiter Nauarrus. Neque id affirmari debet de Antonio Carafa sanguine propinquo, & conscio arcanorum. Sed quid responderi potest, si Castaldus ipse, ac Sodales producantur? Ille scribens Pauli vitam, appellat in fronte operis sine limitatione, aut additione vlla, fundatorem Ordinis Clericorum Regularium, & cap. XVII. asserit ab eo institutam suam Religionem: eundem dedisse suæ Re-

ligioni

ligioni principium, & Regulam. Marcellinus de Odda Præpositus generalis, in facultate impressionis vocat nostrum Institutorem. Antonius Caracciolus in dedicatione operis ad Paulum V. vocat Paulum IV. Conditorem Ordinis: & in vita B. Caietani tradit, suum Ordinem fuisse à Carafa recens fundatum. In cap. 53. historiæ scriptæ ab Episcopo Acerrarum dicitur Fundator illius Religionis. Deniqne in Constitutionibus dicitur Monasterium Sapientiæ extructum à sorore Pauli IV. Congregationis nostræ Institutoris. Verum hoc loco rursus alius ingeret mihi dictorum horum interpretationem, à Quadriga Ordinem esse fundatum: sic scriptum legitur in præfatione ad constitutiones huius Ordinis: hoc est, quatuor fuisse fundatores, vt ita dicatur, in solidum. Atque hoc confirmabit ex Ioan. Antonio Angrisano qui faciens potestatem Caracciolo sua collectanea excudendi, ait illis contineri gesta quatuor Patrum, qui suum Ordinem fundarunt, & in facultate concessa Castaldo vulgandi vitam B. Caietani, scripsit eum esse vnum è quatuor fundatoribus; proinde cũ Carafa dicitur fundator, alij non excluduntur, & multo minus B. Caietanus. Sed hoc effugium præcluditur. Primum, quia si Caietano reliqui fundatores æquantur, non illi fundatoris nomen conuenit magis, quam vel Paulo Consiliario, vel Bonifacio à Colle. Cur ergo Castaldus vult ab eo Neapoli commorante nascentem familiam potius regi, quàm ab alijs? Deinde historici huius Ordinis huic interpretationi repugnant; quia principatum tribuunt Carafæ, seu primatum inter quatuor, seu præponunt tribus Sodalibus. Nam Episcopo Tufo in cap. 1. Carafa est *primus auctor, caput, & fundator*. cap. 4. *primus fundator*. cap. 5. *præcipuum membrum, & caput*. Caracciolo inter fundatores est præcipuus Caietanus post Carafam; quo loquendi modo sine cõtrouersia Caietano præponit Carafam. Castaldus

Carac. p. 214.

Tufus hist. c. 53.

Const. p. 1. c. 6.

Tuf. c. 1. & 4. & 5. hist.

Carac. p. 177.

H 2 scri-

ſcribens, vt dixi, datam ſuæ Religioni cum principio regulam à Carafa, quid aliud ſignificare poteſt, niſi principatum in fundatione? Qui nam in Ordinibus dat regulam, niſi Primarius fundator?

32 Alius, & fortaſſe Caſtaldus, ſe declinare ictum arbitrabitur dicens, ambos eſſe primarios fundatores, ſed ratione diuerſa, Caietanus fundator dicitur, quia primus de Religione reformatorum Clericorum condenda cogitauit; primus ſocios quæſiuit, & cogere cœpit. Carafa vero, quia Sodalibus primis, dignitate, ſcientia, ætate, atq; auctoritate anteibat. Quam ob cauſam Pontifex in litteris, ac breuibus primo loco Carafam nominat: in profeſſione facienda, primus ſolemnia voca nuncupat: poſt profeſſionem primus à cæteris in Præpoſitum eligitur. Hæc non inſcienter dicuntur: ſed non commouent quidquam meam propoſitionem de poteſtate gubernandi in Carafa reſidente. Etenim parum mea refert vter eorum propriè ſit appellandus fundator, aut qua de cauſa reliquis præpoſitus, dummodo mihi concedatur poteſtatem gubernandi Ordinis in Carafa potius, quàm in Caieno reſediſſe, potiſſimum quo tempore Neapoli degebat Caietanus Hac enim tantum de cauſa prouinciã hanc ſuſcepi probandi Carafam fuiſſe primarium fundatorem: vt ſcilicet obtinerem adminiſtrationẽ Sancti gregis, quamquam puſilli, habuiſſe: quo impetrato, ſit per me Caietanus aut primus, aut æquè fundator. Hoc vt facilius impetrem, mihi probandum ſuſcipio ex eorum dictis, factis, ſcriptis.

33 Prima ratio. Nuncupatis ſolẽnibus votis, quatuor illi Patres in ipſo S. Petri templo elegerunt in Præpoſitum Ioannem Petrum Carafam, vt tradunt Tuſus, Caracciolus, & Caſtaldus: qui in vita Caietani ſpeciatim ait, electum fuiſſe in *primum Præpoſitũ, & caput totius Congregationis.* Electionem Epiſcopus Caietanus Papæ commiſſarius in excipienda eorum profeſſione, confirmauit auctoritate Apoſtoli-ca.

Tuſ. c. 2. hiſ. Carac. pag. 258. Caſtal. c. 2. vitæ Paul. & c. 3. vitæ Caiet.

ca. Dices præscriptum à Pontifice Clemente in diplomate erectionis, vt Præpositus *vsque ad trienniũ, & non vltra confirmari posset*. Propterea, vt refert Caracciolus, post triennium, hoc est anno 1527. Venetijs, quo se receperant post Romanæ vrbis direptionem, die S. Crucis exaltatæ B. Caietanum parui pregis pastorem elegerunt. Sed cur idem Caracciolus ait anno 1528. Veronam missum Bonifacium cum septem socijs *à Theatino Episcopo, & à Caietano, penes quos tum rerum summa erat?* Si Caietanus Præpositus, cur se immiscet Carafa in missionem Veronensem? conijcere licet, Caietano domus gubernationem commissam, sed Episcopo Religionis administrationem. Vt vt res sit, lego apud eundem Caracciolum anno 1532. Carafam iterum Præpositum Venetijs. Eodem anno rogatur à Ciuitate Neapolitana per litteras, vt socios mittat Neapolim, vt refert Tufus, quod non fecisset ciuitas, nisi superiorẽ Ordinis esse cognouisset, à quo id posset impetrare. Idem Carafa pro imperio mittit Neapolim an. 1533. B. Caietanum cum Ioanne Marinono socio, vt narrat Caracciolus in vita Caietani. Carafa item ad sororẽ scribens, anno 1534. vt est apud eundem Caracciolũ, asserit à se missos Caietanum, & Ioannem: qui loquẽdi modus potestatem significat. Adde quòd in discessu B. Caietanus edidit memorabile illud exemplum humilitatis, & indifferentiæ (quòd iam retuli) recusans eligere sociũ pro suo arbitratu: quamuis illi facta esset a Carafa potestas. Si fuisset alijs Præpositus, non dixisset illa verba, digna quidem cedro, & ære, sed indicia subiectionis: *ego ne socium eligam, quem malim? Immo oro, atque obsecro hunc, quem cernitis Christum confixum Cruci, vobis vt inspiret, illum mihi iungere socium, qui mea maxime omnium aduersus sit voluntati.* Quia ergo Carafam agnoscebat caput, ideo se humiliter, ac religiose gessit, vt par erat, in repudianda optione Sodalis. Neque vero, quòd

Carac. pag. 312.

Id. p. 270.

Id. p. 320.

Tuf. cap. 4. hist.

Caracc. p. 214.

Id. p. 329.

Supra §. 4. n. 15.

quòd Carafa dicatur Præpositus domus, cum misit Neapolim Caietanum, officit meæ causæ. Nam illud habeo, religiosam iurisdictionem, seu potestatem, in Caietanum, & ceteros penes Carafam tum fuisse, cum illi mittebantur illuc; nec postea legitur amplius in Caietanum fuisse translatam. Quinetiam ex Caracciolo Caietanus Neapoli degens mense Septēbri eiusdem anni, quo ierat illuc, declaratus absens Venetijs Præpositus Neapolitanus.

Carac. p. 222.

Carac.p.25 34 Altera ratio probans in Carafæ, non in Caietani manu per id tempus administrationem totius familiæ fuisse, eruitur ex epistola valde luculenta Carafæ Venetijs data 1534.18.Ian. ad Caietanum, & socios Neapoli commorantes, quam vulgauit typis Antonius Caracciolus in suis collectaneis. In ea loquitur tamquam potestatem habens, & gubernans vniuersum Ordinem: quod in viro probo, qui mundi gloriam conculcauerat, & Ecclesiasticis dignitatibus se abdicauerat, vt in humilitate, ac subiectione Deo seruiret, nō est tribuēdū arrogantiæ, sed legitimo iuri, illi à familia ritè collato. Obseruentur hæc pauca in exemplum. Renuit Carafa duos à socijs Neapoli cōmorantibus propositos sibi, vt in Ordinem adscriberentur. Cogitat de mittendo Caietano Romam, vt Pontifex in Vrbem redierit. Transmittit Neapolim formam professionis à Petro Veronensi faciendæ. Ait se promouisse Gregorium ad Diaconatum, & euecturum ad Sacerdotium. Recipit in Religionem Simonem Bergomensem. Hæc nemo prudens negare potest, quin sint actus religiosæ potestatis, & legitimæ auctoritatis, non solum in domum, & socios Venetos, sed etiam in cœnobium, & Sodales Neapolitanos, ac nominatim in ipsum Caietanum, quem Romam mittere cogitabat, & cuius postulatis non obsequitur. Si hæc facit, vt Præpositus Veneti cœnobij, ergo Venetus Præpositus etiam Neapolitanis imperabat, rerumque omnium potestatem habebat.

verum Caracciolus non id facile concedet, quoniam ſcripſit in margine paginæ 25. Boniſacium à Colle præfuiſſe domui Venetæ ab anno 1533. vſq; ad 1535. & Tufus, vt ſcripſi, tradit Bernardinum Scotum Venetæ domui præfuiſſe, cum Carafa Romam euocatus eſt. Igitur Carafa cum hæc ſcribebat anno 1534. exercebat hanc poteſtatem vt Præpoſitus Ordini vniuerſo. Et ſanè valde probabile eſt, vt conſtituta domo Neapolitana creuerint occupationes, atq; ideo gubernationem vniuerſalem vni tradiderint, qui domeſticis negotijs nequaquam diſtineretur. In hoc minime laboro: ſed conficio ex hac longiori diſputatione, cum Caietanus non regeret Ordinem, ſed potius Carafa, non fuiſſe opus Caietano Neapoli diſcedere Venetias, vt naſcentis familiæ commoda procuraret: quod Caſtaldus putabat eſſe argumentum (quamquã ſub dubio, & timide) Venetæ controuerſæ profectionis. Carac.p.25

35 Ex eadem diſputatione traho rationem aliam ex præmiſſis, quæ ſecunda numeratur ex parte Caietani: nimirum improbabiliſſimam eſſe petitionem S. Ignatij factam Caietano. Recta ratio dictabat, & prudentia non vulgaris cum experientia coniuncta præſcribebat Ignatio, vt ad ſuperiorem vel cœnobij, vel Religionis, vt in Ordinem admitteretur. At Caietanus non erat domus Venetæ Præpoſitus, ſed Neapolitanæ; non rector Ordinis, vt probatum eſt. Habebat aliquam cum Carafa familiaritatem Ignatius, vt omnes fatentur; nullam cum Caietano, qui Venetijs eſſe potuiſſe dicitur paucis diebus: cur non conuenit Carafam? cur non egit cum eo de ſuæ mutatione vitæ? Dicet aliquis (tacitis omnibus dubitationibus occurrendum eſt, vt veritas è tenebris eluceat) Non egit cum Carafa, quia ſimultates quædam interceſſerant inter ipſos. Quæro primum, vnde habes ſimultates ortas, antequam cogitatio de amplectenda noua illa Religione ſubiret animum Ignatij? §.7.nu.19.

ſi

si Carafam adijsset ante simultates, benigne, atque amanter fuisset auditus. Deinde respondeo (tantisper omissa discussione de veritate, & grauitate harum simultatum) respondeo inquam dilemmate: vel Carafa erat amicus Ignatij, vel ab eo alienior. Si amicus, quidni ad illum accurreret ad petendum habitum? Si alienior ab Ignatio, neque hic tentasset ingressum in Religionem à parum amico erectam, & gubernatam, vel in qua plurimum posset, quod teneret primas: neque Carafa petentem recepisset, quem Ordini minus bene affectum, ob simultates, suspicaretur. Quod si dicatur conuenisse Caietanum, vt eo tamquam internuncio cum Carafa supremo familiæ Præposito vteretur, pugnat hoc cum narratione Castaldi, quam oppugno, in qua B. Caietanus tanquam potestatem habens recipiendi, & Ignatium audit petentem, & reijcit auditum. Nec per hoc effugium tollitur vis dilemmatis de simultate cum Carafa, ob quam, si tanta erat, vt charitatem mutuã frigefaceret, ne opera quidem interuentoris fuisset admissus. Multo minus euitat ictum, si dicat Castaldus, Caietanum habuisse facultatem recipiendi nouitios, secumque Neapolim abducendi; tum quia hoc est diuinare: tum quia epistola iam relata demonstrat potestatem admittendi nouos socios in communem cœtum in Carafa tunc fuisse, qui Simonem Borgomensem pro libito adscripsit, oblatos à Caietano competentes repudiauit.

§. XI. D. CASTALDVS.

„ 36 QVis crederet Ignatium annis 29. & 30. in
„ Belgium, & Angliam, bis, vel ter excurrisse,
„ vt stipem à mercatoribus cogeret, cum apud Riba
„ deneiram, cæterosque habeat ab anno 28. vsque ad
„ 35. Lutetiæ studiorum causa constitisse?

Ad

Ad §. 11. Iulij responsio.

37 Probare conatur Castaldus excursionem B. Caietani exemplo S.Ignatij Lutetiæ commorantis. Sed nihil proficit ob magnam diuersitatem factorum, & personarum. B.Caietanus cœnobio gubernando addictus; S.Ignatius liber,& sui iuris. Ille senior; hic iunior. De illo scriptores ita loquuntur, vt Neapoli recessisse negent: de hoc historici nostri clarè asserunt, bis, terue,& sæpius Lutetia, dum studeret, recessisse.

§. XII. D. CASTALDVS.

„ 38 Sed & B.Caietano nō temere effusum. Is enim,
„ vt erat erecto vir animo, & in proximorum
„ salutem accenso, temporis compendio plena incom-
„ modis itinera aggredi solebat, vel animabus, vel sui
„ Ordinis bono profuturus. Liceat nunc vnius, aut al-
„ terius reminisci, quorum nec Tufus, nec Caracciolus
„ meminit. Neapoli morabatur senio pænè confectus Castal. c.8. vitæ B. Caiet.
„ cum Romam petijt S.R.E. Cardinalem allocuturus,
„ sed tam breui redijt, vt Neapolitani proceres, prius
„ regressum, quàm profectum sciuerint. Hinc etiam Id.c.6.
„ Veronam vsque excurrit, nescio quid pro Giberto il-
„ lius ciuitatis Episcopo acturus, statimque Verona
„ migrauit, vt è manuscriptis fide plenis in archiuo S.
„ Pauli asseruatis liquidò constat.

Ad §. 12. Iulij responsio.

39 Affert hic quoque in probationem excursionis Venetæ, duas excursiones B.Caietani, sed nihil roboris habet eadem ratio argumentandi, superius contusa: excurrit alias, ergo potuit excurrere Venetias, ergo excurrit. Potuit enim, sed æque non potuit, & nisi probetur excurrisse, semper iure negabitur illa excursio, quoniam ex posse contingenti ac libero, vt Sup. §. 8. n. 25.

Scholasticorum more loquar, non infertur esse, & factum esse. Vt probet Venetam profectionem sine scientia duorum suorum historicorum esse potuisse, producit duas excursiones Caietani, Romanam, & Veronensem, quarum ait nec Tusum, nec Caracciolum meminisse: quæ nihil ipsi prosunt. Aut enim excursiones hæ, sunt illæ, quarum ipse meminit in vita Caietani cap. 8. & 6. vel ab illis diuersæ. Si sunt eædē, vt notæ marginis designant, ipsum feriunt. Nam Romanæ excursionis meminit Episcopus Tusus cap. 9. historiæ, atq; Antonius Caracciolus copiosius in suis collectaneis pag. 259. Veronensis autem mentionem faciunt ijdem: Episcopus quidem in cap. 61. Caracciolus vero pag. 245, & 270. Si sunt diuersæ, cur designantur in margine loca illa vitæ Caietani? cur non explicantur tempora, quibus sunt factæ? cur non producit manuscripta illa plena fide, vnde aliquid lucis haurire possemus?

§. XIII. D. CASTALDVS.

„ 41 Potuit igitur B. Caietanus, vel sub finem trigesimi quinti anni, vel sub initium trigesimi sexti Venetias petere, rebusque cum socijs compositis, Adriatico transfretato, vti solebat, Neapolim iterum redire, Romam post Neapolitana negotia expedita profecturus.

Ad §. 13. Iulij responsio.

42. Etsi B. Caietanus Venetijs exeunte anno 35. esse potuit, tamen cum Ignatio congredi non potuit, qui nondum Venetias attigerat. Propendet in hanc sententiam Castaldus; cum ait paulò post, *se non temere colligere sub eiusdem anni (36.) initium eū aduentasse* Venetias. Eam facio perspicuam hoc modo ex Ioannis Petri Maffei narratione, cui adstipulatur Ioannes Lucena scriptor vitæ S. Francisci Xauerij.

Infra §. 14.

Maff. l. 2. vitæ cap. 1. Lucena l. 1. vitæ Xau. c. 4.

uerij, per autumni tempus anni 1535. Parisijs recessit. Pyrenæis mõtibus superatis in patriã nudis plantis, & cruribus perrexit. Ibi res domesticas composuit; domum paternam sanctis legibus conformauit: in oppido ipso conciones habuit, vitiosas consuetudines euellit, multa bona opera constituit; per tres mẽses, vt in relatione Cardinalis à Monte dict. in hospitali Magdalenæ substitit. Inde pedes Nauarram, Castellam (quæ prouinciæ sunt) Toletum vsque peragrauit: socios veteres conquisiuit; recentium negotia, quæ habebat in mandatis, expediuit. Quæ omnia tam accuratè expendo, vt intelligatur in ijs multum temporis esse consumptum, nec Valentiam peruenire potuisse, nisi hieme adulta. Ratio quoque temporis habenda est, quod sibi nauigatio, & tempestas rapuit, antequam Genuensem caperet portum. Genua discedens, pedes itidem, multos dies in illo periculoso itinere per Appenninum posuit, vt Bononiã perueniret. Bononiæ ægrotauit, teste Ribadeneira, dies aliquot in Collegio Hispanorum moratus est, vt reficeret vires, ex Maffeio, & Orlandino: aliquid etiam temporis itineri, quo Venetias Bononia perrexit, datum est. Si summa bene supputando colligatur, non ante finẽ hiemis Venetijs conquiescere potuit. Asseruatur in Archiuo Romano narratio quædã Io: Polanci, qui cũ S. Ignatio diu vixit, eique fuit ab epistolis; extantque præterea scripta, vnde Franciscus Sacchinus Secretarius Societatis à me de hac re consultus, respondit 27. Martij 1620. colligi, non peruenisse Venetias Ignatium ante finem hiemis. itaque conijcere licet sub finem Martij anni 1536. eum celeberrimam vrbem appulisse. Ex præmissis soluta est prima pars difficultatis concorditer cum Castaldo, non potuisse colloqui Beatos inter se anno 1535.

43 Restat de anno 1536. dicendum. Si velimus sub initium anni 1536. Caietanum Venetias adnauigasse, aut inde renauigasse per Adriaticum mare, parum

probabiliter loquimur;cũ huiusmodi nauigatio media hieme fit periculosissima. Verum dato,& non cõcesso, huius initio anni profectum Venetias (quod post Natale,& Epiphaniorum diem festum celebratum in sua Ecclesia fieri docuit) non potuit esse cum Ignatio,neque Ianuario mense, neque Februario, & vero etiam neque Martio; quoniam ponimus probabilibus ducti coniecturis, S. Ignatii appulsum ad eam vrbem sub finem hiemis,quæ verno æquinoctio finiri solet, in regionibus præsertim frigidioribus, quales sunt Venetiæ, polum Arcticum eleuatum habentes gradibus quadraginta quinque. Adde quòd illo anno dies cinerum,quem ieiunium Quadragesimale sequitur,in Kalendas Martias incidit:resurrectionis vero Dominicæ dies in XVI. Aprilis. Nec quisquã prudens existimabit B. Caietanum tam sancto tempore à suo cœnobio abfuisse: quo tempore pastoris præsentia valde necessaria est ouili, tum propter domesticos ipsius curę cõcreditos,tũ propter extraneos aliquot,quos minime negligebat. Si refugiat Castaldus ad mensem Maium, tunc plures, grauioresque difficultates illi oriuntur. Non enim quintus anni mensis dici potest initium anni:& verisimile est iam fuisse inchoatã falsam criminationem aduersus Ignatium, qua exardescente non erat opportunum tempus agendi de ingressu sanctæ illius Religionis. Itaq; si B. Caietanus Venetiis fuit anni 1536. initio, probabile est ante Martium rediisse Neapolim, vt non potuerit Ignatium videre. Probabile dixi, spectata prudentia gubernandi,& sanctitate B. Caietani, qui postea multo senior, vt Ascensionis Dominicæ die cum sociis suis in cœnobio,atque in Odeo interesset Neapoli,fessus licet pridiano itinere, noluit Atellæ quiescere, sed nocte ipsa Neapolim excurrit: quod ipse Castaldus cum Caracciolo testatur. Referantur huc, quæ dicam ad §. XXIII.

Castal. c.8. vitę. Carac. p.250.

§. XIV.

§. XIV. D. CASTALDVS.

„ 44 NEc vero Caietani cum Toletano Prorege
„ congreſſus Nigronium iuuat. Eſto enim
„ Parens noſter, noſtros, ſeq; dixerit Neapoli quatuor
„ integros annos manſiſſe;non inde fit non potuiſſe,vel
„ parum Neapoli diſcedere ſua munera obiturũ. Præ-
„ ſertim cum de tota familia locutus fuerit; quod in-
„ dicat illa vox, *Manſimus*, quam & Petrus Veronenſis
„ tunc temporis Neapolitanæ domus Præpoſitus pro-
„ tulit,& tamen multis poſt Caietanum menſibus ean-
„ dem ciuitatem incoluit. Non aliter de Ignatio dictum
„ eſt anno 1528. vſque ad 1535. in Galliis vacaſſe ſtu-
„ diis: cum ſæpius in varias regiones eodem tempore
„ abierit, Belgium, Angliam, finitimaſque prouincias
„ luſtrans. Accedit Caietanum anno 36.duobus menſi-
„ bus Romæ conſtitiſſe, vt comitia celebraret: quæ ta-
„ men à Neapolitana ciuitate diſtractio Thienææ aſſer-
„ tionis veritati non officit.

Ad §. 14. Iulij reſponſio.

45 Dixi ſuperius cum Sacchino, conſtare de Neapolitana commoratione; de profectione, ſiue excurſione Veneta non conſtare; quæ ad effugium excogitata videtur, cũ nulla probatione fulciatur. Meminerit Caſtaldus ſummi Oratoris verba in M. Antonium iactata: *Quid eſt minus, non dico Oratoris, ſed hominis, quam obijcere aduerſario, quod ille ſi verbo negarit, longius progredi non poſſit, qui obiecerit.* Itaq; pernego, vt hactenus negaui, Caietanum excuriſſe Venetias,& cum Ignatio congreſſum. Difficillimum, mihi credat, eſt probare ſeptem illis circiter menſibus, qui inter hiemis finem, & Romanam Caietani profectionem intercurrunt, duos illos Beatos componi potuiſſe; cum tam multa ex parte vtriuſque repu-

Supra §. 8. n. 24.

Cic. phil. 2.

pu-

Supra §. 7. nu.22. pugnent, quę omnia cursim numerata sunt; & partim iam enucleata diligenter, partim in decursu responsionis explicabuntur. Nec exemplum S. Ignatij quidquam mihi obest: quoniam historici nostri nusquam, & numquam scripserunt, eius Lutetianam mansionem adeò constantem, & continuatam fuisse, vt inde numquam aliquò decesserit; cum ingenuè, ac disertè tradant aliquoties aliò perrexisse, vt iam me dixisse recordor. Supra §. 11. nu.37.

§. XV. D. CASTALDVS.

„ 46 SEd age iam ostendamus Ignatium multo ante „ Octobrem mensem Venetijs fuisse, vt omni„ no appareat, potuisse cum Caietano agere, ante Ca„ ietani discessum. Scio adhuc sub iudice esse, quo mē„ se Ignatius Venetias appulerit. Quod omnes fatentur, hoc est, ipsum anno 36. ex Hispania redeuntem „ Venetias excepisse, & vsque ad 37. retinuisse. Sed „ ex ijs, quæ in eadem Ciuitate Ignatio acciderunt, nō „ temerè colligo, sub eiusdem anni initium eum ad„ uentasse. Orlandinus inter alia hæc tradit. *Egit* (id „ est Ignatius) *inter alios familiariter cum Ioanne* „ *Petro Carafa, &c.* & paulo post: *Ceterum priusquā* „ *vsu aliquo, consuetudineque Io. Petrus mores cal*„ *leret Ignatij, falsis criminationibus adductus, vt* „ *erat in his, quæ ad orthodoxam fidem pertinent,* „ *seuerus, & acer inprimis censor, minus eius faue*„ *re causæ, in ea, quam diximus, suspicionis procel*„ *la visus est*. Hæc ille. Quod etiam Ribadeneira „ narrat lib. 2. cap. 6. Sed Ioā. Petrus Carafa, vt Caracciolus scribit, Mense Octobri Venetijs discessit, Igi„ tur ante hunc mensem suspicio de Ignatij fide exorta „ est: Ioan. Petri contradictio excitata; eius vitæ pro„ bitas examinata, ac demum Ignatius ad Carafæ con„ suetudinem admissus: quæ omnia paucis diebus ab„ solui nequaquam potuerunt. Præsertim cum ad Il-

Orland. l. 1. hist. n. 122.

lustris-

„ lustrissimum virum Hieronymum Verallum Apo-
„ stolicum Nuntium causa delata fuerit: testes sint ac-
„ cersiti: mores Ignatij examinati, probatique; ac de-
„ mum de ijs, quæ ad fidem pertinent, sit conquisitum,
„ quæ non tam cito absoluuntur, vt Nigronius fortasse
„ suadere conatur. Nec imprudens prætermitto Igna
„ tium ante huius procellæ ortum, tres probatos vi-
„ ros suarum virtutum odore allectos, multorum die-
„ rum exercitijs excultos ibidem Domino peperisse,
„ sibique sociasse. Ergo eo tempore, quo B.Caietanus
„ Venetijs adesse poterat, Ignatius Venetiis mora-
„ batur.

Ad §. 15. Iulij responsio.

47 Plus temporis Castaldo tribuo, quàm petit. Fuit S.Ignatius, vt iam me significasse recolo, Venetiis ab hieme discedente anni 1536. vsque ad aduentum sociorum, qui appulerunt 8. Ianuarii 1537. Præterea cum sociis commoratus est plusquam duos menses: quos Romam misit ad mediam quadragesimam eiusdem anni, ipse verò Venetiis restitit, vt omnes historici nostri tradiderunt, ob causas ab Orlandino memoratas. Vbi illi Roma reuertissent cum facultate Summi Pontificis sacros ordines suscipiendi, præmisso voto castitatis, & paupertatis coram Hieronymo Verallo Nuntio Apostolico, sunt omnes initiati Sacerdotio 24.Iunii 1537. ab Episcopo Arbensi. Sacerdotium susceptum secutus est secessus Vicētinus in Ignatio, qui exacta æstate, dimissis per Italiæ vniuersitates sociis binis ad fructificandum, cum Fabro, & Layne Romam profectus cæteros anteiuit, ingressusque Romam est Octobri mense, vt memoriæ nostræ tradidit Orlandinus: atque vt ex iis, quæ mox dicam, ipse coniicio, exeunte Octobri; quòd non ante diem 13. eiusdem mensis Venetiis discesserat. His positis inquiramus nunc diligenter ecquan-

Supra §.13. nu.42.
Ribad. l. 2. c.7.
Maff. lib.2. c.3.
Orlan. l. 2. nu.3.
Rib. l.2.c.7
Maff. lib.2. c.4.
Orlan. l. 2. nu.12.
Tursell.l.vitæ Xauer. c 6.
Lu.l.1.vitæ Xauer. c.5.
Orl.l.2. nu. 35.

ecquando, quoue mense potuerint inter se duo Beati, de Religionis ingressu agere. Annus 37. non venit in disputationem, cum quia Caietanus sub eius finem Neapolim redierat, tum quia S. Ignatii socii venerāt è Gallia, quibus præsentibus, non vult Castaldus factam esse illam petitionem. Coarctatur disputatio ad septem anni 36. menses, qui sunt interdicti inter appulsum Ignatii Venetias, & Caietani discessum ad Romana comitia.

48 Si B. Caietanus excurrit Venetias in anni 35. fine, vel initio 36. vel discessit ante sacra cineralia, vt verisimillimum diximus, & tunc Ignatius, qui venerat sub finem hiemis, non potuit illum videre, præsertim cum necesse illi fuerit, quamprimum inuenire hospitium, conducere domunculam, in qua sic habitaret, vt commodè tractaret de rebus spiritualibus; exigere pecunias, quas per trapezitas illi curauerat Elisabetha Rosella piissima matrona, inquirere Hispanos, à quibus, vt fieri solet, consilio, & auxilio peregrinus Hispanus iuuaretur. Ad hæc, non tam cito potuit ad eius aures peruenire fama sanctitatis B. Caietani. qui tunc cœnobij S. Nicolai non habitator erat, sed hospes ad breue tempus Neapolim remigraturus. Itaque fac venisse Ignatium paulò ante discessum Caietani; dum enumerata illa parantur, expediunturque, B. Caietanus ad celebrandum Paschale ieiunium Neapolim iter instituit, vnde cura familiæ, necessitas constituendæ stabilis domus, qua carebant, non patiebatur abesse diutius. Præterea quomodo res ea gesta narratur à Castaldo, non fuit dierum paucorum, sed multorum, quo capite minus verisimilis efficitur illa narratio, quæ tamdiu retinebat Caietanum absentem à grege. Si detineas Caietanum vsque ad æstatem, iam plane incredibilem reddes Venetam ipsius mansionem: ac meminisse debes æstiuis Dominicis, festisque diebus audiendum fuisse Ochinum Neapoli concionantem, vt deprehenderetur

Supra §. 13 nu. 43.

Maff. lib. 2. a. 2.

Supra §. 9. nu. 27.

tur hæreticus: atque eo tempore auditum, vt probatum est superius.

49 Postremo, Castaldus hoc loco demonstrat diuturnam fuisse causam iudicialem de fide, ac probitate Ignatij; quod ego libens concedo. Verum cum indicat ea expedita, colloquiũ illud contigisse in cœnobio S. Nicolai, securim iniicit causæ suæ. Nam per sententiam finita est: hæc lata est xiii. Octobris anni non trigesimi sexti, sed septimi. Sic ad me scripsit Franciscus Sacchinus, qui meo rogatu sententiam in tabulario Romano, in quo testibus Ribadeneira, & Orlandino asseruatur, legit. Nec error esse potest in numeris, quoniam in ea absoluitur Ignatius Sacerdos, qui non nisi anno 1537. creatus est, vt dixi, 24. Iunij. Nec si data esset 13. Octob. 1536. quidquam iuuaret positionem ipsius, quia Octobri mense Caietanus Neapoli erat, & inde Romam, non Venetijs profectus est, Caracciolo teste. Quod si quæras, cur tam sero scripta sit illa sententia, responderim, vel quod multum requireretur temporis, vt ex Hispañia, Galliaque sententiæ in ijs Regnis latæ pro Ignatio perferrentur ad purgationem rei: vel quod Iudex nullas videns solidas accusationes, (quia nemo accusabat nominatim) sed rumores inanes sine probatione sparsos; negligeret ferre sententiam minimè à se necessariam existimatam. Verum S. Ignatius, qui suam, suorumque innocentiam non nisi purgatam ab omni suspicione, testatamque in Romanam Curiam venire volebat, non ante Venetijs discessit, quam scripto sententiam expressit à Nuntij Vicario. Qua obtenta confestim in nauiculam Romam versus intulit pedem. Feruente accusationis tempestate, ac pendente iudicio, quis credat Ignatium prudentem virum petiuisse Ordinis illius habitum, ac sperauisse se receptum iri in eam familiam, in qua viuebat, & primas tenebat Carafa, tam acer, ac vehemens, vt postea cognitum est, Catholicæ fidei defensor, hæresum

Caracc. p. 236.

hostis? Castaldus, quem arbitror eodem zelo plenũ, quo maiores ipsius, profectò non eum admisisset in Ordinem calculo suo; neque nunc adscribi permitteret hominem hæresis nomine suspectum, nisi de falsa calumnia, & suspicione purgatum.

50. Dicet aliquis: Potuerunt inter se colloqui viri illi Beati antequam in Ignatium esset exorta procella. Respondeo primum, nondum esse repertum tempus, quo constet nobis simul ambos fuisse Venetiis. Dein de Ignatius inimicus otii, cupidissimus animarum saluãdarum, vix Venetias attigit, cum è vestigio cœpit facere quæstus spirituales, ac socios adiungere sibi; ac simul eodem tempore falsæ criminationes percrebuerunt. Id constat ex eo, quod Iacobus Hozius non prius legere voluit commentationes ab Ignatio propositas, quam ad Theologicam normã multis secum catholicorum libris comportatis, eas exegisset. Itaque nullum propemodum fuisse tempus reperitur commorationis Venetæ, quo tempore tempestas illa falsis criminationibus tamquam fluctibus, non concussisset Ignatium. Proinde nec tempus designabit Castaldus, quo S. Ignatius adeo sine suspicione praui dogmatis esset, vt & ipse petere auderet illum Ordinẽ: Ordo vicissim Ignatiũ recipere auderet. Adde incredibile esse, rem attente consideranti, tum Ignatiũ de sociis deserendis, mutanda vitæ ratione, Societate inchoata dissoluenda cogitasse; cum maxime ad destinata exequenda incumberet; nouis sociis adsciscendis sodalitatem augeret; nouis lucris spiritualibus comparandis zelum antiquum acquirendarum Deo animarum, nunquam intermisũ confoueret. Non modo verba, sed et facta voluntatem indicant, vt iura, legesque definiunt. Testes sũt omnes nostri scriptores, qui, dum socios operiebatur Ignatius, tradunt eum sibi Iacobum Hozium, geminosque fratres Iacobum, & Stephanum de Eguia, qui omnes in Societate obierunt, adiunxisse.

Orlan. l. 1. nu. 119.

L. Labeo de pactis.

§. XVI.

§. XVI. D. CASTALDVS.

„ 51 RESTAT in hac prima controuersia, vt Nigro-
„ nio probem, meam narrationem fide haud-
„ quaquam indignam esse, eo quòd Tufus, aut Carac-
„ ciolus, qui eam prætermisere, sint fide dignissimi.
„ Equidem multa Orlandino, Maffeioque, de Ignatio
„ differentibus libenter credimus; quæ si Nigronij ra-
„ tiocinatio rectè concluderet, reijcere deberemus. Sic
„ enim, & mihi ratiocinari licebit. Petrus Ribadeneirâ
„ in epistola ad Gasparem Quirogam Cardinalem, &
„ Toletanum antistitem; & in literis datis sub anno
„ 1586. ad sui Ordinis fratres, ingenue fatetur ab anno
„ xiv. suæ ætatis S. Ignatium secutum fuisse, à quo suo-
„ rum itinerum comes electus, ne latum vnguem ab
„ eius latere vnquam dimoueri potuit, siue domi con-
„ tineretur Ignatius, siue extra domum aliquo perge-
„ ret. Deinde narrat omnia huius Beati facta, dictaque
„ scriptis mandasse; ea quæ ipse viderat, audieratque;
„ & quæ vel à Ludouico Gonzales probato viro, &
„ Ignatio coniunctissimo, vel à P. Lainez primo Igna-
„ tij socio acceperat. Hic igitur in vita sui Fundato-
„ ris lib. 5. cap. vltimo, disputationem longissimam in-
„ stituit, qua prudenter, & eleganter, vt solet, Ignatium
„ excusat, si quis forte temerario ausu eius spreuerit,
„ improbaueritque virtutem, eo quod miracula non
„ patrarit. Quod Ludouicus Granatensis, cum ad eun-
„ dem Ribadeneiram de vita Ignatij ab ipso conscri-
„ pta ferret sententiam, comprobauit. At non pauca
„ Orlandinus, ceterique post Ribadeneiram attulere
„ miracula. Cuius igitur fidei standum? Si Ribade-
„ neiræ; ergo Ignatius miracula non egit: Si Orlan-
„ dini, ceterorumque nouissimorum; ergo fidem meam
„ Nigronius nõ ableget, solosque Caracciolum, & Tu-
„ fum testes non appellet. Discat mihi minora crede-
„ re, qui illi, suisque maiora credere non recuso. Cum

„ denique hoc mirabile non sit, alium alio in inuestigãdis veterum monumentis, vel diligentiorem, vel certè fortunatiorem plerumque existere. Quod mihi diuino munere datum fuisse, non obscurè, vt humanissimè, Caracciolus ipse significare dignatus est, epistola ad me data sub anno 1612. qua gratias Deo refert, quòd meo labori propitius annuerit, multaq; sub ruina veterum temporum, vel sub modio religiosæ humilitatis latentia, mea conquisitione in lucem dederit. Ita censuit Caracciolus, cui specialiter meæ reuisendæ historiæ iniunctum est opus, vnaque cum alijs grauissimis Patribus eam approbauit, non falsa opinatione deceptus, sed validissimis ductus rationibus, post codices exactè collatos; qui consulto interea apud nos asseruantur aptiori tempore proponendi.

Ad §. 17. Iulij responsio.

52 Multa mihi sunt hoc loco dicenda, quia multa sũt à Castaldo dicta, quæ vel interpretatione, vel moderatione, vel confutatione indigent. In aliquibus concordamus.. Ac primum conuenit inter nos, quòd nec ipse mihi, neque illi ego fidem tribuere cogimur, in omnibus quæcumque dicuntur, tanquam alteri Pythagoræ; cuius discipuli quærentibus in disputando, quare aliquid ita esset, respondere solebant, *ipse dixit:* quemadmodum memoriæ posterorum post M. Tullium, & Quintilianum S. Hieronymus, & Theodoretus, Ambrosius, & alij mandauerunt. Sed vterq; ab vtroque nostrum exigit, vt credatur dicenti propositiones fultas probabili fundamento veritatis. Equidem, quod ad me attinet, R. D. Castaldo, vt viro probo, ac religioso, qui nulla ratione de industria mentiri velit, fidem habere debeo, & habeo in omnibus, quibus vel manifesta veritas non repugnat, vel sententia probabilior non obsistit. In re contro-

Cic. l. 1. de nat. deor. Quint. lib. 11. c. 1. S. Hierony. præf. ep. ad Gal. Theodor. l. 1. de curat. Græc. aff. 8. Ambr. l. 1. off. c. 10.

uersa

uersa inter nos hoc tempore, arbitratur conscientia mea id,quod de S.Ignatio scripsit,eum sine probabili fundamento scripsisse. Quam ob causam optaui magnopere,vt codices,quos asseruari tradit in tempus opportunius,in hac epistola loco,& tempore opportunissimo,exposuisset; quorum luce veritas fortasse de tenebris nostrarum dubitationum emersisset.
53 Alterum,in quo conuenimus,est,posse alium alio feliciorem esse in historia scribenda, rebusque inueniendis,vel incuria prædecessorum neglectis,vel obrutis vetustate. Quinetiam addo ipse scriptorem eundem progressu temporis posse inuenire, quod antea fugerat,& locupletiorem dare secundam editionem, quàm dederat primam. Hinc à sapientibus iactatur prouerbium, *Secunda curæ meliores*. Fateor me in eorum esse numero, qui secundam editionem fecerunt ditiorem: spero in eodem fore Castaldum; cum ad secundam editionem adhibebit calamum: ijsdem adnumerandus est Petrus Ribadeneira, vt demonstrabitur. Quòd autem dixerim, Caracciolum, & Tufum non meminisse petitionis Ignatianæ, non ideo dixi, quòd non posset Castaldus aliquid nosse, quod illi ignorauerint: sed quòd, cum Castaldus illud sine vlla probatione dixerit, si eorum accessisset auctoritas, facta fuisset illa narratio probabilior: quæ sine illorum assensione,ac sine vlla noua Castaldi probatione in hac epistola, restat in eo statu,vt eam Societas Iesu falsam existimet. Præsertim cum à fide digno Religioso consanguineo Episcopi Tufi, cui Episcopus id dixit, intellexerim,Episcopum ipsum valde solicitatum ad eam rem in sua historia inferendam, præcisè renuisse, quòd falsam putaret: Caracciolum iam scripsisse, quæ extant,cum hæc congressio duorum Beatorum inter aliquos iactari cœpit. Si enim res perspicua, & vulgata fuisset,vterq; scripsisset. Quamobrè ratiocinatio,quam in me iaculatur,non ferit;quia diuersa

valde

valde ratio. Assumit quædam in ea, quæ manifestò falsa sunt, proinde ferat æquo animo, vt à me pro veritate refellantur; & feret sanè, si legerit apud S.Hilarium: *Neque aliter veritas intelligi potest, quàm si falsa ea esse, quæ veritati obiecta sunt, detegantur.*

S.Hilar. l. 5. de Trinit.

54 Primum quod sumit, iudicio meo à veritate discrepans est, Ribadeneiram omnia quæcumque pertinēt ad S.Ignatium nouisse, quoniam ab anno xiv. ætatis suæ lateri S.Patris adhæsit, & omnia quæ vndecunque nouerat, mandasse litteris in prioribus vitis. Quòd mandauerit litteris, quæ viderat, audieratq; à viris fide dignis digna memoria, certissimum est, quoniam hoc est historici probi officium. Quòd omnia quæcumque audierit, euulgarit, non est verum; quia multa narrari audierat; quæ, quòd sibi nondum adeò certa erant, vt vulgari mererentur à viro prudenti, atque in hac re nimis fortasse religioso, subticuit. Atque hoc ipse fatetur in præfatione præfixa vitæ primæ Neapoli editæ anno 1572. his verbis: *Quæ verò incertis auctoribus, aut non satis locupletibus dici poterant, ea ne scribenda quidem putauimus.* In vita verò secundo edita 1586. (de qua sermo longior erit postea) in præfatione ad candidum lectorem, reddens rationem primæ editionis, & recensens quæ præstitisset, ait: *Alterum, ne copia rerum, quæ in tam feraci argumento multæ, magnæ, & variæ se offerebant, lectorem onerarem: sed potius habito delectu; ex tot, tantisque virtutum exemplis, quædam illustriora tantum excerperem, & vel ad permouendos animos ad pietatem, vel ad* Societatis *nostræ cursum explicandum aptiora,* & paulo post: *Ex hoc certe meo consilio factum est, vt nonnulla, prætermitterem, quæ incerta mihi, certa aliis videbantur, &c.* Ecce quam clarè asserit in prima editione, se non omnia dedisse in litteras, quæ nouerat, quæque audierat.

Ribad. præfat. vitæ an. 1572.

Id. præf. vitæ an. 1586

Iam

55 Iam verò videamus,an in secunda editione anno 1586.omnia dixerit, quæ sciebat. In eadem præfatione ad candidum lectorem, subnectit iam rescriptis,hæc quæ sequuntur. *Cum P.N.Claudii Aquauiuæ iussu, ac voluntate libellum hunc recognoscere,& typis rursus mandare vellem, multa mihi necessaria addenda iudicaui.* Enumerat statim, quæ adiecerit:*Primum noua quadam,quæ post libellum excusum,grauissimi viri,& Ignatio familiares, & ante societatem conditam intimi necessarii, quasi testes oculati,de ipso Ignatio nobis retulerunt.* Cape lector, nouarum rerum hanc historicum habuisse cognitionem. Id mihi quoque contigit lecta vita Philippi Archinti primum Episcopi Salutiarum, post Archiepiscopi Mediolani;inter quem,& S.Ignatium Romæ, magna necessitudo, & multa negotia intercesserunt. Inde aliquid hausi, quod historici nostri posteritati non tradiderunt. Sequitur Ribadeneira: *Tum alia: quæ dubia mihi antea erant, & diligenti postea inquisitione inuestigata, certa esse comperi.* Obserua hæc quondam incerta illi,& ob id omissa in prima vita, nunc eidem certa publico dari.Iam tertium genus additorum accipe:*Deinde etiam nonnulla dicta,factaque Ignatii adieci, quæ ad sanctissimæ vitæ disciplinam pertinent, & ad præstantem alios gubernandi prudentiam.*Ceterum,ne in hac quidem secunda vita, omnia cognita scripsit: Hinc paulo post subdit: *Multa tamen reliqui,& pressi, &c.* è quorum numero sunt, quæ in tertia vita compendiaria in vulgus emisit, de qua dicam,vbi sermo incidet de miraculis. Quinetiam Ioan. Petrus Maffeius, post primam Ribadeneiræ editionem,ab Euerardo Merouriano quarto Præposito Generali, iussus est scribere vitam eiusdem S. Ignatii,non ideo vt stylum cultum,atque elegantem ostentaret, quod in aliis scriptionibus præstare potuit, (si mens ea fuisset,quod non arbitror) & iam

Io. Petrus Gloss. vit. Phil. Arch.

præ-

præstiterat; sed vt adderet ea, quæ Ribadeneira omiserat, & Euerardus digna posterorum scientia putabat, quemadmodum ab Sacchino, & alijs accepi; ac video nonnulla fuisse vel adiecta, vel adiunctis, seu circumstantijs explicatoria prodijsse.

56 Porro familiaritas assidua Petri Ribad. adolescentis cum Ignatio, ponderata tanquam aliquid magnũ à Castaldo, non tanta fuit, vt omnia quamuis secretissima per eam ille resciuerit, Non erat sapientis senis, in aures adolescentis infundere arcana omnia pectoris, visiones, reuelationes, miracula, & eius generis alia, quæ ne senibus quidem aperuit. Propterea Petrus in eadem præfatione cum debita moderatione loquitur dicens: *Propter hanc igitur diuturnam consuetudinem, & familiaritatem, non solum exteriora, & aperta cum multis, verum etiam interiora, & recondita quadã Ignatij cum paucis, ex ipso sapè cognouimus.* Expendat lector vocem illã, *Quadam*: ex quo procliue est inferre, non omnia illi patefecisse: perinde potuit postea venire in cognitionem aliorum, quæ tum ignorauit, cum primam vitam scripsit.

57 Iam vero interrogationi armatæ dilemmate, quã Castaldus à me sciscitatur, vtri fides habenda sit, Petro ne, qui negat Ignatium miracula patrasse; an Orlandino, & alijs, qui affirmant: Respõdeo mirari me vehementissimè, quòd in Ribadeneiræ tam confidenter affingatur, quod adeò clarè, atq; perspicuè falsũ est: quo meo responso infringitur alterum cornu dilemmatis: atq; vt Scholasticorum legem in diluendis obiectis obseruem, pernego Petrum negare ab Ignatio patrata miracula, sed affirmo affirmare. Multus quidem est Ribadeneira, tum in prima, tum in secũda editione vitæ, in probando sanctitatem non esse miraculis prçsertim publicis, & ad vulgi gustum metiendam: quòd non minora miracula sint, quæ occultè fiunt in animis, quàm quæ manifesto in corporibus. Noluit præterea iactare, ac venditare miracula,

quæ

quæ illi non certissime constabant, aut quæ nondum erant legitimè comprobata. Atque hanc ipsius modestiam, & cautionem Ludouicus Granatensis meritò laudauit: imitatus quoque est Maffeius, qui caput 14. tertij libri non inscripsit, *De miraculis*, sed adscripsit hæc verba: *Mira quadam de Ignatio.* Quòd si virtus Ribadeneiræ calamum eius moderata est, cur illi obesse debet adeò, vt eius fides, atque historiæ ab eo scriptæ veritas in dubium reuocetur? contra omnia iura est, vt quis ex benefactis trahatur in periculum; atq; ex officio suo referat damnum; & vnde præmium merito expectabat, inde repetat dispendium. ita definiunt Imperatores in iure ciuili, & in canonico Pontifices. Quapropter suscipiam hoc loco sodalis, vel potius Patris mei defensionem ardentius, quàm si me defendam: monitus à vetere Poeta:

L. ne ex liberalit. De re iudicata. L. Si seruus S. quod verò de furtis c. sanè dilecto de renunciat.

Omnes bonos, bonasq; accurare addecet,
Suspicionem, & culpam vt ab se segregent.

Plaut. in Trinum.

Item à S. Basilio, quem pluris facio: *Ad criminationes nequaquam silere oportet; non vt nos contradicendo vindicemus, sed ne mendacium cursu prospero progredi, deceptosque in damno hærere permittamus.*

S. Basil. ep. 63. ad cler. Neocæs.

58 Vt igitur cognoscantur vera esse, quæ dico, non negatā Ignatio ab Ribaderia miraculorum effectionem: neue hæc opinio Castaldi (criminationem nullo modo dicam) quem in legendo Ribadeneira oculus fefellisse videtur, hæreat in lectorib. ipsius epistolæ, illos hortor, vt attentè legant caput vltimum primæ vitæ; ac primum illa verba pag. 208. *Sed dicat aliquis, si hæc vera sunt, vt profectò sunt, quid causa est, quamobrem illius sanctitas minus est testata miraculis, & vt multorum sanctorum vita signis declarata, virtutumque operationibus est insignita?* His auctor loquitur per prosopopeiā, & sub aliena persona, non ex propria sententia id sciscitatur.

Ribad. l. 5. vitę c. vlt. 1572.

Deinde considerandæ sunt illæ duæ voces, *Minus testata*; quæ non negãt omnia miracula, sed multitudinem miraculorum. Tum interrogatio est de signis, quæ grandia illa miracula designant, quæ faciebant Apostoli, dicta quoq; prodigia; cuiusmodi erant excitationes mortuorum, sanationes repentinæ cæcorum, & claudorum toto spectante populo, quibus vulgus existimat contineri mensuram sanctitatis. Paulò post, p.209. hæc habet: *Mibi vero tantũ abest, vt ad vitam Ignatij illustrandam, miracula deesse videantur, vt multa, eaque præstantissima iudicem in media luce versari*. His dictis recenset, quæ sibi miracula, nõ videantur imperitæ plebis, sed prudentum iudicio. Non longe à fine capitis cursim recenset miracula, etiam ad vulgi opinionem, narrata in historiæ decursu. *Itaque*, inquit, *quæ narrata à nobis supra sunt, quamquam sine miraculo fieri multa non potuerunt, vt tot dierum ieiunatio, viribus nihil omnino destitutis: octo dierum raptus, & à sensibus destitutio: tot, tantaque rerum diuinarum illustrationes: P. Simonis periculosè laborantis sanatio, & sanctitatis futuræ prædictio: Dæmonis expulsio, naturæ viam, modumque exuperãs*, &c. subijcit quoque sanitates multis patribus restitutas, multasque prædictiones rerum futurarum; quas fuisse veras probauit euentus. Eadem omnino verba scripta leguntur in secunda editione anni 1586. pag. mihi 335. 337. 344. in qua sanitates, & prædictiones, quòd eas suis locis narrasset, in compendium redegit, ne de integro cum lectoris molestia repeteret. Nec dubito, si totum caput legisset Castaldus, quin aliter de miraculorum effectione sensisset, atque scripsisset. Quam ob causam iure cautum est, vt antequam iudicetur, aut respondeatur, lex tota perspiciatur, & nõn tantum vna aliqua particula legatur. Equidem eo maiori admiratione afficior, videns negatam Ribadeneiræ cognitionem miraculorum ab Ignatio Dei

L. inciuile. ff. de legib.

Infra §. 30. n. 105.

gra-

gratia factorum, quo clarius ipse Castaldus in hac epistola scribit, omnes reuelationes S.Ignatio factas, & enumeratas à Francisco Ribera nostro (vbi differit de reuelationibus S. Theresiæ) fuisse omnes exscriptas ex Ribadeneira. Vtrum autem reuelationes sint ordinis naturæ, an supra naturam, definiat ipse Castaldus, qui Theologus est. Non effugerunt hæc miracula Ignatio tributa, oculum Simonis Lithi Miseni Caluiniani hæretici acutum, atq; apertum ad criminandum S.Ignatium, & Ribadeneiram, eius vitæ scriptorem, ipsamque vitam; quam ter, quaterue oppugnauit iustis editis voluminibus. Hic in prima inuectiua (vt refert Iacob. Greteserus noster, qui quater eam propugnauit, integris item libris, silentiumque tandem imposuit) dixit inter alia, viginti circiter ab hinc annis, caput nonum libri secundi, esse *plenum miraculorum*. Et in tertia inuectiua, non negauit facta, sed irrisit vt falsa. Alius hæreticus sine nomine, in epistola septima Iesuitica, qua certissima mendacia continentur, vt idem Gretserus refert, vt cetera omnia Catholicorum miracula subsannat, sic nominatim hæc à Ribadeneira narrata: atq; ita exorditur: *Miracula quædam Ignatij ex Ribadeneira, & Maffeio enumeremus*. & postmodum enumerat nouem, & singillatim multis blasphemijs hæreticorum more, ac lingua proscindit: cuius audaciam retudit idem Gretserus anno 1600. Hic refellens calumnias iteratas illius Simonis Lithi, in secūda apologia, edita in Germania, ann. 1601. & à me Genuæ, ac Mediolani lecta, per occasionem ab hæretico datam recenset ex ipsa Ribadeneiræ vita, nec non ex tabula æneis typis depicta, opera eiusdem Petri Ribadeneiræ, miracula 29. per S. Ignatium viuum patrata. Placet referre verbis ipsius Iacobi, in gratiam eorum, qui secundam eius apologiam non habent ad manum.

„ 1. Grauiter ægrotanti, S.Petrus apparens sanitatem
„ reddit. 2. Septem diebus in perpetua extasi persi-

Fran. Rib. tr. de reuel. B. Teres. c. 1.

Iac. Gretf. apol. 1. l. 2 c. 3.

Id. Apol. aduers. Lismaum. c. 10.

Id. Apol. 2. aduersus Lithum. l. 5. ad fin.

„ ftit: sæpè inter orādū à sensibus abstrahitur. 3. Maxi-
„ marū rerū scientia momēto pænè tēporis diuinitus
„ ei infunditur. 4 Aliquoties à terra sublimis miro
„ splendore radiat: Matre cum puero Iesu aduenien-
„ te, castitatis dono ornatur. 5. Senator Venetus cæ-
„ lesti iussu admonitus, in publico cubantem noctu
„ conquirit, & in domum suam adducit. 6. Quendam
„ qui se præ desperatione suspenderat, ad dolendum
„ de peccatis suscitat. 7. Mulierem arido à multis an-
„ nis brachio, ipsius abluentem pannos sanat: ab alte-
„ ra dœmonum spectra fugat. 8. Morbo caduco à mul-
„ tis annis laborantem suo contactu sanat. 9. Diutur-
„ nam à fœmina tabem precibus abigit. 10. Moribun-
„ dos à morte reuocat. 11. Multos energumenos à dæ-
„ monibus; ægros ab in incurabilibus morbis liberat.
„ 12. Dum febre quotidiana laborans, sæpè in campo
„ concionatur, eius verba trecentos passus distinctè
„ audiuntur. 13. Multa futura prædicit, multa occul-
„ ta, & absentia diuinitus cognoscit. 14. Obscurum
„ eius ægrotātis cubiculum diuinus splendor illustrat.
„ 15. à Deo Patre commendatum cum socijs, Iesus in
„ tutelam recipit. 16. Animam B. Hozij luce clarissi-
„ ma circumfusa, cælum intrantem videt. 17. Iudæum
„ obstinato animo Christiana sacra respuentem, tri-
„ bus tantum verbis repente conuertit. 18. In SS. Eu-
„ charistia Iesum aliquoties videt; cælestes SS. Choros
„ intuetur. 19. Eius facies diuino lumine splendens, sæ-
„ pè à diuersis cernitur. 20. Cælestes sæpenumero vo-
„ ces sacrificans audit: multa de S. Trinitatis mysterio,
„ Deo reuelante cognoscit. 21. Orans, sacrificans, iter
„ faciens, grauibus de rebus differens Christum, ac
„ B. Virginem sæpissimè videt. 22. Dæmonem ad se
„ tentandum venientem frequenter baculo per contē-
„ ptum abigit. 23. Suæ splēdore faciei grauiter ægro-
„ tantem sanat, & cubiculum obscurum illustrat. 24.
„ Dæmones sæpè Laureti apparentes, post multa re-
„ media frustra ab alijs suscepta, per epistolam fugat.

" 25. Quidam incendium illi per iniuriam imprecatus, subito ipse incendio extinguitur. Duorum mortem ei intentantium, vnus repente obrigescit, alter diuina voce terretur. 26. Multis se post mortem sæpè ostendit, eodemque, quo obijt temporis momento, magna collucens gloria apparet. 27. Corpus illius effossum multis luminibus fulget. Cælestis harmoniæ concentus sæpè audiuntur. 28. Multas in partu à vitæ discrimine; multos à pestilentia, & grauibus morbis, tentationibusque eripit. 29. Dæmoniacos liberat: cæcis visum, surdis auditum, moribundis salutem reddit.

59 Quod autem ego scripsi in Asceticis Castaldum falsa opinione deceptum, protestor id sine vlla contumelia, vel iniuria dictum. Quamuis enim decipere de industria computetur in sceleribus: tamen decipi, si diligētia præscripta à recta ratione adhibeatur, non est culpa voluntatis, sed error intellectus sine noxa, qui in humanis miserijs numeratur. *Opinione fieri potest, vt mentiamur*, ait Aristoteles: & S. Thomas cōmuniter probatus, eijcit opinionē à societate virtutū intellectus, quia per eā possumus falsum opinari. Quamobrem idem rectè definit opinionem falsā, esse defectiuam operationem intellectus, tamquam monstrosum partum, interdum ex defectu alicuius principij cognoscendi, sæpissimè ex indebita ratiocinatione. Hinc non malè M. Tullius, opinationem, (quam ab opinione non puto differre, nisi vt actum ab habitu) scripsit esse, *iudicare se scire quod nesciat.* Cum autem Castaldus id se opinaretur scire, ac verū esse, quod postea falsum esse deprehenditur, non potest illi vitio verti, sed errori, siue opinioni erranti, seu falsę, quam illi domesticus aliquis rumor impressit. Prudenter Sacchinus noster, scripto Ioannis Polanci munitus, & adiutus, probabilissima coniectura peruenit ad fontem erroris, ratus eam opinionem exortam ex colloquijs cum Carafa collatis familiariter

Ar. l. 6. eth. c. 3.
S. Th. 1. 2. q. 57. art. 2. ad 3.
Id. de malo q. 16. ar. 6.
Cic. Tusc. 4.

riter, atque ex aliqua dissensione, quæ sine odio intercessit, vt inter amicos euenire docet S. Augustinus. Huiusmodi potuit esse disputatio de vtriusque Ordinis perfectione, ac de vtroque coniungendo, quæ diu mansit, vt refert idem Saechinus. Cuius dictum confirmare placet testimonio sæpè memorati Ribadeneiræ testis auriti; qui anno 1680. ad me scripsit epistolam die 20. Nouembris datam (quam paucis ante mensibus Romam misi, vt in archiuo asseruaretur, ob emergentes necessitates) in qua hæc sunt verba ex Italico idiomate conuersa: *Mense Aprili anni 1545. P. Iacobus Laynez Venetijs Romam reuersus, me præsente, proposuit S. P. Nostro Ignatio, nomine grauiorum Patrum Theatinorum, qui Venetijs morabantur, vt reciperet ipsorum Ordinem in societatem, & ex duobus corporibus vnum efficeret ad gloriam Dei &c. S. Pater, vbi rationes quasdam attulisset, respondit iudicare se, maius Domini seruitiũ esse, vt vtraque Religio perseueraret in eo instituto, quod ille cuique dedit.* Itaque cum Castaldus illud Beatorũ colloquiũ non accepisset à fide dignis, qui interfuerint, vel proximi fuerint illis primis, sed ex fama, quæ manauit ad posteros incerto auctore, causa fuit illi falsæ opinionis. Etenim eiusmodi fama, (quæ à Quintiliano definitur, *Rumor incerto auctore*; & in iure ciuili dicitur, *Falsus rumor*, & *Vana populi vox*) si non sit scripto aliquo constituta, non solum in via vires, & opes acquirit, vt flumen, (quẽadmodum Poetæ cecinerunt) sed etiam veritatem miris modis adulterat, & corrumpit. Hinc S. Bonauentura: *Falsitas frequentissime rumoribus inest.* & Tertullianus reddens rationem, cur Virgilius *Fama malum* dixerit: *An quia plurimum mendax? quæ ne tunc quidem, cum aliquid veri affert, sine mendacij vitio est, detrahens, adijciens, demutans de veritate.* Expertus recordabitur Castald. quæ optando dicuntur, enunciari, vt facta per eum, qui rem minus fideliter

S. Aug. l. 4. confess. c. 8.

Pet. Ribad. in ep. 1680. ad Iul. Nig.

Virg. l. 4. Aen. Ouid. l. 3. de arte am.

S. Bon. p. 1. Spec. par. 5. c. 5.

Tert. apol. c. 17.

ter auribus exceperit ; proinde interrogationes,pro enunciationibus : dubitationes, pro definitionibus : consultationes,pro decretis vulgantur. Itaque iure Tertullianus post illa, sapienti est auctor, ne famæ, quæ nomen incerti est, credat.

§. XVII. D. CASTALDVS.

" 60 QVid autem potuerit Ignatii animum incli-
" nare ad nostri Ordinis institutum suspicié-
" dum,& suscipiendum,omnino non constat, fortasse
" tamen hæc, quæ subnectam prudentissimum virum
" commoda mouerunt.

Ad §.17. Iulij responsio.

61 Verba illa, *Omnino non constat*, mihi iam seni Grammaticorum,Logicorumque regulas obliuiscenti faciunt hunc sensum : *Plane, ac prorsus incognitum est*. Quod si sic est, ipse quoque audacter omnino improbo,ac repudio,quod nobis obtruditur in verbis sequentibus : sin autem ex errore typographi, particula negatiua postposita est, & excudendũ erat;*Non omnino constat*, mihi videtur significare, auctori rem esse dubiam,quia non prorsus cognita est : & si sensum hunc probat Castaldus, laudo aduerbium, *fortasse*, positum,quod vt alibi scripsi,prudentiam arguit, quia prudentiæ partus, testimonio Aristotelis : quam ob causam Elias Cretensis mirificè commendauit S.Gregor. Nazianzenum hoc aduerbio vsum opportune. Quamquam vtrouis modo prolata, declarant auctorem diuinare potius, quam narrare, quæ subdit, & quoniam ingredimur grauem admodum, & insigniter lubricam disputationem, oportet à me locari fundamentum, quo meum responsum innitatur : est autem sequens, quod in multis erit vsui. Formauerat Sanctus Ignatius iampridem, ab initio vsque suæ conuersionis, ex illu-

Supr. §.10. n.292
Arist. lib.2. rhet. c. 31.
Elias Cret. or.1. Nazian.n.4

illustrationibus mentis potissimum, quas Minoressæ diuina liberalitate habuerat, ideam quandam nouæ Religionis, quam vtilissimam existimabat Ecclesiæ necessitatibus illius æui, quo prodigiosa hæresum colluuies sese efferebat in mundum, conceperatque illam ipsam formam mente; quam postea tum in regula Pontifici oblata, tum in constitutionibus à se scriptis, tum in praxi, dũ vixit, expresserat. Propterea simul de socijs cogitare cæpit, quos in Hispania, Gallia, Venetijs quæsiuit, & quoniam finem præstituerat sibi salutem animarum (præter propriam, quæ est necessitatis) Gentilium, Hæreticorum, fidelium; & cum consequi se non posse videret, fine sciẽtia doctrinarum; ideo se grandem natu studijs penitus dedidit: & socios omnibus disciplinis erudiri curauit. Insuper eos probauit illis experimentis exercitiorum, peregrinationum, mendicationis, quæ postea voluit esse tironum probationes: exercuit illis ministerijs spiritualibus, quæ in regula probanda proposuit: assuefecit illi modo tum viuendi, tum gubernationis monarchico, quem in societatem introduxit. Et licet in executione pependerit aliquo modo à socijs, quorum assensus erat necessarius, vt hæc religio stabiliretur, tamen vnus Ignatius architectus fuit prototypi spiritualis huius ædificij; magister præclari operis: sator vitis huius fructuosæ, quæ palmites suos extendit vsque ad mare: socii nouem administri, coadiutoresque fuerunt. Quod autem eadem esset forma expressa in regula, constitutionibus, & praxi, quæ idea mente concepta, manifesto intelligimus ex optima regula iuris consultorum, iuxta quã Actus sequens præcedentem intentionem declarat.

Inst. de rer. diuis. §. Pauonem. l. cum qui. C. ad l. Iul. de adult.

62 Hanc ideam S. Ignatius non diligebat modo, sed etiam ardentissimè amabat: tum quia naturali instinctu nostra opera, & inuenta, quæ sunt ingenij partus, diligimus; vt de omnibus agentibus scripsit, & verè Aristoteles. Tum quia eam delineauerat peni-

Ar. l. 4. Eth. c. 1. & l. 1. Rhet. c. 11.

peni-

pēnicillo quidem ingenij sui, sed coloribus à Sancto spiritu infusis,qui eam pulchriorem reddebant;amabiliorem,digrioremque conseruatu. Ex hac duplici amoris radice factum est, vt altissimè in eius animo insederit, atque infixa fuerit adeo, vt destinati propositi tenacissimus euaserit. Quin etiam in ea deliberatione perspicue,atque expresse diuino instinctu interdixerat sibi ingressum in aliam quamlibet religionem: quia videbat sub aliena potestate se non posse suam formam iuuandi proximos quaquauersus explicare.Testatur id Maffeius his verbis: *Multa, ac diligenti prece, & ieiunio explorat numinis voluntatem: ac diu perplexus,in eam denique mentem sese diuinitus plane sensit impelli, vt sine dubitatione statueret,primū operam suam,qualis qualis esset: nequaquam intra vnius familiæ cancellos includere*. Quod intellige de familijs iam institutis, vbi subesse oporteret,& ad aliorum viuere voluntatem: non de familia condenda opera sua,cui finem ipse præscriberet, spiritum infunderet, & quoad viueret præesset. Quamobrem incredibile est,vt anno 1536.Theatinorum Ordinem vsque eo probaret, vt suis cogitatis,inuentis,destinatis, & ideæ conceptæ, atque incæptæ explicari,tam facile mutatus anteferret.Artifices qui,vt dixi,amant opera sua,non ea deserunt,sed tuentur: vt omnes fere prisci Patres ad probationem diuinæ prouidentiæ docent.Non enim amantis,& sapientis est res facere,& deserere: sufficiat è Græcis vnus Euseb.Cæsar.*Pater omnis,atque auctor ea,quæ genuit, aut fecit,diligenter studet conseruare; quæ opprimere possunt expellens; quæ vtilia sunt, suis acquirens.* E Latinis S.Ambrosius: *Et quis operator negligat operis sui curam? Quis deserat, & destituat, quod ipse condendum putauit?* Itaque perstabat vir constans in decretis suis exequendis. De quibus Cardinalis à Monte in relatione sæpe producta,ait: *In illis constanter vsque ad*

Maff.l.1.vitæ c.16.

Euseb. Cæsar. l. 8. de præpar.c.5

S. Ambr. l. 1. off.c. 13.

optatum finem perseuerauit. Dicam amplius: illum ordinem non plane probabat Ignatius. Non quidem vir prudens, ac pius reijciebat, quod bonus non esset, cum sciret ab apostolica sede confirmatum, optimis legibus temperatum, Ecclesiæ Dei fructuosum: sed existimabat posse alium excogitari Ecclesiæ catholicæ vtiliorē, spectata præsentis æui necessitate: arbitrabatur nec fini, quem sibi præfixerat congruere; nec sibi, socijsque spectantibus illum finem conuenire; quam ob causam omnes Ordines excluserat. Vt enim optimus calceus, non est omniū pedibus aptus; sic non omnis Religio, quamuis optima, est omnibus Christianis idonea. Quapropter non omnes vnam aliquam adamant, & complectuntur, sed hi solitariam, illi versantem cum hominibus, alij asperiorem, nonnulli mitiorem, non pauci studiosam alienæ salutis. Id euenisse videmus in ipso Saluatore, atque eius Præcursore: quorum neuter alterius viuendi rationem, quanquam valde diuersam, reprehendit: neuter, relicta sua, sibi arripiendam illam duxit, neuter suam alteri præferens verbo, discipulos ab altero abduxit; vt obseruat Hadrianus. Bona vtraque, sed non vtrique ob finem sibi propositum accommoda. Atque vt omnes habeant idoneam, & suis viribus, ac propensionibus aptam, nec vlli desit opportunitas, ac via consequendæ Christianæ perfectionis; diuina prouidentia voluit in Ecclesia sua tantam multitudinem, ac varietatem religiosorum Ordinum splēdescere. De qua S. Bernardus, & Petrus Blesensis illi ætate fere æqualis, putant prophetice scriptum à Dauid: *Adstitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.* Hinc illa eiusdem Bernardi ad Gulielmum Abbatem præclara, cum de hac diuersitate Ordinum ageret, qui in vnam charitatem conueniunt, & vt dicebat Blesensis, harmoniā efficiunt, vt in cithara multitudo, varietasque chordarum: *Quid ergo? Cistertiensis sum: damno igitur*

Hadr. Hadrian. l de diu. inspir. c. 7.

S. Ber. apol. ad Guiliel. Abb. Petr. Blef. ep. 97. & in inuectiua, Ps. 44. 10.

tur Cluniacensis? absit; sed diligo, sed prædico, & magnifico. Cur igitur, inquis, illum non tenes, si sic laudas? Audi propter hoc, quod Apostolus ait, Vnusquisque in ea vocatione, in qua vocatus est, permaneat. Quod si quaris, cur & à principio non elegerim, si talem sciebam? respondeo propter id, quod rursus ait Apostolus; Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Non *quod scilicet Ordo sanctus, & iustus non sit, sed quia ego carnalis erā venundatus sub peccato, & talem animæ meæ languorem sentiebam, cui fortior esset potio necessaria: & diuersis morbis diuersa conueniunt medicamenta, &c.* Exempla subijcit à medicina, in qua, qui quartana febri laborant, alijs cibis, & medicamentis vti iubentur, quam qui tertiana, *Denique*, inquit: *si requiratur etiam à me, cur omnes Ordines laudem, omnes non teneo: Laudo enim omnes, & diligo, vbicumque piè, & iustè viuitur in Ecclesia. Vnum opere teneo; ceteros charitate.* Idem fere dicturus erat S. Ignatius anno 1536. si eiusmodi fuisset interrogationibus prouocatus: Non eligo Theatinorum Ordinem Sanctum, & obseruantem, quoniā à Deo sentio me vocatum ad proximorum salutem, omnibus modis procurandam: & video necessitatibus Ecclesiæ præsentibus, Ordinem à me cogitatione conformatum, & inchoatum fore vtiliorem. Quid quod Ignatius obseruauerat aliquid in Ordine Theatinorum, quod non probaret? Innuit Ioan. Polancus, referente Sacchino, vbi sermo est de congressu Carafæ, & Ignatij, sed ego aliunde habeo, veritum Ignatiū, ne ille Ordo diu duraturus esset, nisi rationem viuēdi mutasset, descendens de monte solitudinis. Inter Ignatij sapienter dicta refertur à Ribadeneira hoc ad verbum: *Quæ Religiones nullis proprijs reditibus, sed quotidianis eleemosinis viuunt eas dicebat, neque perpetuas, neque in suo instituto permanentes esse posse, nisi aut vita asperitate, aut insigni*

1. Cor. 7. 24
1. Cor. 6. 12.
1. Cor. 10. 22.
Ribad. l. 5. c. 10.

aliqua vtilitate, hominum beneuolentiam in se allicerent, & benignitatem excitarent. Ista enim duæ res, hominum animos plurimum commouent, & vel admiratione, vel fructu ad liberaliter tribuendum inuitant. Equidem ab Ribadeneira per litteras sum percontatus, num hunc suum sensum Ignatius patefecisset Carafæ Cardinali, vt ferebatur. Respondit ille in epistola, quam superius commemoraui, per

Supr. §. 16. n. 59. hæc verba: *B. Pater noster non dixit, neque scripsit illam sententiam, quam refero, Cardinali Carafa, sed vni è nostris Patribus, loquens de solitudine Patrum Theatinorum, significans non duraturam Religionem, nisi mutarent modum viuendi, & proximorum vtilitatem procurarent, vt postea fecerunt.* Hæc ille: vnde inferas, nullam habere potuisse propensionem ad Ordinem Theatinorum Patrum Ignatium, qui existimabat eam Religionem, nisi statum mutaret, eam duraturam.

§. XVIII. D. CASTALDVS.

„ 63 Vigebat ea tempestate nostra Religio legum „ nouitate, insignium virorum virtute, sancti„ tatis nota spectabilis. Templi nitor, solitudinis a„ mor, paupertatis studium, cultus diuini puritas Ve„ netorum animos adeo nostris deuinxerant, vt eorũ, „ & præcipuè Ioan. Petri Carafæ consilio, grauiora „ animarum negotia disponerentur. Nostrum igitur „ probitatem propius cum olfecisset Ignatius, nec ea „ ambitionis face vreretur, vt vellet nouæ prolis parẽs „ appellari, potuit facilè in illam mentem incidere, vt „ nostris legibus adstrictus Deo dicaretur.

Ad §. 18. Iulij responsio.

64 Sex inuitamenta numerantur hic à Castaldo, quibus putat Ignatium allici potuisse ad Ordinem suũ,

Ego

Ego contra certum habeo, sanctas enumeratas illecebras viribus caruisse, quibus constantissimum virum de vitæ susceptæ, atque initæ proposito, graduque dimouerent. Prolectare alios potuerunt, ac traxerunt, quos non aliò vocabat Deus: at Ignatio ne quidquam eblandiebantur, quòd hic crederet, ac certo sciret, se habere quædam retinacula illis inuitamentis paria, quædam ornamenta diuersa, seu contraria; quædam denique, quæ ipse rebatur esse illo tempore vtiliora Ecclesiæ ministeria, iam manu teneret, illi carerent. Inuitissimus trahor in hanc disputationem, in qua vitari non omnino potest aliqua comparatio, quæ solet esse odiosa, sed cogor à Castaldo, qui propositis his sex inuitamentis, me propemodum lacessiuit, vt ea discuterem singillatim. Primo loco ponitur *fulgor Religionis noua.* Fateor eiusmodi fuisse, qui capere, atque illuminare posset multorum oculos, in tenebris vitæ sæcularis, quemadmodum fecit, inuitans, & introducens in portum solitariæ illius, sanctæque vitæ non paucos mortales, in hoc mundi naufragijs infami salo fluctuãtes, tamquam Pharus quædam tũc Venetijs, ac Neapoli collucens. At non negabit Castaldus fulgorem illum parum longe, lateque tum fuisse diffusum, cum è duobus tantum cœnobijs, & paucis sodalibus, emicabat: non parem extitisse huic splendori, quo nunc in Italia, numero sodalium, & cœnobiorum, nobilitate generis, studiis litterarum, eloquentia sacra, probitate vitæ, ac multitudine Episcoporum quaqua versus aucta clarescit. Plus erat, mihi credat, ille splendor in recessu, quam in fronte: plus Angelis, quam hominibus apparebat. Itaque parum, aut nihil permouere poterat Ignatium aduenam in rebus Venetis hospitem, sua negotia curantem, incuriosum in alienis, & qui ferebat in mente Ordinem, quem prouidebat iam iam per totum Orbem diffundendum; & fore breue tempus, in quo pro prædicatione Euã-

gelij

gelij,confessione fidei, defensione Catholicæ Religionis in quattuor mundi extremitatibus profuso sanguine purpurasceret.

65 Secundum inuitamentum numeratur, *Nouitas legum*. Non equidem video magnam nouitatem in eorum constitutionibus, quas multis post annis, sub Clemente VIII. Pontifice typis dederunt,& accuratè legi. Simillimæ videntur aliarum Religionum regulis. Tria, quatuorue Castaldus obijciet menti meæ,quæ nouitatem illi habere videantur. Primum est coniunctio status monachorum, & cleri sæcularis;de quo multa Episcopus Tufus. At S.Bonauentura scripsit à S.Francisco in Ordine Minorum tria fuisse illigata. *Christi virtutum imitationem, contemplationem assiduam, & lucrum animarum*: hoc est vitam ereméticam, cœnobiticam, & clericalem. Nec arbitror alios Ordines, qui cum S. Francisco apparuerunt,& mendicantes dicuntur, permissuros, vt illis hæc duplex laus denegetur, quoniam eos videmus strenuè officia monachorum in choro, & extra exercere; ac ministeria clericorum in concionibus, & administratione sacramentorum explere. Itaque Ignatio res noua non erat, qui meditans nouam Religionem,veterum constitutiones excusserat: & insuper delineauerat Ordinem, qui clericatū cum statu regulari,& claustrali coniungeret, vt ex euentu cognitum est; plura clericatus officia, & munia complexus,quam Ordo Theatinorum. Secundo loco suggeret fortasse Castaldus paupertatem, quæ nec in particulari quidquam possideat, nec in communi. Verum in eodem Ordine Minorum,in cuius aliquot Congregationibus vigebat obseruantia regulæ integræ S.Francisci, paupertas hæc cernebatur cum hoc auctario, quòd Ordo Minorum capax redituum,bonorumque stabilium possidendorum non est, tum ex regula, tum ex declaratione Clementis V. Papæ, & aliorum Pontificum,vt propterea dicatur à Bartolo,

Tufus c. 1. hist.

S Bonau. in reg. S. Frā. q. 5.

Clem. exiui. de verb. signif. Extrau. Quia quorundam. eod.

&

& alijs Doctoribus communiter, esse in fastigio paupertatis,& mendicitatis. Ordo Clericorum Regularium est huius possessionis capax, vt ipse Castal.confitetur, & in constitutionibus ipsorum est manifestũ: nec puto in hac re ab antiqua,& primæua paupertate recessisse. Neq; hac paupertate allici poterat Ignatius, tũ quia noua illi non erat quam videbat,& strictiorē in Frãciscana familia; tũ quia ipse in domibus professis, quæ sunt capita Societatis, formauerat animo seueriorē paupertatem, Minoritanæ simillimã, vt paulò post demonstrabitur. Tertia nouitas videbitur Castaldo, viuere tantũ ex oblatis, non ex mendicato. Verum hæc Ignatium mouere non potuit, vt dicam postea, cum de ea re sermo iterabitur.

Bart. l. 1. minoric. d. 1. cap. 1. Castal. c. 4. vitæ B. Caiet.

Infra §. 18. n. 71.

Infra §. 20. n. 76.

66. Quarta nouitas proponetur fortasse à Castaldo. Habitus clericalis retentio, cuius est mentio in diplomate institutionis huius Ordinis: quamq; tanti æstimat, vt in vita Pauli IV. bis dicat, Societatem nostrã in habitu clericali esse imitatam illorum Ordinem. Non potuit illicere Ignatium ea res, tum quia sciebat verum esse vulgare dictum à Clemente III. *Habitus non facit monachum*: tum quia in sua Religione constituenda nullam præuidebat fore difficultatem in habitu clericali retinendo; quòd nullo iure vetetur: at quidquid non prohibetur licitum est ex iure. Hanc ob causam numquam dubitauit de hac re, numquam eam in consultationem induxit, nullum verbũ de ea fecit in regula Pontifici oblata, vt probaretur. Et quod attinet ad imitationem, nisi Castald. probet, non mihi persuadebit; quia rationes habeo non credendi. Primum Ignatius non erat ignarus id fieri posse, vt dictum est. Deinde cum Parisijs mente delineabat,& ponebat fundamenta suæ Religionis comparandis socijs, cognitionem instituti Clericorum regularium habebat nullam. Nam vix ea nata erat; & trima coacta est se Venetias recipere, vbi solummodo domicilium habebat, cum Ignatius Lutetiæ suam

Clem. VII. in confirm. Ord. Theatinor.

Castald. in vita Paul. IV. c. 17.

C. porrectũ de regular. &c.

Glos. cap. peruenit ad nos d. 93.

Carac.pag. 221. 223. suā societatē inchoabat. Quod si verū est, quod B. Caietanus ad Carafam scribit è domo Neapolitana, referente Caracciolo, an. 1533. In ea vrbe vix de nomine, aut ne vix quidem, noui Ordinis institutum fuisse cognitum: Neapolitanis ciuibus Patres illos vix de vocabulo esse notos, qui tamen prope aberant Venetijs: quid iudicandum est de Lutetia, quæ tantum abest ab Italia, & Venetijs? Tertio videmus sæculo XIII. Christia. Religionis, Deum compluribus seruis suis Dominico, Frācisco, & alijs, inspirasse nouam rationē Religionum, in quibus, vt dixi, coniungerent officia clericorum, cum habitu, & professione monachorum, euocando quodammodo monachos à solitaria vita in auxilium Episcoporum, & cleri ad salutē animarum. Pariter Deus præterito sæculo XVI. excitauit alios complures seruos suos, qui diuino instinctu ad obstruenda hæreticorum ora maledica, nouas Religiones instituerent retento habitu clericorū: cuiusmodi octo numerantur in Ecclesia, & ego refero in Asceticis. Quid quòd habitus vtriusq; nostrum est diuersus? Nam Theatini alba tibialia gestant: nos nigra more ceterorum clericorum. Illi togas forenses ex materia leuissima sub gutture clausas nostri nō eodem modo in omnibus regionibus induti domum egrediuntur, sed sese accomodant mori clericorum honestorum illius regionis, ex præscripto nostrarum cōstitutionum. Hic fit, vt in Germaniæ aliquot prouincijs omnes ferant togas ex panno grauiore apertas ante pectus largioribus manicis, quam in Italia. In Hispania omnes mantelum, seu pallium foris gestent ex panno etiam æstiuis mensibus, quod esse religiosioris vitæ habitum docet Card. Baron. ex facto Tertulliani, qui mutata in melius vita, de toga transiuit ad pallium. In regno Sinarum eo modo induuntur, quo homines litterati, ac doctores teste oculato Nicol. Trigautio. In Italia, qui sacerdotio sunt initiati, pallium gestant: Clerici vero togam ex panno an-

Iul.Nigr. in Ascet.com. par.3.tit.n. 20.

Conſt. p.6. c.§.15.cōg. cap.27.

Card. Bar. t.2. an.197.

Nic.Trig.l. 2. exped. Sin.c.5.

te pectus apertam. Atq; vt gestationem palliorum Hispani primi patres tulerũt ex Hispania, vbi sacerdotes honesti illis vtuntur: sic togarum vsus in clericis manauit è Gallia: vbi studiosi omnes ex lege Vniuersitatis potissimum Parisiensis, eo modo togati, cũ pileo quadrato, foras procedere, & scholas adire iubebantur. Denique non erat cur nouitate legum moueretur Ignat. qui sibi in animo tot nouitates (vt ita more vulgi dicam) descripserat, quas postmodum exprompserat, adeo vt non in alia re vlla plus laborauerit societas, quam in reddenda ratione istarum nouitatum ab Apostol. sede probatarum: quas equidem in Asceticis subinde probo ab antiquitate manasse, nec non aliorum ordinum ad nos imitatione descendere. Eiusmodi sunt, nomen Societatis Iesu, tirocinium bienne, dilatio professionis, tertius annus iteratæ probationis, vacatio à choro, eruditio puerorum, repudiatio dignitatum, speciale votum obediẽdi Papæ si ad Infideles miserit, & his similes.

67 Tertium inuitamentum dicitur *Insignium virorũ virtus, & sanctitatis nota.* Diffiteri nec possum, nec volo, virtute morum, & sanctitate vitæ claruisse tunc in illo Ordine 4. religiosos, qui illum fundarunt, & qui proximè ad illam S. Quadrigam accesserunt. Horum virorum probitatem Ant. Caracciolus, Episcop. Acerrarum, & ipse Castald. ante oculos nobis collocarunt. ex eorum lectione vtilitatem cum voluptate cępi non vulgarem; sentiebamque inter legendum, me ad eorum virtutes imitandas inflãmari. Solemne hoc est diuinæ prouidentiæ, vt religionũ auctoribus ad eas teneras plãtas stabiliendas adiungãtur & socij, & primi filij, viri perinsignes, quales nõ vident ætates subsequẽtes. Obseruatio est hæc Vmberti quinti Magistri generalis in præstantissimo Ordine Prædicatorum. Verum hæc sanctitas non erat flexura Ignatium, qui non inuidebat illam Ordini ipsorum. Habebat ipse socios nouem, non in spe, sed in re, sibi

Vmb. tr. 140. in reg. S. August.

N ob-

obligatos, à se spiritualibus exercitijs perpurgatos, instructos magisterio suo virtutibus, imbutos probitate, ac doctrina, cognitos à se penitus, & intus, & in cute, vt dicitur, exploratos; diu, multumq; probatos. Verũ tales fuisse, quales ego describo primos sodales Ignatij, declarant eorũ perspecta probitas, & perseuerans cũ parente Ignatio, in sanctis laboribus, per totam vitam exantlatis in rebus præclare gesti s in Ecclesiæ commodum, & decus. Legantur quæ de singulorum sanctitate, ac moribus religiosis tradiderunt, quæ de singulis scripserunt historici, qui post vel res vniuersæ societatis, vel vitam S. Ignatij scripserunt; & præterea quatuor eorum vitæ euoluantur editæ, Petri Fabri, Francisci Xauerii iam Sancti declarati, Iacobi Laynez, & Alfonsi Salmeronis.

68 IV. inuitam. *Templi nitor, & cultus diuini puritas.* Concedo insignem fuisse, & esse, verum si de templi nitore, & puritate diuini cultus extra chorum sit sermo, S. Ignat. non peterat induci ad amplectendum illum Ordinem, quoniam mente tenebat in ordinem suum introducendã exquisitam rerũ sacrarum mũditiem, & templa magnifica, ornataq; altarium ornamenta pretiosa, SS. reliquiarum thecas serico, argento, auroque visendas. Odæo vero adeo non mouebatur, vt illud ordinarium nollet in sua familia, non quod non placeret plurimum, aut non laudaret in illis Religiosis, qui illud sanctè frequentant; sed cum intelligeret illud non pertinere ad essentiam Ordinis religiosi, & alios multos in regionibus Catholicis Europæ esse, qui per hanc sanctã, venerandãque functionem populorum deuotioni satisfacerent, existimauit vt experientia docuit, stare non posse cũ tam multis nostræ Religionis ministeriis vtilioribus directis ad salutem animarum, ac præcipuè cum munere docendi, & missionibus per oppida, & castella. Plura de hac repugnantia, & impossibilitate, vt ita dicam, chori, & nostri Instituti legantur, tum apud Ri-

Ribad. l. de Soc. Instit. c. 4.

Ribad.l.de instit. Societ. qui testificatur se audiuisse S.Ignat. dicentẽ, se fuisse introducturum odæũ, si suã propensionem secutus fuisset: sed non introduxisse, quia didicerat à Deo, nolle Deum in eo famulatum Societatis, sed in aliis muneribus. Tum apud Sachin. in hist. Societ. Alienum autem animum Ignatii à choro in Religione, quam meditabatur, colliget Castald. ex eo, quòd Sacchin. scribit, vnum capitib. hoc fuisse, de quibus Carafa, & Ignat: dissenserunt, quod confirmatur quoque ex iis, quæ ipsemet Castal. scripsit in vita Pauli IV. de Pontificis illius propensione ad chorum in Societatem introducendum: quem mortuo S. Ignat. aliquatenus introduxit, & aliquantisper dum viueret retentus est obedienter, vt ibid. tradidit idem Sacchin. non diutius; quia alii Pontifices antecessores, & successores pugnare cũ instituto cognouerũt.

Fr. Sacch. t. 2. hist. soc. l. 2. §. 63. 64.

Castal. c. 17. vitæ Pauli IV.

99 Quintum inuitament. *Solitudinis amor.* Inerat verè in illa Religione solitudo quædã reuerenda, rarus egressus, parca cum sæcularibus conuersatio; ministeria, quæ foras traherent, ac distraherent tunc fere nulla. Nondum ex professo concionibus habendis vrbes Italiæ circumibant; nondum se dederant quæstibus animarum faciendis, vt nunc cum laude, ac fructu Ecclesiæ faciunt. Andr. Stella in vita venerab. viri Hieron. Æmiliani, institutoris congregationis Clericorum regularium de Sommasca, qui Venetiis in sua conuersatione spiritualem ducem elegerat Carafam, de hoc scribit repudiato Episcopatu secessisse in montem Pincium *ducendo vitam solitariam, & exemplarem, & studendo diuinæ Scripturæ.* Ribaden. in epist. mihi scripta ante decennium: *Certum est, quod in principio non audiebãt confessiones, nec concionabantur, sed operam dabant choro, & vitæ cuidam recollectæ, & exemplari.* Dydacus Payua Andradius Theologus Lusitanus, qui an. 1564. scripsit orthodoxas explicationes aduersus Kemnitium Caluinist. cònfundentem nostros Ordines, dum eos di-

Andr. Stella l. 2. vitæ Hier. Aemil.

Ribad. epistol. ad Iul. Nigr.

Payua l. [illegible] orthodox. [illegible] explicat. [illegible]

distingueret, inter alias differentias ponit hanc, quæ sequitur: *Illi (Clerici regulares) sacrarum, æternarumque rerum meditationi, atque psalmodiæ potissimum vacant. Isti verò cum assidua diuinorum mysteriorum contemplatione docendæ plebis, euangelij amplificandi, &c. & aliarum actionum piarum studium coniungunt.* Hanc Payuæ comparationem indicauit Castald. in vita Pauli IV. cùm duos Cardinales loquentes cum Pio IV. inducit, eripientes Pontifici falsam opinionem de magna similitudine Ordinis Theatinorum, & Societat. ob quam Pius de vnione vtriusq; Ordinis cogitabat. Asseruerunt ergo Papæ plus differre institutum Theatinorum à Societate Iesu, quàm ab Ordine Minorum, aut aliorum Religiosorum. Subijciunt discrimina esse *in frequentatione diurna, nocturnaq; chori; in ieiunijs monasticis, aduentus, & alijs multis similibus; in nulla possessione reddituum quorumcumque; in consuetudine non mendicandi, aut petendi; in remotione à scholis sæcularium, & aliorum negotiorum, bonorum quidem, sed distrahentium; in modo gubernandi, qui potius ad Aristocratiam vergit, quàm ad Monarchiã.* Quorsum hæc omnia? vt nimirum plane intelligatur discrimen vtriusque Ordinis, vel Castaldi testimonio: quod discrimen quo maius est, & in pluribus rebus, eo minus est credibile S. Ignatium habuisse propensionem ad Theatinorum Ordinem amplectẽdum: nam, vt supra probatum est, Ignatius impressã, & infixam in animo habebat an. 1536. formam Societatis, quam postea expressit in regula, & constitutionibus: hæc autem forma amorem eximium erga proximos continebat, & spiritum abhorrentem à solitudine. De priori parte Laur. Surius loquens de Ignatio; *singulari amore erga proximos succensus est Manresa.* De vtroque Maffeius: *In cæteris ornamentis, ac beneficijs, quæ in eum Deus plena manu congessit, illud equidem vel præcipuum duxerim,*

Castal. cap. 17. vitæ Pauli IV.

Laur. Sur. in hist. an. 1540.

rim, quod in tanto perfectionis ardore, non dedit illi spiritum solitudinis, animumuè vni sibi vacantem, sed propagandæ fidei cupidissimum, ac mirè studiosum diuinæ Gloriæ, salutisq; communis. Ecce spiritus Ignatij Theatinorum illius temporis spiritui oppositus, adeo, vt nihil magis contrarium, ac repugnans esse possit. Et quamuis amor solitudinis Patrum Theatinorum, de quo præcipuus est hic sermo, potissimum aduersaretur zelo dilatandæ fidei, quo ardebat Ignatius, quòd is excursiones per orbem, & alia ministeria requireret actuosa solitudini planè repugnantia: tamen alia discrimina, quæ à Castaldo, & alijs Scriptoribus recensentur, validius probant alienum animum Ignatij ab illorum habitu suscipiẽdo: & in primis chori vsus, & Aristocratica ratio gubernandi.

70 Ob hunc solitudinis amorem euenisse arbitror vt S.Ignatius numquam præberet aures proponentibus amborum Ordinum coniunctionem: quoniam amatores solitudinis sancto illi otio assueti, ægrè inde potuissent auelli, & laboriosum docendi munus, longas, ac periculosas peregrinationes suscipere, cuiusmodi sunt Indicæ, Æthiopicæ, Anglicanę. Fidem mihi facit Sacchinus, qui ait: *Ignatius quidem ex eo tempore suis cœptis moram à Carafa semper timuit: & Carafa semper creditus est voluisse ex gemina hac familia vnam cõfici.* Et post: *Volebat Carafa nostros Theatinis adiungi, volebat eosdem chorum assumere: repugnabat Ignatius, quòd aliud in Manresano secessu contemplatus erat, sibiq; imitandum putabat exemplum.* Similia tradit in historia Societatis. Retuli supra Ribadeneiræ caput epistolæ ad me scriptæ, in quo apparet præcisè negantem Patribus Theatinis hanc coniunctionem ab Ignatio, cum iam Carafa esset Cardinalis. Addo nunc aliud eiusdem epistolæ caput, non alienum ab hac disputatione: in quo capite S. Ignatius ostendit se magnum harum fami-

Sacch. tr. de hac disput.

Id. t. 2 hist. Soc. l. 1. nu. 31.

Supra §. 16 n. 59.

Riba. epist. ad Iul. Nigr.

familiarum discrimen cognoscere, atq; ex eo coniunctionem improbare *Quo tempore*, inquit Petrus, *Patres Theatini non habebant Romæ domicilium, sed tantummodo Venetijs, & Neapoli, & aliquod initium Patauij, noster S. Pater optauit, & valdè egit, vt Romam venirent; cum ob alias causas, tum verò, vt melius discrimen inter vtramque Religionem appareret; & nos non esse Theatinos, vt vulgus nominabat.* His consideratis Castaldus facilè intelliget non consistere, quod ait in vita Pauli IV. Iesuitas inclinasse animum ad hanc Ordinũ coniunctionẽ, *propter multas persecutiones, quas in varijs mũdi partibus patiebatur ipsorum nondũ adulta societas.* Ac de hoc negotio vltro, citroq; literas intercurrisse inter Bernardinum Scottum Theatinum, & Iacobum Laynez nostrum. Primum enim ratio à persecutionibus ducta; friuola est: quia facta coniunctione, persecutiones exinde non destitissent, si Societas Iesu esse non desijsset. Immò creuissent, aucto numero domiciliorum. Nec persecutiones Societatem impetebant, quòd adulta non esset, sed quòd improbi probos odisse solent, præsertim cùm eorum consilijs aduersantur; vt continenter vidimus, hodieque videmus, quo tempore confessione Castaldi adulta est: & tamen direptiones bonorum, exilia patitur, & martyria. Agnouit, & prædixit hæc dè nostra Societate ipse Carafa, cùm sederet in cathedra Petri An. 1558. in luculenta illa oratione, quam habuit ad Patres Societatis in prima congregatione coactos. Hortãs enim eos ad tolerantiam exemplo Christi, Apostolorum. Prophetarum, Ecclesiæ, qui persecutiones passi sunt atrocissimas, hæç ait, vt Sacchinus noster refert: *Similiter vobis continget. Multi enim non recipient vos, nec doctrinam vestram, sed persequenter vos, & interficient, obsequium se præstare Deo arbitrantes. Perturbatissimum enim sæculum hoc est, quo Dominus vocauit istam beatam Societatem.* Prima radix

Castald. c. 17. vitæ Pauli IV.

Sacchin. to. 2. hist. l. 2. n. 39.

dix Dæmon est, qui semper obstitit Societati; praui homines administri. S. Hilarius: *Omnes humanæ iniuriæ, quæ Religiosis viris inferuntur, non eosdem habent auctores, quos habent ministros. Executio quidem hominum est, sed diaboli instinctus est.* Hominum porrò Dæmonis satellitum tanta est rabies, vt etiam Philosophos oderint suis studijs occupatos, veriti ne sint admonitores, castigatoresque vitiorum, vt quærebatur olim Dio Chrysost. At in Religiosos acrius irrumpunt. Saluian. in rem nostram: *Fieri aut omnino non potest, aut vix potest, vt eam rem in alio diligat, à qua ipse dissidet. Itaq; eos* (monachos) *non sine causa oderunt, in quibus omnia sibi æmula, atq; inimica cernebant. Illi enim viuebant iugiter in nequitia: isti in innocentia. Illi in libidine: isti in castitate. Illi in lustris: isti in monasterijs. Illi propè iugiter cum Diabolo: isti sine cessatione cum Christo,* &c. Plura de hoc argumento leguntur in Apologia Francisci Montani pro Societate. Deinde coniunctio hæc non cessisset in dedecus Pauli Papæ, qui fundauerat, vt veretur Castaldus. Nam Paulus volebat Societatem in Ordinem suum trasformare; hoc est chorum illi imponere, & maiorem fortè solitudinem introducere, ministerijs aliquot actuosis ablegatis: & quod est grauius sic efficere de duobus corporibus vnum, vt Societatem in alterum Ordinem introduceret: contra verò P. Iacobus Laynez minimè rationi consentaneum arbitrabatur, & verò etiam iniquum, vt Societas multò numerosior tunc, & cœnobijs, & sodalibus, atque extra Italiam per Germaniam, Hispaniam, vsque in Indiam disseminata, & propagata, in longe minorem familiam intrusa coangustaretur. Id si euenisset, honori fuisset & ordini, & Pontifici fundatori. Quinquaginta, & amplius sunt anni, cum ego adolescens initio religiosæ huius vitæ à senioribus accepi, hoc à Pontifice fuisse tentatum, atq; à P. Laynez summa constantia pariter, & humilita-

S. Hilar. in Psal. 128.

Dio Chrys. orat. 72.

Saluian. l. 8. de Prou.

Fr. Mon. 2. c. 61. apol.

litate repugnatum, illa potissimum ratione obiecta; quòd Societas nouam formam induens destrueretur, ac desineret esse illa cohors, quæ fuerat contra hæreses, hostesque fidei potissimum instructa. Denique videat Castaldus quomodo testes productos eludat, qui vel rebus ipsis interfuerunt, vt Ribadeneira; vel memoriam nostræ antiquitatis euoluerūt omnem in archiuo, vt Sacchinus; vel ab ijs, qui interfuerunt tractationi rei, acceperunt, vt ego,

71 Sextum inuitamentum dicitur, *Paupertatis studium.* Laudabilis erat Paupertas Ordinis huius in illis initiis, quemadmodum etiam hoc tempore post annos fermè 100. quam nihil esse immutatam puto, Sic eam in constitutionibus suis definiunt: *Etsi neq; per professionem, neque per Sac. Canones prohibemur annuos reditus in communi possidere: per Concil. autem Tridentinum id nobis sit concessum: nihilominus (voluntarie tamen, vt nullo vnquā vinculo astringamur) ab illis abstinemus, quo à secularibus negotijs liberiores paupertatem Christi Domini, Apostolorum, & multitudinis illorum, quibus cor vnum, & animam vnam fuisse legimus, imitemur.* Ex his manifestum est, possidere immobilia, & reditus posse, si velint; nec fauori Concilij renunciasse: nec esse Religionem mendicantem, vt obseruat Em. Roderic.) propriè sumptam, iuxta Sac. Canones, qui requirunt ex communi sententia Doctorum duo. Alterum est, vt vel regula, vel constitutione prohibeatur, etiam in communi possidere reditus, aut possessiones pro victu necessario. Alterum est, ne quærat victū per publicum quæstum. Vtrique necessario capiti contrarias constitutiones habent. Verum hoc illicio S. Ignatius capi verisimiliter non poterat, qui in inchoata Societate mente delineauerat paupertatem valde diuersam à commemorata Patrum Theatinorum; sacris Canonibus congruentem, ac proinde arctiorem, ita vt Societas in Reli-

Côst. cler. regul. p. 2. c. 1.

Roder. t. 1. quæst. regu. q. 3. art. 14. c. vn de relig. dom. l. 6

gionem conformata futura esset verè,ac propriè mẽdicans. Colligitur ea delineatio, tum ex voto qualicumque paupertatis emisso Lutetiæ; ac repetito ante sacrorum Ordinum susceptionem: tum ex ea paupertate, quam expressit in regula,& approbauerunt Pontifices. Est autem tam arcta, vt Pius V. peculiari diplomate mendicantem esse Societatem nõ fecerit, sed declarauerit. *Quippe qua ex eius instituto, & constitutionibus auctoritate Apostolica confirmatis bona stabilia possidere nequit; sed incertis eleemosynis, fideliumque largitionibus, & subuentionibus viuit.* His verbis Pontificijs canonicum mendicitatis fundamentum continetur: quod extra nouitiorum,& scholarium domicilia seuerissimè obseruatur. Hæc autem quomodo mendicitatem non tollant, quia sunt accessoria quædam, declarat Pius in eadem bulla, quæ vulgata est apud Ioan. Azotium, & Pontificiarum Bullarum collectores Eman. Rodericum,& Cherubin. Laertium. Præterea Societas renunciauit iuri succedendi in bona ingredientium, aut profitentiũ: vt docet Gregorius XIII. in celeberrima Bulla. *Ascendente Dño*, quæ pariter vulgatissima est apud eosdẽ,& alios scriptores. Proinde nõ facit cũ intrantibus, aut vouentibus, aut eorũ propinquis trãsactiones, seu cõpensationes. Item anno 1565. renunciauit pro domibus professis fauori, ac priuilegio Concilij Tridentini cõcedentis omnibus mendicantibus possessionem bonorum stabilium: cuius renunciationis meminerunt Ludouicus Molina, Petrus Ribadeneira, Franciscus Montanus, Iacobus Menochius, Thomas a Iesu Carmelita discalceatus: Thomas Sanchez; quos ideo refero, vt Andreas Molfesius Clericus Regularis, qui domum professam nostram scripserat esse mendicantem ab extrinseco, quia possidere potest immobilia, si vult, vigore concessionis Concilij, intelligat suam opinionem euanescere, propter validam,& antiquam

Ribad. l. 1. cap. 4. Maff. lib. 1. c. vlt. Orlan. lib. 1. n. 91.

Azor. to. 1. l. 13. c. 7. Roderic. in bul. sub Pio V. n. 5. Laer. to. 2. in Pio V. n. 131.

Molin. t. 1. tr. 2. disp. 139. Ribad. l. de inst. soc. c. 23. Fr. Mont. c. 40. apol. Iaco. Men. cons. 1014. n. 27. Tho. à Iesu tr. de paup. p. 5. c. 2.

O renun-

Th. Sanch. t.2.l. And. Molf. to.3. seu in add. ad cōsuet. Neap. p. 4. addit. ad q 64. Infra § 20. n.76.&seq.

renunciationem fauoris synodalis. Insuper Societas nostra nihil accipere potest in stipendium suorum ministeriorum, & omnes professi votum faciunt de non laxanda, sed potius astringenda paupertate; & alia multa ad paupertatis incrementum constituta sunt alibi explicata: ratione quorum omnium, aliquot iurisconsulti, professos Societatis æquiparant Capuccinis. De mendicandi actu, postea.

Caracc. p. 177.

Id p. 173. 262.

72 Præter ea, quæ sunt explicata: quædam alia S. Ignatius desiderare potuit in ea Religione, quam esset amplexurus, fini sibi præstituto necessaria consequendo; & in primis studium ardens litterarum, ac doctrinarum. Caracciolus non inficiatur, Paulum consiliarium vnum, ex quatuor primis institutoribus Ordinis, *non admodum excultum litteris, nec apprime doctum*. Reliquos doctrinis vacuos non dixerim, & in primis Carafam, quem postea Cardinalem, & Pontificem doctissimum appellatum lego, B. Caietanus item Canonici iuris doctor fuisse traditur, & Bonifacius à Colle iurisprudentia, cui diu, multumque studuerat, excultus. At tunc minimè doctrinas profitebantur, rati plus esse in probitate vitæ præsidij locandum, salutis æternæ comparandæ gratia, quàm in scientia doctrinarum. Et quoniam nihil est simul factum, & perfectum, ann. 1533. Iidem Pontifici Clementi VII. qui Ordinem confirmarat, significant se decreuisse vacare prædicationi verbi Dei, audientiæ confessionum, sacræ Theologiæ, & sacrorum Canonum studijs, ad suarum, & aliorum Christi fidelium animarum profectum. Pontifex annuit eorū votis per diploma relatum à Cherubino Laertio. Quo fiebat, vt Ignatius adeo non posset trahi splendore doctrinæ, qui non aderat (vt Castaldus de hac silens agnouit) vt etiam ex hoc defectu, si cogitasset illis Patribus associari, fuisset retractus. Nam ipse, qui salutem animarum spectabat, & zelo complexus erat hæreticorum ad Catholica castra reuocationem,

Cherub. Laer. t. 1. in Clem. VII.

iuuentutisque educationem, litterarum quoque, & doctrinarum non vulgarium, sed exquisitarum adiumentum virtuti, ac sanctitati dandum existimauit. Hinc factum, vt iam grandis natu in litteras toto pectore incumberet; socios sibi non leuiter tinctos, aspersosque litteris, sed imbutos doctrinis, & planè doctos adsciuerit. Paulus III. initio diplomatis, quo societatem erigit in Religionem, indigitat eos omnes, *Magistros in artibus, in vniuersitate Parisiensi graduatos, & in Theologicis studiis per multos annos exercitatos.* Habemus in historijs nostris, simul ac Romam ingressi sunt coram Pōtifice, ipsius iussu, de matrimonio Regis Angliæ disseruisse; paulo post iussos in publico Gymnasio Sapientiæ sacras litteras, & Scholasticam Theologiam explicare; permissos omnes concionari, & expetitos, quoniam omnes idonei erant: Alfonsum Salmeronem auditum in Sacello Pontificio concionantem cum assensione aulæ: missos Laynem, & Salmeronem sæpius ad Concilium Tridentinum, vt Doctores Papæ, Quales sint conciones, quàm multa, quàmque erudita opera eiusdem Salmeronis, Castaldus nouit. Itaque cum multa paria essent in Ordine iam probato Clericorum Regularium, & in Societate Iesu formata in mente Ignatij: nonnulla contraria prorsus fini, & cogitatis ipsius; aliqua formæ conceptæ deesse viderentur: non est verisimile potuisse Ignatium allici ad mutandum vitæ statum iam firmo decreto stabilitum. Quod autem postremo ait, potuisse appeti nouum Ordinem ab Ignatio, quòd vacuus ambitione nolebat nouæ prolis parens appellari, nullam habet probabilitatis speciem. Tum quia non erat hoc magnum crimen, quod tantopere fugere debuisset. Tum quia non negabat se auctorem Ordinis post Deum, sed nolebat sodales à se denominari Ignatianos, vt tota gloria in Iesum Saluatorem cederet. Quod obtinuit stabilito nomine Societatis Iesu per Apostoli-

Maff.l.2. c. 3.6. Rib... 1.vit. Iac.Layn.c. 2.& l.2.vitæ Ign.c.7. 12. Orl. l. 2. n. 33.

Mart. Delr. l. 2. magic. disquis. q. 30.

cam Sedem; cum non audiatur vnquam Ignatianorũ appellatio, sed Iesuitarum. De qua re legatur Mart. Delrio.

§. XIX. D. CASTALDVS.

„ 73 Animo etiam versabat Ignatius, quæ pati necesse sit in nouo Clericorum Ordine fundando. Hæc enim illa erant, quæ in Vicentino Conuentu anno Salutis 1539. postea ipsum, sociosque à Proposito condendæ Religionis dimouere videbantur. Sic enim Orlandinus scribit: *At ne illud quidem vacare periculo, ne Summus Pontifex, cuius auctoritate, nutuque sancienda denique erant omnia, nequaquam forsitan nouæ Religionis probato consilio, iuberet potius ad vnam aliquam ex veteribus, & probatis, quarum tanta in Ecclesia iam copia erat, eos aggregare sese, quam vt nouas conderet, indulgeret.* Hæc ille.

Orlan. l. 2. p. 59.

Ad §. 19. Iulij responsio.

74 Inuitamentis enumeratis, quæ Castaldi sententia poterant afficere S. Ignatium, nunc producitur incitamentum, quo posset impelli: hoc est. metus difficultatum, quas animo versare putabatur in Ordine nouo fundando. Respondeo, pace Castaldi, parum honorifice hoc de S. Ignatio, & cogitatum, & pronũtiatum est: cuius magnitudo animi in primis laudibus ponitur. Siccine vir imperterritus, & accusationibus, carceribus, iudicijs exagitatus, tot rebus aduersis exercitus, tot incommodorum, & obstaculorum victor, ne latum quidem vnguem à destinatis recedens, perterrefactus dicatur illis difficultatibus, quæ commemorantur? Si hoc admittatur, eripitur illi constantia, de qua est præcipua quæstio. Nam ex S. Thoma constans est is, qui non desistit propter re-

pu-

pugnantiam,& difficultates ab executione magnorū operum,: cuiusmodi erat noua Religionis institutio, & prædicatio Euangelij ad Infideles. At si propter metum difficultatum à Castaldo commemoratarum destitisset, sine dubio excidisset à constantia. Quid quòd hæc transcripta verba ex Orlandino, Ignatij metum non arguunt? ab eo esse dicta non constat. In illa consultatione prolata sunt, quæ Romæ facta est, non Vicetiæ: cui cum Ignatius præsideret auctoritate paterna tanquam arbiter, verisimilius est à quouis alio, quam ab Ignatio prolata. Nec credibile est ab eo proposita fuisse obstacula, qui cupiebat, si qua obiecta essent, infringere. Ecquæ ciuitas, quæ communitas, quæ congregatio est benè temperata, quæ non iubeat in consultationibus rationes in vtramque partem proponi, vt veritas extundatur, & quod est optimum eligatur? Idem Orlandinus ibidem liquido narrat iussum esse, vt pro, & contra rē propositam, quidquid veniret in mentem diceretur. Quod autem hic metus ne tantulum quidem Ignatium mouerit, euentus docuit, & accurata diligentia tum spiritus, tum prudentiæ; qua collectis omnibus animi, corporisque viribus, & cunctis humanis, ac diuinis machinis adhibitis generosè omnia impedimenta perrupit. Hoc demonstrant verba Cardinalis à Monte in relatione facta Gregorio XV. pro Canonizatione: *A paupere, & laboriosa vita, quam à principio suæ conuersionis in Dei gloriam, & proximorum auxilium instituerat, numquam destitit, sed perseuerauit, superatisque omnibus, qui obstabant obicibus, atque ex formula instituti; huic S. Sedi oblata, solemnibus votis, ritè nuncupatis confirmauit.* Hic locus est, vnde humanum spiritum, esse metum; ex Castaldi permissione superius colligebam.

S. Tho. 2. 2. q. 128. art. vn. ad 6.

Card. à Mō te in relat. S. de fide,

Supra §. 9. n. 12.

§. XX.

§. XX. D. CASTALDVS.

„ 75 POstremo complacuit sibi in nostro Ordine Ignatius: quoniam paupertatis erat amator, & magis de diuina prouidentia, quàm de humana sibi præsumendum esse statuerat. Hac enim ratione, vt Ribadeneira scribit, cum Barcinone discederet, naui transfretaturus in Italiam, nec siccum panem, contradicente tamen Nauclero, secum ferre deliberauerat, quod omnino perfecisset, nisi confessarii iussio accessisset. Simile est illud, quod egit, cum Roma abiret, & proficisceretur in Palæstinam. Octo enim aureos libere datos in itineris vsum, statim pauperibus distribuit. Quid immoror in antiquioribus recolendis? anno 1534. Lutetiæ simul cum sociis pauperem vitam in illo itinere ducendi, Deo votum egit: & hoc ipso 36. quo Caietanum adiit, non aliter sibi victum parabat, quàm quotidiana stipe coacta. Cum igitur nostri Ordinis institutum nec stipe cogenda nec reditibus subsisteret, & terrenorum omnium sollicitudinem in bonorum omniũ auctorem proiiceret, facile Ignatium eo ipso viuendi modo incensum allicere potuit.

Ad §. 20. Iulij responsio.

76 Rursus ingeritur inuitamentum paupertatis. De altera parte, quæ posita est in non possidendo, abundè disputatum est: de altera, quæ locata est in non mendicando, nunc disserendum est. Vt certissimum pono, hoc paupertatis genus Ignatio minimè placuisse; proinde ab ea non fuisse illectum. Primum argumentum sit perpetua Ignatij mendicatio, à quo primum tempore ad Deum conuersus est. Manresæ *cogebat quotidie stipem*, ait Ribadeneira. Pauculos obolos, quos in statione nauium Barcinone

Supr. §. 18. n. 71.

Ribad. l. 1. c. 10.

ne reliquerat, *ostiatim emendicarat*. Venetijs dum moraretur anno 1523. *Vetere suo instituto stipem cogebat.* vnde habemus Petri testimonio, id illi fuisse consuetum: quæ consuetudo confirmatur ex eo, quòd Compluti pariter, *Ostiatim ex more panem in victum mendicat*. Parisiis in Belgium,& Angliã excurrit stipis corrogandæ gratia. In patria, fratre oppidi domino repugnante, *stipem colligere ostiatim cœpit*. Venetiis anno 36. Castaldo ipso teste. *Non aliter sibi victum parabat, quàm quotidiana stipe coacta*. Ad Vicetiam subsistens cum duobus sociis anno 1537. *Bis quotidie oppidum ad victum quæritandum ingrediebatur cum illis*. Atque hæc Ignatii mendicatio probata fuit in processu,& à Rota, vt apparet ex relationibus factis Papæ, tum in Consistorio secreto à Cardinale de Monte, tum in publico à Nicolao Zambeccaro Aduocato consistoriali anno 1622. mense Ianuario. Antequam in vrbes Italiæ studiorum sedes bini proficiscerentur sodales, præscribit iis omnium consensu inter cetera: *Vt suum illud perpetuo tenerent; ne quid, nisi ostiatim, emendicatum ad vsus vitæ necessarios, vel exigant, vel accipiant*. Quam mendicationem in Societatem introduxit, ac potissimum in domos professas, retinens in hoc primæuum spiritum conuersionis initio conceptum; vt in constitutionibus videre licet. Secundum argumentum est, quòd voluit assumere illũ gradum paupertatis, qui perfectissimus in Ecclesia censetur, quique constituit Religiosos verè, ac propriè mendicantes, is est mendicatio, (posita incapacitate possidendi) & in iure Canonico dicitur, *Incerta mendicitas per publicum quæstum*. Tertium argumentum est constans, & perpetua propensio imitandi Saluatorem, quem probabile est mendicasse, ex S. Bernardo, Thoma, & alijs Doctoribus: Saluatoris exemplum Apostoli, multi Sancti, ac nobilissimæ familiæ Religiosorum secutæ sunt, quibus se conformabat

Rib l. 1. c. 14. l. 2. c. 1. § 8.

Orl. l. 2. nu. 24.

Const. p. 6. c. 2. §. 3. & in exam. c. 4. §. 12. 27.

c. vn. de relig. dom. l. 6

S. Bern. ser. dom. infra oct. Epiph. S. Th. 2. 2. q. 187 ar. 6.

mabat Ignatius, ostiatim eleemosynam quæritando. Quartum, existimabat cum S.Thoma, & alijs magistris Christianorum, plures uirtutes exerceri mendicando, quàm abstinendo à mendicatione: nimirum humilitatem, patientiam, religionem, charitatem erga proximum, imitatione Christi, & sanctorum, ut nunc dictum est, & alibi probatum.

77 Quintum argumentum: Arbitrabatur S.Pater nō minus à diuina prouidentia pendere viuentem mendicato, quàm ex oblatis: quæ sententia videtur insedisse menti S.Francisci Asisinatis, qui teste S.Bonauentura, *Propter sanctæ paupertatis amorem, omnipotentis Dei famulus, ostiatim quæsitis, vtebatur multo libentius, quam oblatis.* Ratio est, quia petiturus eleemosynam incertus est, tum ante petitionē, tum in ipsa petitione, vtrùm daturi sint eleemosynā, qui rogantur: atque ideo iactat in diuinam prouidentiam cogitatum suum. Nullam enim actionem ciuilem mendicus habet ad extorquendam stipem de manu diuitum, vt benè obseruat Antonius à Corduba. Et diuites, quamuis cum rogantur, sæpè iure naturæ, aut alio nomine debeant egeno, quod petit; tamen aut non putant eum egere, aut non animaduertunt, aut claudunt viscera misericordiæ. Perinde fit, vt sæpè mendicus repulsam patiatur, & interdum malis verbis acceptus cogatur in diuinam misericordiam cogitatione, speque redire. Facta egregia Ignatij, quę hoc loco à Castaldo referuntur, arguunt illa quidem eximium amorem paupertatis, & in Deo fiduciam: sed non, illius generis paupertatis, quæ mendicationem reijcit. Nam, vt narrat Ribadeneira, Ferrariæ exiens è templo pauperibus distribuit quindecim, sexdecimue aureos, quos habebat: *& è vestigio mendicare ipse incipit panem, quo eo ipso die vesceretur.* Idem fecit, quotiescunque largiebatur mendicis, quæ ipse habebat. Tanti mendicationē faciebat, vt amore paupertatis eam sæpè repeteret,

S.Bon. vitæ S.Fran. c.7.

Ant. Cordub. in reg. S.Franc. c. 6.q.13. pū. 3.

Ribad. l. 1. c.12.

& in spirituali lucro reponeret. Sextum argumentũ, Doctus experientia opinabatur, illam consuetudinem viuendi tantum ex oblatis, non esse posse perpetuam; quoniam charitas fidelium in aliqua ciuitate, aut regione ob terræ sterilitatem, ac penuriam rerum victui necessariarũ refrigescere potest. In eo temporis articulo, si necessitas vrgeat, aut Deus tentandus est expectando subsidium supernaturale, sine instinctu diuino, seu reuelatione particulari; aut certè petenda sunt necessaria victui ab ijs, qui dare possunt. Naturę lex ad hoc impellit; Lactantio teste cum ait: *Si quis ad extremam mendicandi necessitatem deductus, victum precibus exposcit, Deum solum obtestatur, & per eius diuinum, atque vnicum numen, hominum sibi misericordiam quærit.* Ipse S. Ignatius, cum Lutetiam peruenisset, & ab amico pecunia deposita fuisset fraudatus, hanc necessitatẽ expertus est adeo, *vt ostiatim quæritare victum cogeretur.* Et si per amicos significes tibi deesse necessaria dicentes, vinum, panem non habent; velis, nolis mendicas: quoniam, vt rectè definit Alfonsus à Castro, Mendicare est necessitatem suam, siue per se, siue per alium prodere illi, qui subuenire possit. Et omnes mendicantes bonæ conscientiæ, cum oblata sufficiunt, abstinent à mendicando; cum desunt necessaria, mendicant. Denique quod ait Castaldus Ignatium fecisse votum Lutetiæ cum socijs ducendi pauperem vitam in itinere Ierosolymitano, in meis codicibus non reperio. Lego potius contrarium apud Ribadeneiram, Orlãdinum, Alfonsum Rodericum; viaticum fuisse exceptum ab illo voto, quod paulo post in hac epistola Castaldus ipse confirmat.

Lact. l. 2. instit. c. 1.

Rib. l. 2. c. 1.

Alf. de Castro l. 10. adu. hæres. ver. Mendicitas.

Alf. Roder. p. 3. tr. 2. c. 85.
Rib. l. 2. c. 4
Orl. l. 1. nu. 91.
Infra §. 22.

§. XXI. D. CASTALDVS.

78 HÆc autem, quæ prudẽter expendens Ignatius cum B. Caietano contulit, cum no-

„ strorum Patrum numero adscribi postulauit, nulla
„ criminis nota digna esse, aggredior demonstrare. An
„ forte leuitate fluctuauit Ignatius, cum socijs Lutetiæ
„ derelictis, imò spretis, nouum vitæ genus eligeret?
„ Non equidem: *Nullis enim certis legibus* (vt verbis
„ vtar Orlandini) *nullo proprio duce, atque proposi-*
„ *to viuebat*, Ergo nihil contra Ignatij constantiam
„ præsumendum, si leges non certæ, & vitæ institutum
„ non firmum.

Ad §.21. Iulij responsio.

S.Hier. in Ps. 119. S. Aug. Enchir. c. 64. S. Greg. l. 11. mor. c. 9. S.Bern. l. de præ. ex dis. c. 11. 12.

79 Non est quòd auctor laboret in probando, crimen non fuisse futurum, si S. Ignatius ipsius Ordinem postulasset. Non enim hoc verbum excidit à calamo meo. Grande peccatum criminis nomine notatur apud sanctos patres Latinos magistros Christianorum, Hieronymum, Augustinum, Gregorium, Bernardum. Futurum fuisse existimaui contra rectam rationem, contra bonos mores officiosi hominis, contra fidem socijs oppignoratam, denique contra virtutem constantiæ. Quæ omnia vitare debebat vir perfectionis studiosissimus adeò, vt minimè credibile videatur, eum de hac mutatione destinatorum, ac desertione sociorum cogitasse. Negat Castaldus Ignatium futurum fuisse leuem, seu inconstantem, si nouum vitæ genus assumpsisset *derelictis, imò spretis* socijs. Ego contra probare contendam illum peccaturum fuisse leuitate contra constantiam si id fecisset, & contra fidelitatem si socios deseruisset: contra officium boni viri, si eos per illam desertionem, ut verba Castaldi significant, spreuisset.

80 Quod attinet ad leuitatem; scio præclarè hunc locum à Francisco Sacchino nostro tractatum è visceribus historiæ, ac natura S. Ignatii. Sed ego ne videar hoc telum, aut non declinasse, aut non repulisse, clypeum ex eodem armamentario depromam. Constās,

vt

vt obseruat S.Thomas non vno in loco, is dicitur, qui stat, & permanet in bono opere suscepto, nec propter difficultates, vt suprà dixi, desistit ab executione magnorũ operum. Quo fit, vt constantia, pars fortitudinis potentialis, sit virtus, quæ finem eundem habeat, quem perseuerantia. Differt autem, quòd perseuerantia stabiliat hominem in bono suscepto aduersus difficultatem obiectam à diuturnitate temporis actionis: sed constantia firmat, & stabilit hominem contra difficultates subnascentes ex impedimentis extrinsecis quibuscumque: & quoniam hæ difficultates inferunt tristitiam, quam patientia vincit, ideo non est expers patientiæ; imò & magnificentiæ particeps, cum in magnis operibus exercetur constantia. Itaque præstantissima est virtus, quæ tot virtutum est affinis: eamque definierim adiutus a Iusto Lipsio moralis philosophiæ perito, *Rectum, & immotum animi robur in bono suscepto.* Quantopere in Ignatio emineret hæc virtus tot, tamque nobilibus comitata non pedissequis, sed principibus, constat ex ijs, quæ de ea historici tradunt. Maffeius tertij libri cap. 9. inscripsit, *De constantia eiusdem.* Ribadeneira pariter in cap. 9. libri quinti multis productis constantiæ, fortitudinis, ac patientiæ nobilissimis actionibus, eius magnitudinem animi demonstrat, & illustrat. Omnes admirantur patientiam, & perseuerantiam in studijs litterarum; quibus homo id ætatis, & militaris professionis totum se tradiderat. Suspiciunt constantiam in iuuandis proximis, quamuis toties vel carceribus, vel sententijs id illi fuisset interdictum. Porro autem duo sunt magna opera præcipua, virtuti constantiæ obiecta, quæ virtute incolumi deserere non poterat. Alterum erat munus, seu ministerium saluandarum animarum, susceptum ab initio conuersionis; quod Castaldus illi non denegat, sed attribuit in hac ipsa epistola. Alterum opus eximium erat institutio nouæ Religionis,

S. Th. 2. 2. q. 128. art. vn. ad 6. & q. 137. ar. 3. Supra nu. 72.

Iust. Lips. l. 1. de constant. c. 4.

in qua salus hæc animarum plenis velis, atque incitatis remis quæreretur. Si alij nomen Ordini dedisset, proculdubio defecisset à Constantia, & ipse Inconstans merito dici potuisset, quoniam eum deiecisset Inconstantia, quæ S.Thomæ non est aliud, nisi *Recessus à bono proposito definito*. Primum quidem quia non retinuisset animi robur inuictum in opere præclaro suscepto Societatis perficiendæ. Negabit Castaldus hanc illi fuisse mentem, sed ego postmodum probabo. Deinde leuitatem ostendisset in non retinendo ministerio saluandarum animarum: quoniam illud aut nihil, aut parum admodum exercere cum illis Patribus potuisset. Solitariam vitam ducebant illi ex Castaldo: non erant apud eos exercitia spiritualia iuxta S. Ignatij formam; non missiones per oppida, & Castella; non educatio iuuentutis, non eruditio puerorum, non prædicatio ad infideles, non disputationes cum hæreticis. Quinetiam Carafæ non erat animus, teste Castaldo, vt nimium sua Religio dilataretur, quam ferè ob causam sese intra Italiam adhuc continet. Adde Carafam adeo fuisse solitudinis, ac secessus amantem, vt adiunctis quibusdam sociis voluerit eremita fieri cum Paulo Iustiniano Camaldulensi, qui Eremum Montis coronæ instituit. Id extare ex epistola ipsius manu scripta tradit Lucas Hispanus eremita Camaldulensis in historia Montis coronæ. Hinc secutum fuisset, vt cordis Ignatii capacitas immensa, qua totum mundum complectebatur, in maximas angustias deducta fuisset. Quis ergo credat post 16. annos perseuerantiæ sub suscepto consilio, post tot exantlatos labores in studiis litterarum, & doctrinarum in ætate prouecta, susceptos in aggregandis, instruendis, formandis sodalibus, virum annorum sex, & quadraginta, destinata deserere voluisse? Quis præterea neget esse leuitatem constantiæ definitæ doctrina S. Thomæ contrariam, magna opera recensita imperfecta relinquere? Nec liberat

S.Tho. 2. 2. q. 93. ar. 5.

Casta. c. 17. vitæ Pauli 1111.

Luc. Hisp. hist. erem. Camaldul. Mõtis cor. l. 3. c. 15.

à le-

à leuitate Ignatium Castaldus dicens, *Nullis certis legibus*&c.& *vita institutum non firmum.* Primum quidem, quia verba illa sunt ab Orlandino dicta, non de Ignatio, sed de toto cœtu, & aliquantum diuersa ab iis, quæ Castaldus habet: *Ad eam quippe diem nullis certis legibus, nullo proprio duce, atque proposito viuebatur: sed Ignatium venerabantur omnes, & agnoscebant vt patrem.* Quibus significat nō fuisse constrictos legibus religioso more cōscriptis, nec habuisse superiorem, cui ex voto parere deberent, quia nondum erat Religio: sed Ignatii ductum sequebantur, tamquam discipuli, & filii parentem; qui eos spiritu genuerat. Nec institutum eorum dicitur firmum, firmitate confirmationis Apostolicæ; sed erat firmum virtute constantiæ, vt probatum est, & vinculis fidelitatis, vt probabitur. Ipse vero Ignatius erat astrictus certis legibus amicitiæ, curæ paternæ, fidei datæ, mutui contractus, quas iure naturæ, ac gētium seruare debebat. Orl. l. 2. S. 59.

81 Venio ad secundum caput probandum: nimirum futurum fuisse contra fidelitatem, & amicitiam, non solum contra constantiam socios deserere, quod auctor negare videtur. Indictus erat communi consensu omnium dies ad conueniendum Venetijs: Ignatius receperat se ibidem eos præuenturum, expectaturum, & interim, quæ ad Ierosolymitanam nauigationem erant opus, paraturum. Sæpè antea de hac profectione egerant; & vt vitam vnam ducerent in animarum auxilium conuenerat inter eos, præsertim qua die vota illa sponderant, de quibus postea. Ex hac fide data, & accepta factus est quidam mutuus contractus, & pactum, quod nemo negare potest, quin seruandum sit. Pertinent enim hæc certè ad veritatem, & fidelitatem (vt nihil de iustitia dicam) quæ inter homines, præsertim ingenuos, sunt maximi momenti, & omnino seruanda, quia promissa. Nam humana promissio honesta, & acceptata obligationem

in-

Suar. relect. 1. de libert. vol. diu. sec. 2. n. 18. t. 2. de releg. tr. de voto l. 4. c. 1. n. 4. S. Leo ep. 90. al. 92. c. 14. S. Aug. ep. 50. ad Bonif. L. 1. ff. de pactis. Cic. l. 2. offic.

inducit in conscientia, vt Theologi docent. Hinc illa grauissima verba S. Leonis Papæ: *Humana pacta non possunt impunè calcari*. Hinc & illa S. Augustini: *Bonæ fidei contractus nulla ratione dissolui solent*. Quid in lumine naturæ iurisconsultus Vlpianus in leges relatus ait? *Quid tam congruum est humanæ fidei, quàm ea, quæ inter eos placuerit, seruare?* Quod si ex M. Tullio, *Fides est conuentorum, dictorumque constantia: & veritas*, violator fidelitatis, pactorum desertor, nequaquam constans dici potest. Insuper cum violatio virtutis huius possit esse graue peccatum, si magnæ personæ sit facta promissio, consideret Castaldus personas nouem doctissimorum virorum, inter quos nobiles non deerant: quique hortatu Ignatij votum de pauperibus distribuendo patrimonio nuncupauerant, patriam relinquere statuerant, vt Ignatium sequerentur; & faciat consecutionem, vtrum grauibus viris molesta grauiter esset futura promissionis, & pactionis violatio; vnde tot incommoda sequebantur. Adde quod amicitia lædebatur, & in hoc apparebat inconstantia. Expendens enim S. Thomas locum Ecclesiastici: *Amico fideli nulla est comparatio*, tradit, fidelem amicum existimare sibi esse, quem erga se immutabilem inuenit, & à quo propter nouum amicum non deseratur.

S. Th. opusc. 61. c. 14.

82 Tertio loco peccasset Ignatius contra officiũ boni viri, si spreuisset socios, vt Castaldi verba significant. Etenim *spernere* vitiosum est, & à M. Tullio cultui opponitur, nec multum differt à despicientia, & contemptione spernendi actus, cum hic apud eundem auctorẽ sit idem, quod pro nihilo putare. Adde quod nihil adeo irritat in hominibus, & accendit iram, vt contemptus. Quapropter Ira est Aristoteli, *Appetitus sperata vltionis cum dolore, propter apparentem immerito, vel in se, vel in suos ὀλιγωρίαν*: quod verbum, vsurpatum quoq; à Plutarcho in iræ descriptione, causam efficientem iræ comprehẽdens, S. Thomas

Cic. dial. de senect.

Aristot. l. 2. rhet. c. 2.

Plut. l. de cohib. ira.

mas antiquum interpretem secutus, bene exprimit per *vilipensionem*: & hanc solam esse ait excitatri cem iræ. Vertunt alij negligentiam, alij contemptũ. Dixerim ego *Neglectum*, qui tres species ex Aristotele continet, inter quas collocata est despicientia. Ergo neglectus non est sine contemptu: qui est actus opinionis rem, quæ contemnitur, indignam, nullius pretij, & pro nihilo æstimantis. Atque, vt obseruat idem Philosophus: eo uehementius inflammatur ira ille, quem contemnis, si sis amicus, si curam eius geras, si nunquam id à te expectasset. Quamobrem si S. Ignatius deserens spernebat socios, & exinde negligebat, contemnebat, ac per hunc neglectum, seu vilipendium, vt ita dicam, quantum in se erat, prouocabat ad iram, quomodo à culpa poterit excusari? Præsertim cum amicus esset, & loco parentis eorum curam haberet maximam, & in tanta esset apud eos opinione probitatis, vt nunquam ab eo desertionem huiusmodi somniassent. Et nos dicemus eundem hominem; qui, præter spectatam morum sanctitatem, & religiositatem tot annorum cursu probatam, nobili loco natus erat, in aula regia educatus, in militia versatus, quibus in locis honor summe colitur, promissa exactè seruantur, & maxima bonæ existimationis habetur ratio, fuisse ausum attentare aliquid contra dignitatem viri nobilis, & officium hominis Christiani? Negat paulo post Castaldus moratum virum socios deserere voluisse, quia id absurdum putauit.

S.Th. 1.2.q. 47. ar. 2.

Maiorag. in lib. 2. rhet. Ar. c. 2.

Infra §. 29.

§. XXII. D. CASTALDVS.

„ 83 SCio Nigronium vota quædam Lutetiæ ab
„ Ignatio, socijsque emissa recensere, contra
„ quæ fecisset Ignatius, si Nostris adiungi optasset.
„ Sed quænam sint vota hæc, ex Ribadeneira, cui fidem
„ dandam esse, non est qui ambigat, audiamus. Anno,

„ inquit, 1534. die Sextilis xv. in qua Deiparæ glorio-
„ sa in cœlum assumptio celebratur, in eiusdem Vir-
„ ginis Templo, quod dicitur Mons Martyrum, propè
„ Lutetiam, Ignatius, sociique summo numini hæc vota
„ nuncuparunt. Primo, vt condicto ab ipsis die, tan-
„ tum necessariis ad Italicum iter seruatis, cetera
„ pauperibus distribuerentur. Secundum, vt proxi-
„ morum saluti semper, & assiduè consulerent. Ter-
„ tium, vt Hierosolymitanam peregrinationem su-
„ sciperent, & loca sancta inuiserent, in quibus si
„ commodè fieri potuisset, extremum diem clau de-
„ rent. Sin autem Romam reuerterentur nutui Ro-
„ mani Pontificis obtemperaturi, illudque vitæ insti-
„ tutum accepturi, quod idem Pontifex accepandum
„ esse decerneret. At quæ huiusmodi votorum cum
„ nostro instituto repugnantia? Accedit, quod anno
„ 1537. Ignatij socij Venetiis coram Illustrissimo
„ Hieronymo Verallo Apostolico apud Venetam
„ Rempublicam Nuntio, paupertatem, & castitatem
„ professi sunt, cum obedientiæ votum non ante Vi-
„ centinum Conuentum anno 1539. coactum, emitten-
„ dum esse, statutum sit. Sic enim Orlandinus habet.
„ *Ea de re, cum multis vtrinque rationibus noctes*
„ *complures disceptatum esset, tandem vna omnium*
„ *mens, atque sententia fuit, ad duo priora vota per-*
„ *petuæ paupertatis, & castitatis, tertium insuper ad-*
„ *iungendum perpetuæ obedientiæ; atque ex suo cor-*
„ *pore vnum aliquem seligendum, cuius dicto audien-*
„ *tes essent reliqui, & cui sua iudicia, voluntatesque*
„ *submitterent.* Hæc ille. Igitur illo anno 1536, nulla
„ certa lex, nulla Religio, nulla de nouo vitæ instituto
„ condendo deliberatio, nullum votum religioso statui
„ repugnans. Sed; inquis, votum Hierosolymitanæ pe-
„ regrinationis, quod est difficillimum relaxatu, erat
„ implendum. Fateor; sed qua ratione factum est, vt
„ Ignatius cum socijs nunquam soluerit, eadem om-
„ nino factum fuisset, si nostrum Ordinem deuoluisset.

Ad

Ad §. 22. Iulij responsio.

84 Si hæc eò spectant, vt mihi persuadeat illa vota non fuisse vota Religiosorum, quæ formatam, & propriè sumptam Religionem constituerent, non est ꝙ laboret, quoniã non nego quæ asserit, neque id in asceticis affirmaui, neque asseri potest: quoniam religiosa vota sensu prædicto esse nequeunt, nisi in Congregatione ab Ecclesia probata, vt nouissimè omnium definiuit Gregorius XIII. in constitutione, *Ascendente Domino*. Si vult ea vota per solemnem professionem in Religione probata per Ecclesiam extingui, vt est communis sententia Doctorum ex iure Canonico non abnuo. Sed considerandum est, quod S. Paulus docuit, & lex definit, num omnia, quæ licent, etiã expediant, & ædificent: quòd obseruat in materia voti Franciscus Suarez, & mox examinabitur. In referendis votis ex Ribadeneira hoc loco auctor est vsus, vt arbitror, codice Hispanico, in quo Latinè interpretando secuta est aliqua diuersitas à duabus eiusdem Latinis editionibus annorum 1572. & 1586. quæ sunt plane conformes. In re conuenit cũ Petro Maffeius. Orlandinus addit votum de non accipiendo quidquam pro Missæ sacrificio; quod non negant alij, sed hic, vt aliàs dixi, & archiuum scrutatus est diligentius, & post alios scripsit. Hi omnes côueniunt, inclusum ab illis voto accessum ad summum Pontificem, vt pro suo arbitratu, sine vlla exceptione ad salutem animarum ijs vteretur: si profectio, atque statio Hierosolymitana minime successissent ex optato. Igitur, quamuis summo iure agendo, licuisset Ignatio intrare in Ordinem nouum in tempore; tamen non erat expediens. Primum ratione sociorum; ob fidem illis datam, quorum moraliter, ciuiliter, naturaliter loquendo, erat habenda ratio: cauendumque ne offenderentur. Intererat eorum

Cap. Scripturæ de voto, &c.
1. Cor. 10.
l. 1. de aqu. quotid. & æst.
Suar. t. 2. de relig. l. 6 de voto c. 18. nu. 24.
Maff. l. 2. & 21.
Orl l. 1. nu. 91.

plurimum habere ducem in peregrinatione Ierosolymitana, peritum nauigationis, locorum, periculorum, cuiusmodi erat Ignatius, qui iam semel sancta loca lustrauerat. Adde, quod tamquam orphani sine spirituali patre relinquebantur, quibus cura paterna, saltem spiritualis, opus erat. Deinde respectu Papæ non expediebat transire ad aliam Religionem: quoniam eius, tamquam Vicarij Christi, maximum omnium erat habenda ratio. Hic enim ex alijs socijs, qui Deo reddere votum suum cupiebant, intelligere potuisset, Ignatium quoque ducem eorum eodem voto adstrictum fuisse. Quapropter desperata nauigatione, & permansione in Palæstina, maximè decebat, vt ad pedes Pontificis accederet, & ab eius nutu penderet. Denique obseruandum est decretum illud de addendo tertio voto obedientiæ (non Vicetiæ sancitum, sed Romæ anno 1539.) non esse idoneum argumentum ad probandum, nullam anno 36. fuisse de nouo vitæ instituto condendo deliberationem. Tam multa enim antecesserant, vt in Ignatio nulla possit tergiuersatione celari; in socijs non possit probari contrarium, vt paulo post docebitur.

Infra § 23. nu. 86.

§. XXIII. D. CASTALDVS.

„ 85 RELiquum est, vt data fides ab Ignatio so-
„ cijs seruetur. Et quidem minime suspicor,
„ moratum virum, susceptæ fidei seruatorem, voluis-
„ se ingenuos homines, carissimosque deserere. Egit
„ igitur cum Caietano Ignatius: si hic annuisset so-
„ cios, quos è Gallia præstolabatur ad paucos menses
„ expectatis, forsitan communicato, confirmatoque
„ consilio omnes sub nostri Ordinis legibus simul vi-
„ uere, simul mori statuissent.

Ad

Ad §. 23. Iulij responsio.

86 Bene est, quod hoc loco Castaldus confitetur ab Ignatio socijs fidem fuisse seruandam: quod ego paulo ante vrgebam vehementer, proinde asserit non fuisse deserturum eos duabus de causis, & quod ingenui essent homines; & quod carissimi. Docet modum non deserendi esse secum eos adducere in eundem Ordinem. Respondetur, hoc dici plane diuinando, quod non videtur diffiteri auctor cum adhibet aduerbium, *Forsitan*, à conscientia monitus, friuolam esse coniecturam, nec tutum effugium, excogitatum lecta mea prima confutatione, & cognita deserendi socios absurditate. Ostendo iam quam longè absit à similitudine veri hoc effugiũ, tum ex parte Ignatii, tum sociorum. Hic quidem, si tentasset illorum animos, & ad intrandam nouam Religionem inuitasset, suam prodidisset inconstantiam, & leuitatem: de qua satis diximus. Deinde quia nullum ius ciuile, aut canonicum habebat in illos, haud sperare poterat, se illos in suam sententiã tracturum. *Nemo promittere potest pro facto alieno*, vt iura clamant non vno in loco. Liberi erant, & suæ spontis in ijs, quæ votis conceptis non comprehendebantur. Itaq; parum prudenter Ignatius adeo incertus de sociorum voluntate, cum Caietano egisset de sociis secum perducendis, quorum nondum esset explorata voluntas, quam sine dubio sciebat esse alienam à vita solitaria, ex diuturna consuetudine; ex votis simul nuncupatis; ex spiritu, quem ipse tamquã magister ijs insufflauerat. Expressit id Maffeius, cum scripsit de ipsis ab Ignatio excultis magisterio spiritualiũ exercitiorum: *Vehementi quadam spiritus motione sese non quidem in vmbram ac solitudinem, sed in solem, ac puluerem euocari ad prælia Domini prælianda senserunt.* Bruno Loher Cartusianus in epistola dedicatoria operũ Henrici

Supra §. 21

Supra §. 21 nu. 80.

L. sicut reus ff. de fideiussor.

L. inter stipul. ff. de stipulat.

Maff. l. 1. vitæ c. vlt.

Br. Loher ep. dedicat.

Henr. Harph. rici Harphij ad Ignatium viuum, & socios, ait vndecim illos *se totos animabus lucrandis* mancipasse. Hoc munus lucrandi animas in solitaria vita non exercetur. Quid si post eorum aduentum, & exploratam voluntatem illi recusassent omnes, aut maior pars hanc nouæ vitæ susceptionem? Quid fecisset Ignatius? Si Ordinem nouellum intrasset, ex confessione Castaldi fuisset violator fidei, sociorumque desertor. Si non intrasset, imprudentiæ, & instabilitatis notam incurrisset, tum apud Patres S. Nicolai, quibus cum egisset de vita eorum ineunda; & nimium de sociis sibi promisisset: tum apud suos, quos post tot annorum amicitiam, contubernium, societatem, itinerum labores, alia vitæ ratione proposita, deserere cogitasset. Quid si Patribus S. Nicolai homines ignoti, extranei, doctrina Scholastica eruditi, multi numero, amicitia fœderati arctissima, minus placuissent? vereri poterant, ne pusillum gregem tam multi viri docti ad suum nutum, moresque conuerterent, institutumque recens, & nondum firmissimis fixum radicibus pro suo arbitratu cõmutarent. Nec illud, quod ait de expectandis sociis *ad paucos menses*, stare potest. Nam illi non nisi sub finem Ianuarij 1537. ad diem conuersionis S. Pauli peruenturi erant ex condicto; quamuis ob tumultus bellicos aliquot dies anteuerterint. Si colloquium Beatorum accidisset sub finē anni 1535. expectasset Ignatius plusquam annum. Si anno 1536. ineunte, integrum annum: Si mense Martio: ferè annum: Si Aprili, & alijs mensibus vsque ad Octobrem; non potuissent dici pauci menses. Pauci fuissent duo, tresue menses: at tribus, quatuorue mensibus ante finem Ianuarij anni 1537. B. Caietanus Neapoli degebat, vnde Romam ad comitia discessit. Nec mirũ si modus hic excogitatus ad cautelam deducat in tam multas angustias, quoniam, vt Philosophi, &

Impe-

Imperatores legumlatores obseruarunt: *Dato vno absurdo alia sequuntur*. Ar.l. 1. ph. t. 10.

87 Respectu sociorum parum speranda erat ista persuasio,& expugnatio voluntatis.Primum quidem, vt significatum est,quia liberi homines, & sui iuris, non mancipia: nullo iure Ignatio subiecti, vt eius imperio parere cogerentur,diuersis in regnis nati, sub diuersis Regibus, ac Principibus: proinde non vnius naturæ,complexionis,affectus, propensionis;Castellani,Lusitani, Nauarri, Galli, Allobroges. Deinde magnam Parisijs constantiam in susceptæ vitæ rationibus ostenderant,vel absente Magistro Ignatio, inter multas & difficultates, & illecebras, vt Orlandinus tradit.Rationes autem vitæ erant,vt dictum est paulo ante, cupiditas spiritualis animarũ quæstus à solitudine aliena,per studiũ doctrinarũ, & ministeria laboriosa.Oculos itẽ aperuerant illis, & ætas,& doctrina,vt non facile vllus posset tã benè oculatis imponere.Tertio faciunt cõtra Castaldũ ea, q̃ ipse sæpè inculcat,nullo eos voto religioso adstrictos fuisse illo anno: nondũ quidquã de vita religiosa statuisse: cũ de superiore cunctis præficiendo ageretur,restitisse. Hinc argumentor hac ratione.Si subiectionem,vota, vitamque religiosam refugiebant inter amicos, & notos: non erat spes fore, vt adstringi votis, & vlli subijci paterentur ad vitam religiosam suscipiendam in Ordine ignoto,veteri relicto magistro.Non diffitetur Castaldus id fuisse futurum difficillimum: at non solum in iure ciuili, sed etiam in actionibus moralibus,& vitæ negotijs, valde difficilium, & impossibilium idem est iudicium.. L. ratas. C. de resc.vend. Aut. vt iud. sine quo. Et §. considerauimus coll. 2. Glol.ibi. ver.Illicito. Orl.l. 1. n. 92.& 103. Supr. n.84. L. apud Iulian. §.constat. de leg. 1.

§. XXIV. D. CASTALDVS.

„ 88 Hinc etiam facili manu deduco firmum non
„ esse;quod Nigronius asserit,Lutetiæ scilicet

„ cet multo ante hæc tempora Societatem Iesu pluri-
„ bus adstrictam votis coaluisse: & propterea B. Ca-
„ ietanum nostrum non potuisse noui Ordinis institu-
„ tionem præuidere. Perlegat quisquis est lector, quæ
„ Ribadeneira tradit ab initio lib. 2. vsque ad 6. ca-
„ put, in quo narratur Ignatij in Venetorum Ciuita-
„ tem aduentus anno 1536. & iudicet, an coaluerit So-
„ cietas aliqua votis adstricta, an Ordo institutus, an
„ noua condita Religio, an de alio vitæ instituto pro-
„ bando mens, aut consilium fuerit.

Ad §. 24. Iulij responsio.

89 Quum ego scripsi Societatem Iesu pluribus adstrictam votis coaluisse, propriè locutus sum, vt decebat Religiosum veritatis amantem, qui non egeret amplificationibus, aut catachresibus ad sua probanda. Non enim scripsi Religionem, quæ Societas Iesu dicitur, formatam esse; cum sciam non posse Religiones auctoritate priuata, sine Sedis Apostolicæ approbatione, iure Canonico vetante institui. Quapropter nomine Societatis intellexi cœtum, sodalitium, congregationem aliquot virorum, qui Societatem quandam inter se côformauerant, & coagmentauerant, tanquam futuræ Religionis inchoationem. Est vsitatum in Ecclesia Catholica, vt qui Religionem aliquam instituere meditantur, socios aliquot sibi adiungant, certis quibusdam legibus sodalitatem vinciant, finem, & munera sibi præstituãt; quo facilius præbeant Pontificibus specimen, cuiusmodi Religionem suam esse cupiunt. Quo tempore ante Papæ approbationem non dicuntur Religiones, sed Congregationes, aut quid simile: quod Congregationi respondeat, & æquetur. Vidimus id factum à S. Dominico auctore Ordinis Prædicatorum, de quo legitur in Romano Breuiario Canonicarum horarum, Romam venisse cum Episcopo Tolosano

c fin. de relig. dom. c. vn. eod. tit. in 6. Clem. 1. eod. tit.

ad

ad Lateranense concilium, *Vt Ordo, quem instituerat* ab Innocentio tertio confirmaretur. Idem videmus præterito sæculo in congregatione Clericorum regularium de Somascha instituta per venerabilem virum Hieronymum Aemilianum patricium Venetum ad subsidium Orphanorum, & alia opera pia, an. 1528. Quæ quamuis à Paulo III. & alijs Pontificibus ornata fuerit multis priuilegijs, tñ. non nisi à Pio V. in Religionem erecta fuit an. 1568. vt docet Andreas Stella ex illo Ordine, atq; apparet in bulla Pij V. relata à Laertio Cherubino, & in alia bulla Clementis VIII. an. 1593. edita, & ab ijsdem prodita. Congregatio pariter ministrantium infirmis instituta primum fuit à Camillo de Lellis auctoritate priuata: deinde confirmata per Xistum V. 1586. postremo erecta in Religionem formatam à Gregorio XIIII. an. 1591. vt apparet in diplomate ab eodem Laertio transcripto. Possem alia producere exempla noua, & vetera, sed hæc tria sufficiunt. Nostra item Societas conflata est prius vt congregatio; postea formata Religio an 1540. & ego cum scripsi an. 1536. coaluisse Societatem, intellexi congregationē, non Religionem approbatam.

And. Stella l. 3. vitæ Hier. Aemil. Laert. 2. in Pio V. nu. 78. & in Clem. 8. n. 22.

Id. in Greg. XIIII. 17.

90 Reliquum est, vt probem ante anu. 1536. aliquam societatem coaluisse inter Ignatium, & socios, ne coarguar falsitatis. Prima probatio ex Paulo III. in diplomate primo confirmationis, qui de primis patribus nostris nominatis sic ait: *Iamdudum è diuersis Mundi regionibus discedentes, in vnum conuenerunt, & socij effecti, abdicatis huius sæculi illecebris, eorum vitam perpetuo Domini Nostri Iesu Christi; atque nostro, & aliorum successorum nostrorum Romanorum Pontificum seruitio dedicarunt, & iam quampluribus annis laudabiliter in vinea Domini se exercuerunt*, &c. quæ verba repetuntur à Iulio III. in sua confirmatione decennio post. & paulo post Paulus: *Cumq; ad hāc almam vrbem*

Paul. III. bulla confirm. Soc. apud Laert. Cherub. sub nu. 45.

bem se contulerint, & in charitatis vinculo persistentes, ad perficiendam, & conseruandam eorum Societatis in Christo vnionem, quandam viuendi formulam, &c. Expendat Castaldus illa verba, *In vnum conuenerunt, & socij effecti.* Si facti socij, ergo illa vnio erat societas. Addidit Iulius III. in sua confirmatione, *exemplaris, ac religiosæ vitæ socij effecti*: quæ vita exemplaris, & religiosa, id est pia, & deuota est illa, quã Lutetiæ viuere cœperant. Consideret quoque illa: *Ad perficiendam & conseruandã eorum societatis in Christo vnionem*: Si venerunt Romam, vt vnio Societatis perficeretur, ergo erat iam facta; quia non perficitur, quod nondum factum est. Item non conseruatur, quod nondum est; est enim prius esse, quàm conseruari. Nec dicat illam vnionem, & societatem esse factam an. 1539. in conuentu Vicẽtino, qui vt sæpè dictum est, fuit Romanus, quia Pontifex intelligit multo antiquiorem vnionem per illla verba: *Iamdudum, & iam quampluribus annis*, qui loquendi modus longum temporis spatium denotat, & annorum interuallum, non mẽsium, quod intercessit inter conuentum Romanum, & datum Bullæ. Confirmatur hæc temporis longitudo ex eo, quod Papa dicit sese dedicasse istos socios seruitio perpetuo Christi, suo, & aliorum Pontificum successorum; quæ dedicatio facta est Parisijs an. 1534. per votum vltimum de offerendis se Pontificis imperio. Itaque Pauli sententia conglutinata erat ante an. 36. Societas. Id Papa asserit: Castaldus neget? Secunda probatio conficitur ex definitione Societatis, quæ non est aliud, nisi duorum, aut plurium conuentio propter aliquod commodum, vt in Asceticis probaui. Hic decem erant viri: finis spectatus, ex votis colligitur, quæstus animarum Fidelium, & Infidelium: conuenerant inter se, præcipuè cum vota illa simul omnes spoponderunt. Probatum est in processibus S. Ignatij, & S. Francisci, vt habetur ex relationibus

Part. 3. tit. n. 39.

fa-

factis Papæ an. 1622. mense Ianuario in consistorio secreto, & publico, ab eodem Ignatio collectos socios eiusdem propositi, & S. Franciscum inter eos socios aggregatum fuisse Lutetiæ. Sub magistro spirituali Ignatio diu, sub Petro Fabro illius absentis vicario aliquandiu vixerunt: vna omnes in Italiam, & commensales, & contubernales, quantum angustiæ patiebantur hospitiorum venerunt. Vna pariter in Palæstinam nauigaturi erant ex voto. Præterea morem eumdem orandi, discutiendæ conscientiæ formulam, tenoremque viuendi retinebant. Si non erat hæc Societas, nulla in Mundo societas inuenitur. Orl. l. 1. n. 89.

91 Tertia probatio fit ex historicis. Orlandinus anno 1534. narrat cohortationem primam ab Ignatio habitam socijs de fine Societatis, quam intra suum pectus erat architectatus; & post eam narrationem ait: *Annuerunt ergo sanctissimis Ignatij votis ad vnum omnes, polliciti se illum vltro quocunque pergeret, secuturos: & qui se prodere, atque indicare vicissim non audebant, hac excitati occasione se pandunt; positaque persona, non vt ignoti, externique amplius, sed vt familiares, ac fratres ex eadem disciplina, ex eodemque nati parente, mutuis se officijs, & amoris significationibus complectuntur.* Ecce consensus in Societatem, quem secutus est decretum de votis nuncupandis. His emissis ait Orlandinus: *Post Societatem conditam eum diem, quasi primum eius natalem, singulari religione, ac memoria coluerunt.* Post hæc refert ab Ignatio leges sodalibus præscriptas, quæ inter nos hucusque seruantur. Hæ sunt quotidiana meditatio, confessio peccatorum, & Eucharistiæ sumptio hebdomadaria: mutua familiaritas, collationes spirituales, & litterariæ, annua votorum renouatio. Et quoniam communitas tecti esse non poterat, mãdauit vt charitatẽ alerẽt mutuis visitationibus, inuitationibus, & communione bonorum. Denique anno 1531. idem historicus cœtum hunc ita tempe- Maff. l. 1. c. vlt.

 ra-

O-lan. l. 1. n. 95. ratum indigitat *Nouellam Societatem*. His congruẽtia Maffeius scripsit. In Ribadeneira vero (quem Castaldus negat quidquam de Societate inchoata tradidisse) quædam ego notaui, quæ meam positionem probant. Is lib. 2. c. 4. tradit Ignatium eo semper inclinasse, *vt aliquot commilitones, consiliorum suorũ socios sibi aggregaret*: ipsũq; caput inscribit his verbis: *Quos socios sibi adsciuerit.* Quorsum autẽ sibi socios, & commilitones adsciscerer, nisi vt societatem aliquam institueret? Recenset in eodem capite vota simul ab omnibus concepta; eosque exinde concordissimam vitæ consuetudinem, rerumque omnium, atque animorum communicationem habuisse. Quid est hoc, nisi Societatem quandam fuisse conflatam? cap. 5. Socios appellat. Cur hoc, nisi ob Societatem contractam? cap. 7. de itinere, quo pergebant in Italiam: *In rebus determinandis plurium sententijs stabatur idque summa concordia*. At hic mos sodalitiorum, & congregationum esse solet. Accedunt isti scriptores, qui Parisijs natam Societatem esse tradũt, aut certe inchoatam. *Quod apud multos vnum inuenitur*, inquit Tertullianus, *non est erratũ, sed traditũ*. Et Cassianus, *Indubitatæ veritatis manifestatio est auctoritas vniuersorum*. Bruno Lober Carthusianus, ad S. Ignatium, & Societatem dedicans opera Henrici Harphij: *Parisiis adiunctis tibi aliquot eiusdẽ propositi viris, vndecim numero, cõmuni consensu statuistis Mũdũ penitus cõtẽnere, & totos vos animabus lucrandis mãcipare*. Qui contemnũt Mundũ cõmuni consensu, inchoant religiosam familiã. Frãciscus Montanus in apologia pro Societate Iesu, aduersus Philippicã Antonij Arnaldi causidici Parisiẽsis dicẽtis in Hispania Societatẽ esse natã, respondet an. 1535. *Societatẽ Iesu cœptã esse, primasq; radices egisse in Academia Parisiensi decem magistris eiusdem Academiæ eandem bono homine auspicantibus; quorum primus erat Ignatius Loiola Biscainus.* Au-

Rib. l. 2. c. 4. & seqq.

Tertull. l. de præscr. c. 28. Cass. l. 1. de Incarn. c. 6. Bruno Lober. ep. ad Ign. & societ.

Fr. Mont. apol. adu. Ant. Arnal. c. 30.

ctor innominatus responsionis apologeticæ aduersus criminationes Anticotoni, in apologia sexta pagina mihi 218. *Iesuitarum Societas in Gallia, atque in Galliæ metropoli Lutetia, in D. Barbara Collegio nata est:* Florimondus Ræmondus agens de electione sociorum in Gallia, *Nouam,* inquit, *Societatē instituere decreuit.* Martinus Olauius scribens ad Sorbonicos doctores, è quorum Collegio ipse fuerat, referente Orlandino ait ex vrbe Parisiensi *Primam Societatis semina prodijsse*, Iacobus Gretserus noster consolans Simonem Lithum Misenum hæreticū, restitutione Societatis in Galliam mœrentem: *Parisiis Societas nostra nata est, & inita; prima eius cunabula spectauit Lutetia.* Idem in apologia secunda pro S. Ignatij vita contra eundem Caluinistam: *Parisiis fundamenta Societatis iecit, sociosque huius instituti sibi aggregauit.* Et post: *Non enim fieri potest, vt hac semētis à S. P. Ignatio in solo Gallicano iactatia exoptatissimos fructus nō submittat.* Quinetiam designant annum trigesimum quartum præteriti sæculi, & templum, in quo sunt primum illa vota suscepta. Idem Gretserus apologia prima contra eundem Lithum, enumeratis primis Patribus ait: *Inire primum Societatem Parisiis an. 1534. septem priores, ad quos accesserunt tres posteriores anno 1535.* Iacobus Gualterius nostri pariter Ordinis in tabulis chronographicis anni 1534. *Iacta,* inquit, *sunt prima fundamenta Societatis Iesu in Monte martyrum,* Iacobus Bidermanus in compendio vitæ breuioris Ribadeneiræ, siue in rebus gestis à S. Ignatio: *Quo tempore Hispania, Galliaque hostilibus odijs dissidebant, Hispani, Gallique iuuenes æternā Societatem coluere.* Subiicit leges, ac vota nuncupata in Monte martyrum, quibus ea Societas coiuit. Ludouicus XIII. Galliæ Rex Christianissimus, in litteris manū sua exaratis ad Gregorium XV. Pont. Max. an. 1621. die 24. Februarii pro canonizatione S. Igna-

Resp. apol. adu. Anticot. apol. 6.

Florim. Ræm. de orig. hæres. l. 5. c. 2.

Mart. Olau. apud Orland. l. 15. §. 58.

Iac. Gretf. consol. ad Lith. Mise.

Id apol 2. adu. Lithū. l. 1. c. 2.

Id. apol. 1. adu. Lith. l. 2. c. 1.

Iac. Gualter. tab. chronogr. 1534.

Iacob. Biderm. in compend. §. 97. 99.

Lud. XIII. Gall. Rex epist. ad Greg. XV.

tii; inter alias rationes, quibus mouetur ad petendã eã tam enixè, est quod seruus Dei Parisios venerit ad capessẽdã eruditionẽ; ibidẽ sibi pios cõmilitones adiũxerit, & in tẽplo Mõtis martyrũ Galliæ Apostolo religiose cõsecrato, fundamẽta Societatis, initiaq; posuerit. Huc spectat enũciatũ Nicolai Bobadillæ, vnius è primis sociis, dicentis diem assũptæ B. Virginis anni 1534. natalẽ fuisse Societatis. Deniq; auctor vitæ breuis S. Ignatii post eius canonizationem editæ, atque ex processu extractæ, designato templo eodem, & votis recensitis, ait: *Et hac fuit prima delineatio Societatis, quæ postea melius expressa est.* Itaque an. 1536. non erat quidem Religio, neque Societas propriissime religiosa: aut Ordo canonice institutus: sed Societas pia, spiritualis, & inchoatio quædam religiosi Ordinis mox futuri: non illa quidem adstricta votis substantialibus Religionis, sed aliis votis, quæ tamquam sacra vincula eorum animos coniunxerat adeo, vt mirifica concordia inter se coaluerint, vt loquitur Maffeius. Hic locus opportunus videtur monendi lectorem Cæsaris Campanæ historici Itali: qui in vita Philippi II. Regis Hispaniarum, loquens de Origine Ordinum Clericorum regularium Theatinorum, & Societatis Iesu, laudauit quidem hanc beneuolo animo, cuius in causa gratiam illi habemus amplissimam, sed non videtur à benè perito rerum nostrarum edoctus. Ait enim, Societatem: *sumpto pro exẽplari Theatinorũ Ordine, ac bonis illius statutis, conatã efficere melius beneficiis erga proximos, largius vitæ actiuæ se dedisse.* Hæc sunt verba Cæsaris Latine reddita. Duabus in rebus deceptus fuit ab iis, à quibus hanc narrationem accepit. Primum quidem, exemplar ab illo Ordine sumere non potuit, quoniam, vt probatum est an. 1534. Parisiis Societas modo declarato coaluerat valde diuersa à quo tempore, & loco nihil in Gallia de illo pusillo grege perlatum fuerat. Neque quo tempore S. Ignatius

Ve-

Vita breuis edita 1612. c. 12.

Maff. l. 1. vitæ c. vlt. Cæs. Cãp. p. 1. dec. 2. l. 11. vitæ Philip. II. Reg. Hisp. an. 1537.

Venetijs fuerat Ierosolymam peregrinaturus, institutus erat ille Ordo: neque quidquã in Societate delineata mutatum est Venetiis an. 1537. Deinde apparet ex dictis, quam multis in rebus tunc essent dissimiles, in ratione gubernationis, in choro, in educatione iuuentutis, & aliis ministeriis proximè numeratis, vt qui discrimina consideret attente, ne suspicari quidem possit S. Ignatium illius vsum exemplari, qui tam multis ante annis Societatem in sua mente alterius exemplaris auxilio formauerat.

92. Quærenti autem, vtrum potuerit B. Caietanus præuidere Societatem futuram, respondeo, non esse abbreuiatam manum Domini, quin potuerit vir sanctus res futuras prænosse Deo reuelante, ac prædicere. Si id fecisset, vtilis fuisset S. Ignatio, & gratissima prædictio. Nam per eam incitasset socios ad perficienda cogitata, & inchoata. verum non possumus asserere id tunc potuisse prædici, quod non sit verisimile colloquium Caietani cum Ignatio, tum propter rationes dictas, ac dicendas: tum quia numquã, & nusquam eius prædictionis facta est mentio à S. Ignatio ad Sociorum consolationem. Quinetiam ne illius quidem propensionis ad Ordinem nouum, & congressus, in Societate auditus est minimus aliquis rumor, sibilus, susurrus: qui vel ab Ignatii ore poterat excidere, & ab ipsis Theatinis ad nostros sodales penetrare, dum Venetiis morabantur; dum Iacobus Laynez an. 1545. eo concesserat Patauini Collegii stabiliendi gratia. Scio argumenti rationem ab auctoritate negatiua non admodum validam esse: valere tamen potest, cum omnibus circumstantiis consideratis Titius sciturus fuisset, si ita esse potuisset; dicturus, si ita esse putauisset. Petrus Faber, Iacobus Laynez, Ioannes Polancus in commentarios retulerunt initia Societatis. Ludouicus Gonsaluus multa expressit ex ipso Ignatio biennio antequam excederet è vita. Hieronymus Natalis, & Petrus Ri- ba-

badeneira quidquid ex ore S. Patris excidebat, studiosè colligebant, & tanquam sagacissimi venatores vndecunque poterant inquirebant huiusmodi res, & in aduersaria conferebant. Extat memoria consuetudinis habitæ cum Carafa, vel ab ipso Ignatio, cur non etiam dixisset aliquid de colloquio cum Caietano, si accidisset? si dicas Ignatium conticuisse, ne se proderet sociis arundinem vento leuitatis agitatam, esto: sed si metuebat à sociis notam inconstantiæ, nō est verisimile attentasse vitæ mutationem, vnde ipsius constantiæ laus inobscurabatur. Nec malitiose occultatam nunc dicas hāc prædictionem, quia post probatam Ecclesiæ, & ab Ecclesia sanctitatē Ignatii tam insignem, vt iudicio Sedis Apostolicæ Missæ sacrificium meruerit in suum honorem, & tandem publicam, solemnemque relationem in catalogum SS. non videtur fas esse istuc de eo suspicari. Adde, quod si colloquium cum prædictione accidisset, sine dubio ad aures Carafæ peruenisset. Erat tunc Venetiis, gubernabat Ordinem, & forte etiam cœnobium S. Nicolai: primus dignitate, conscium omnium primum decebat esse virum id auctoritatis. At per Carafam, neque ad Patres Theatinos, neque ad nostros fama vlla manauit siue colloquii, siue prædictionis. Adde quòd si sciuisset, numquam attentasset mutare institutum nostrum, quod nosset à Deo inspiratum Ignatio. Postremò si Societas, vt congregatio conflata erat, quēadmodum demonstraui, & actuosa formata, vt patet ex fine in votis explicato, quid quæso prædixisset Caietanus, si demus eos inter se collocutos? Ad summum prædicere poterat confirmationem Papæ, quæ futura erat. At non dicitur hoc prædixisse Caietanus: sed Ignatium fore fundatorem actuosioris Religionis præsbyterorū. Verum hæc coaluerat, hoc est, opera Ignatii coagmentata erat: presbyteri socii adscripti expectabantur in dies: vota exprimebant finem, & ministeria actuosa: & si de congrega-

tione loquamur, hæc erat facta: si de ea Religione, hæc erat inchoata, ita vt dicere possimus materialiter tunc extitisse nostram Societatem, non formaliter. Formam religiosæ Societatis accepit triennio post, aut ad summum quadriennio. Ceterum apud Platonem, & Aristotelem *principium est dimidium totius:* & apud iurisconsultos, *cuiusque rei potissima pars principium est*, quod habetur in prima lege de origine iuris. Præterea *Pro facto habetur, quod de proximo est faciendum*, vt Bartolus colligit ex iure: vnde vulgare Glossæ dictum: *Habetur cinctus, qui statim est cingendus.* Adde & illud eiusdem Bartoli, *cum opus erat cœptum, & non remotum, sed propinquum habetur pro perfecto, & destinatio operatur:* qui id multis legibus probet. Cum igitur Societas inchoata esset, & propinqua perfectioni, vt euentus probauit; pro facta, & perfecta habebatur.

Plato dial. 6 de leg. Ar. l. 5. polit c. 4 sect. 10. probl. 1. L. 1. de orig. iuris. Bart. & Glossa, in L penult. de milit. te stam. Id l. cetera §. vlt. de leg. 2. & l. liberos §. ad præscripti. de leg. 3. & l. etsi non sunt. §. quid ergo de auro, & arg. legato.

§. XXV. D. CASTALDVS.

» 93 PRæter illa enim, quæ, vt mox tradidi, Nigronium conuincunt, consulamus Orlandinum nouissimum harum historiarum descriptorem. Is l. 2. à §. 58. clare ostendit ante ann. 1539. in quo Vicentinus patrum congressus celebratus est, non fuisse de Societate condenda consilium. Imò & in ipso conuentu quamplures in contrariam abiere sententiam. *Dicebatur*, inquit Orlandinus, *in eam partem, qua suadebat nihil noui Ordinis assumendum; in primis verendum esse, ne cum apud non paucos homines deprauatos, Religionem ipsi conderent, procurationi alienæ salutis, cui prouisum volebant, officerent.* Hæc ille. vnde duo licet sedulò colligere. Alterum Lutetiæ non aliud Ignatii socios decreuisse, nisi procurationi alienæ salutis vacandum in primis esse, modum vero non instituisse. Alterum potuisse Caietanum an. 36, de nouo Ordine condendo differere, cũ

non

„ non nisi 39. Iesuitarum Religio coaluerit, & eo fue-
„ rit auctoritate Pontificis firmata.

Ad §. 25. Iulij responsio.

Ribad. l. 3. c. 13. Orlan. l. 2. n. 41. Maff. l. 2. c. 7. Tursell. l. 1. 3 vitæ S. Xauer. c. 7. Lucena. l. 1. vitæ S. Xauer. c. 6.

94 Ribadeneira tradit anno 1538. socios omnes Romam ad Ignatium venisse circa mediam Quadragesimam ex Italiæ vrbibus, vbi laborabant in vinea Domini: consentiunt reliqui historici, atque in primis Orlandinus, ex quo probatum est illum Conuentum anni 1539. de forma Religionis, non fuisse Vicetiæ, sed Romæ peractum, vt sæpè dixi. Verba hic à Castaldo transcripta ex Orlandino neminem mouere debent, quoniam prolata sunt in consultatione, vbi ex prudentiæ regulis dici solent, ac debent omnia, quæcumque possunt illuminare mentes consultorum ad consilium omnium optimum capiendum, vt dixi superius. Ad hæc certum habere debet Castaldus multo plura in Ignatij mente insedisse, quàm in animis sociorum, de forma futuræ Religionis: longius prospexisse illum in futurum, quàm sodales. Erat enim inuentor operis, & architectus ipse, non illi: proinde potuit euenisse, vt illi, quamuis ad Societatē conflandam animis, & corporibus conuenissent; tamen nihil de perpetuitate Societatis cogitassent, quod in Ignatij erat alta mente depositum. Idem iudicium faciendum est de aliis Societatis circumstantiis, quæ veniebant subinde in consultationem; cum Ignatius prudenter vellet illos spontè, suauiterque descendere in eam formam, quam ipse conceperat, & diuina illustratione delineauerat. Præterea notum esse opinor Castaldo, Nihil simul factum, & perfectū esse in hoc Mundo, vt sapientum consensus est. Hinc est, quòd natura, & ars imitatrix naturæ (quod admonet S. Thomas) in rebus faciendis procedunt ab imperfecto ad perfectum, vt videre licet in procreatione hominis, & in pictura. Similiter diuina prouidentia

S. Tho. 2. 2. q. 1. ar. 7. ad 2.

dentia in Ordinibus religiosis condendis se gerit, qui subinde accipiunt incrementa, maioremque perfectionem. Testis sit ipse Castaldus in Ordine suo. Pariter in nostra Societate se res habuit. In Monte Martyrum ad Parisios fuit tabula inchoata, primis lineis adumbrata, & delineata; cum primi socij vota illa emiserunt, quibus Societatis finis continebatur, & quandam viuendi formulam oretenus ab Ignatio acceperunt, & ministeria, quę postea sunt in Religione stabilita, exercere cœperunt. In Conuentu Vicentino anni 1537. quasdam sibi leges imponunt, vt de viuendo mendicato, de ratione concionandi, de nomine Societatis Iesu, & alias, quæ fuerunt veluti lineæ coloratæ, tabulam magis visendam efficientes. In consultatione Romana anno 1539. decreuerunt colores omnes in eam inducere, vt egregia figura perficeretur; hoc est perfectiones maiores, per quas perpetua fieret, & omnibus numeris absoluta. Lineamenta externa in confirmatione Sedis Apostolicę accepit, & apparuit perfecta. Itaque istæ consultationes non tam erant de re, quàm de modo; non de instituenda Societate, sed de stabilienda, perpetuanda, perficienda. Ex his procliue est respondere duabus consecutionibus à Castaldo factis. Ad primam dico Lutetiæ Societatem institutam, inchoatam, conceptam, & non solum procurationē alienæ salutis constituisse tanquam finem, sed etiam paupertatem, exercitia spiritualia quotidiana, studium doctrinarū, prædicationem ad Infideles, & alia, quæ superius obseruata sunt, tanquam media, & instrumenta finis illius consequendi. Deerat modus ille perfectus, quem Romæ accepit, quoniam, vt est præmissum, paulatim per incrementa perfectionū successu temporis perficiebatur. Ad alteram consecutionem tollendam nego Societatem non extitisse ante confirmationem Papæ, vt multis, validisque argumentis probatum est.

Supra S.74. nu.91.

S Quia

Supra §.14. nu.91.

95 Quia vero posset Castaldus verba quædam Orlandini producere, quæ videantur meæ definitioni repugnantia, ideo existimo pretium operæ illa notare, ne difficultatem effugere videar, atque ita interpretari, & conciliare, vt ne vel aliquid inde absurdi inferatur; vel historicus sibi contradicere putetur; sic

L.f. Ne quid in loco sacro. c. inter dilectos de fide instru.

vtrumque ius in interpretatione fieri iubet. Primus locus est initio anni 1539. de quo sic scribit: *Annus cuncta Societati faustus, ac fortunatus, & quasi natalis illuxit.* Ex hoc colligit Castaldus, non ante hũc annũ Societatẽ extitisse, quæ hoc anno nata est. Re-

Orl. l.2. nu. 58.
Id. l.2. n.83
Rib. l. 2. c. 17.
Maff. l. 2. c. 12.

spondeo significasse Orlãdinũ lætitiam ortam ex eo, quòd anno 39. mense Septembri Pontifex regulam Societatis sibi oblatam, & in ea Societatem viuæ vocis oraculo laudauit, & approbauit: quod postea narrat ipse, & alij duo scriptores vitæ S. Ignatij. Proinde iure vocat, quasi natalem Societatis: formatæ nimirum religiosæ, perfectæ, adiecta particula, *Quasi*, quia natalis sine vlla limitatione fuit quadragesimus, quo anno diploma datum est. Quod autem Orlandinus minime loquatur de Societate inchoata, planum est ex dictis superius, inter quæ legitur il-

Supra §.24. n.89.

lud eiusdem, in Ordine nostro diem xv. Augusti fuisse cultum *quasi primum eius natalem*. Itaque annus trigesimus quartus fuit primus natalis, quia inchoata, & propemodum concepta Societas: trigesimus nonus, quia quodammodo parta. Secundus locus in

Supra n.94.

eodem anno, *De ea in posteritatem propaganda, & vincienda certis legibus partes consensere*. Respondeo perpetuitatem in Ignatij mente insedisse, alios de ea nondum communi consensu decreuisse. Tertius locus est. *Concordissimis prius animis vna conueniunt, vt de sua familia statu, deque re communi deliberent*. Hæc, & horum similia verba Castaldo significare videntur, tum primum de condenda Societate cogitari cœptum, ante id tempus nullam extitisse Societatem. verum attentè legenti, alia

occur-

occurrunt verba huic sensui repugnantia. Huiusmodi sunt illa, anno 39. *quotidianis sociorum accessionibus amplificatam magis*: Ne *instituta Societas angustiis suæ vitæ spatiis terminaretur; De familia statu deliberandum*. Etenim si Societas est amplificata, præerat sanè antequam amplificaretur: quoniam incrementum præsupponit quantitatem. Si agebatur de perpetuanda Societate instituta: ergo præcurrerat institutio. Si denique deliberandum erat de familiæ statu, certè præerat illa familia, de qua deliberabatur: Anteuerterat scilicet imperfecta deliberationes has de ea perficienda. Quàm clara illa verba in conuentu Vicentino? ibi narratur decretum communi consensu, *vt hac instituta sodalitas, Iesu Societas vocaretur*. Quàm perspicua illa in cōsultatione Romana? *Dictisque sine varietate sententiis, perspicua res omnibus visa, tam suauem, tamque arctam Societatem afflatu* S. *Spiritus, voluntateque ex tanta morum, nationumque dissimilitudine coagmentatam, omni ope retinendam*. Non igitur actum est in illo Romano conuentu de Societate condenda, sed de retinenda, quæ iamdudum florebat, ex verbis Orlandini, qui dissentire dicebatur.

Orl.l. 1. nu. 25.

Idem l. 2. n. 59.

§. XXVI. D. CASTALDVS.

„ 96 Vltimo loco, & illud inspiciendum est, an
„ S. Ignatio ante hunc annum 36. reuelatum
„ sit Societatis Iesu futurum se esse parentem. Nigro-
„ nius, vt inferat Ignatium in illud consilium non ve-
„ nisse, vt nostro Ordini adscriberetur, citius quàm
„ par erat, asseruit testibus ad idem confirmandum
„ Petro Ribadeneira, & Orlandino vocatis. Sed quid
„ vterque Iesuiticæ histori æ scriptor affirmet, non me
„ piget in medium proferre, quo iufirmitas aduersarũ
„ rationum eluceat.

Ad §.26. Iulij responsio.

97 Suis propugnatis Castaldus, oppugnat nostra. Et primum euertere conatur reuelationem S. Ignatio factam de futura Societatis institutione, quòd videret ea reuelatione, suam narrationem prorsus concidere. Me nimis festinantem fuisse afferit, ad producendos in eius confirmationem testes Ribadeneirã, & Orlandinum; quorum auctoritatem in hac re autúmat inualidam esse. Me non pœnitet produxisse testes omni exceptione maiores.

§. XXVII. D. CASTALDVS.

„ 98 ET quidem quoad Ribadeneiram spectat, in-
„ genue fateor integrum eius librum Hispano
„ sermone conscriptum, non caligante oculo, sed per-
„ uigili conquisitione me sæpius legisse, nihilque quod
„ talem reuelationem sapiat inuenisse. Nec mihi Ni-
„ gronius obijciat Ribadeneiram hoc affirmare in
„ Ignatij vita; quam Latinè edidit, cum de dono pro-
„ phetiæ ageret. Frustra enim librum iactat, quem per-
„ petua occultatione latere, multis ab hinc annis ite-
„ rata, diligensque multorum conquisitio compro-
„ bauit.

Ad §. 27. Iulij responsio.

99 Hic incipit excutere Castaldus Ribadeneiram, & me cum eo, quòd illum non bona fide allegauerim. Fateor ipse quoque non extare illam reuelationem in vita Hispanicè scripta; quam tam accuratè legit. Non extat in Latinè scripta, neque primæ, neque secundæ editionis. Et has ne per somnjum quidem ego in probationem produxi. Legat attentius marginem secundæ, ac tertiæ editionis meorum asceticorum

com-

commentariorum, & inueniet allegatum compendium vitæ S.Ignatij à Ribadeneira scriptum.in §. De dono prophetiæ. Quod quia non animaduertit Castaldus,erupit in illam exclamationem, me frustra iactare librum perpetua occultatione latentem. Et ne hoc, quod iniuriam Ordini vniuerso impingit,sine vera defensione prætereatur ;respondeo primam editionem Latinæ vitæ Neapoli prodiisse an.1572. ex typographeo Iosephi Cacchij. Secunda excusa est anno 1586.Madriti apud viduam Alfonsi Gomezii. Eadem recusa est anno 1587. Antuerpiæ in officina Plantiniana: & tertio edita Coloniæ anno 1602. à Birckmannis. Prostiterunt in his omnibus bibliopoliis venales:nec effugerunt oculos lynceos Simonis Lithi illius Caluiniani,qui quater eam vitam impugnauit.Tantum abest, latinam vitam à Societate occultatam fuisse, vt sæpius eam excudi mandauerit, quo facilius Sancti Patris virtus quaquauersus vulgaretur.Longitudo viæ causa fortasse fuit quo minus Neapolim posteriores editiones perferrentur, vel certe non sunt allatæ,quòd prima editio illic venalis esset.In Italia secundam editionem impressam non arbitror,quòd iam extaret Italica ex Hispanico versa,& edita Venetiis ab Iolitis: tum quia per idem tempus vita aliquanto breuius scripta, styloque accuratiore Ioan.Petri Maffei,Romæ, Mediolani,Florentiæ,ac fortasse alibi excusa prodijt,quæ typographis,& bipliopolis Italis sufficere visa est.

§. XXVIII. D. CASTALDVS.

„ 100 QVamuis difficilè in hanc partem inclinem, „ vt crediderim probatissimum virum hunc, „ & fide plenum, talia de Ignatio protulisse. Nam si „ Latinam editionem Hispana Ignatij vitæ conscri„ ptio subsecuta est, vt idem auctor in epistola ad le„ ctorem fatetur; qui fieri potuit, vt sagacissimus hi-

storiæ

„ storiæ scriptor reuelationem hanc semel narratam
„ iterum reticeret? præsertim cum ceterarum memi-
„ nerit, quæ tanti æstimandæ non sunt, si commune
„ Religionis bonum spectetur. Nec silentio perimam,
„ quòd prudentibus rerum æstimatoribus illud esset
„ in votis: Ribadeneiram fortasse in Hispana narra-
„ tione huiusmodi reuelationem consulto prætermisisse,
„ quam nouerat falso, vel incerto testimonio niti.
„ Itaque tantum ea adnotanda sunt, quæ ipsemet in
„ præfata epistola, non semel repetit, sese in hac secũ-
„ da conscriptione multa cassare, plura addere, singu-
„ la magis probare certior de singulis factus. Cum &
„ optimi historiæ scriptoris munus sit ex antiquorum
„ monumentis illa seligere, quæ collatis ad inuicem
„ rebus, vera esse probantur, illaque omnino respuere,
„ quæ falsitatis argui non difficile possent.

Ad §. 28. Iulij responsio.

101 Inter laudes Ribadeneiræ negat Castaldus reuelationem Quadrato factam ab illo potuisse narrari; perinde ac si esset conuicta falsitatis. At eam narrauit in compendio, vt mox dicetur. Interim sciat editionem Hispanicam, quam legit, esse posteriorem Latina Neapolitana: sed Latina Madritiana secuta est Hispaniensem, vt ipse tradit in præfatione huius secundæ Latinæ editionis. Reticuit reuelationem in vtraque Latina, & in Hispanica, quia cum religiosissimus esset in veritate dicenda, noluit prodere litteris quidquam, quod ipse pro certo non haberet, quamuis alijs certum videretur, sic loquitur in præfatione ad lectorem in secunda editione. Diuersa quippe sunt ingenia hominum in iudicando, vt apparet in tanta opinionum varietate, quæ in rebus moralibus cernitur, in tam multis libris, & summarijs casuum, quorum scribendorum ob hanc causam nullus est finis. Itaque omisit in Hispanica, & Latinis,

Infra §. 19 nu. 103.

nis,non quod falsam putaret,sed quod ipse tunc certam;suo modo, suoque iudicio non haberet. Aliud enim est aliquid falsum credere, aliud quamuis falsum non credatur, tamen non certum existimare adeo,vt tanquam verum litteris mandetur. Illam reuelationem falsam nunquam putauit Ribadeneira, sed non est factus de veritate certus suo modo, ac securus,nisi processu S. Ignatij inchoato, in quo vidit quam solidis testimonijs niteretur. Quod autem huiusmodi reuelationum ad futuros Societatis progressus pertinẽtium notitiam habuerit aliquam, colligitur ex eo,quod in secunda editione Latina, & in Hispanica anni 1595. scripsit, loquens de prudentia Ignatij rebus in gerendis. *Apparet*, inquit, *illi Deum ab initio vniuersæ* Societatis *progressum, cursumque diuinitus ostendisse: & quam suaues, atque vberes fructus, ex arbore, quam ipse Ignatius plantabat, & rigabat, dante incrementum Domino, Sancta Ecclesia perceptura esset*. Idque probat multis prædictionibus, quas referre longum esset, & apud ipsum legi possunt. Non scripsit, inquies, hæc in prima Latina; fateor, quia non plane tunc illi cognita erant: scripsit in secunda, & in Hispanica, quia iam illi sufficiens lux cognitionis ad veritatem intuendam affulserat. Quemadmodum etiam libro secundo fatetur se preclarum Ignatij factum addere,quod in prima editione non scripserat, quòd tunc ad suam notitiam non certo nuncio peruenerat. Quapropter non omnino prudentes,aliorum prudentum iudicio, fuerunt illi æstimatores, qui prætermissam reuelationem Quadrati putauerunt in Hispanica,quod falso,vel incerto testimonio niteretur. Poterant in sagacissimo historiæ scriptore,& fide pleno,vt merito dicitur,(& cui Castaldus non multo ante scripserat, fidem esse dandam sine ambiguitate,) existimare prætermissã, quòd

Rib. lib. 5. c. 14.

Id. l. 2. c. 2.

Supr. §. 22. nu. 83.

L.cum creditor. ff. de fdrtis. L. merito. ff. pro soc.

quòd nondum illi timido nimis, ac religioso in similibus rebus euulgandis, certo constaret, vt in aliis factum ab eo videmus, qui addidit in Hispanica, & Latina posteriore, quæ non scripserat in priore. Nã res dubias, sapientes, & iura suadent nobis, vt in meliorem partem interpretemur, & bonum potius, quàm malum præsumamus. Atque ita ego interpretabor, siqua Castaldus addiderit in secunda editione vitæ B. Caietani, & Pauli quarti: quod futurum spero, quia quotidie aliquid de nouo studiosis ingeniis occurrit. Denique antequam ad alia transeam, rogo etiam, atque etiam Castaldum, vt relegat attẽtius præfationem Hispanicam, & legat accuratè præfationem Latinæ secundæ editionis: in quibus non inueniet à Ribadeneira dici: *in ea se multa cassare*, hoc est delere, seu prætermittere, quã in prima scripserat. Primum enim ipse fatetur, in secunda, tria genera rerum addere, quæ ibi numerat, non tollere, aut detrahere, aut omittere quidquam. Deinde in processu iuratus dixit nescire se in vlla trium editionum (nam Hispanicam dicit esse versam ex Latina secunda, siue eandem prorsus esse) falsi quidquam scripsisse. Periurus autem fuisset, si aliquid falsi deprehendisset in prima editione, cum alteram scriberet, quod ex illa prima delendum fuisset. Ex quo apparet exacta diligentia, & exquisita religiositas conscientiæ Ribadeneiræ, qui nihil in prima scripsit, quod postea, vt minus verum, ac certum oportuisset auferre.

§. XXIX. D. CASTALDVS.

„ 112 NEc prodest Nigronium vti Ribadeneiræ
„ testimonio; non quidem in vita Ignatii,
„ sed in eiusdem vitæ compendio. Qui enim fieri po-
„ test, vt quod in vita Ignatij copiose digesta omissum
„ est, in compendio colligatur? Nonne ridiculum vi-
detur

„ detur copiosius esse compẽdiũ, quàm accurata totius
„ vitæ descriptio, præcipuè in re tanti ponderis? Vel
„ itaque Ribadeneira hoc verum censuit, sicque mini-
„ mè in vitæ descriptione omisisset: si autem omisit,
„ certe tanquam inane, atque figmentum repulit.

Ad §. 29. Iulij responsio.

103 Præscripta verba non sunt in epistola Vicetiæ cusa: leguntur in ea, quæ insita est Neapoli biennio post, in summà D. Andreę Molfesij. Vnde apparet deprehensum esse oculi errorem in distinguendo compendio ab integra vita. Defensione accurata, & perspicua mihi opus est, quoniam obiectorum omnium, hoc est grauissimum, figmenti verbo iactatum non in me tantum, qui compendium allegauerim; sed in Ordinem vniuersum, qui figmenta sub Ribadeneiræ nomine typis vulgari permiserit. Hanc ob causam subdubitaui, num ab alio quopiam facta sit hæc additio, quàm à Castaldo. Ridiculum esset, & verò etiam iniquum, copiosius prodire compendium, quàm vitam integram, si compendium ab alio, quàm ab auctore factum fuisset; quoniam parum fidelem opifex compendij se præbuisset, addens de suo, quod auctor non scripsit, & per hoc adulterans historiæ veritatẽ. Verum ab auctore ipso Ribadeneira compendium factum est; vel, vt ipse melius loquitur, vita breuior; post inchoatum processum, ac maiorem, magisque certam multarum rerum notitiam, quę illi scrupulos, & timorem exemit; licuit, & libuit auctori dum contrahit in breuiarium longiorem vitam, detractis narrationibus ad progressum Societatis pertinentibus, omissis multis rerum circumstantijs, & alijs rebus, vt fieri solet in summarijs conficiendis; addere quædam post alias additiones cognita, & maximi momenti. Quod compendium appellans vitam breuiorem, tacitæ huic dubitationi, quam refellimus,

T oc-

occurrit: quia scribens tertio vitam, quamquam breuiorem, non tenebatur legibus scribendorum compendiorum, per quas nihil addere licet, quod non sit scriptum ab autore. Scripsit autem hanc vitam breuiorem Hispanicè an. 1604. cui anno 1609. adiecit decretum de beatificatione, & Missa S. Ignatij. Habeo apud me Italice conuersam à Salustio Gratio Senensi, & editam Venetiis anno 1606. à Ioanne Baptista Cietto, & recusam Genuæ 1618. à Iosepho Pauone. Habeo & Latine redditam ex Hispanico in capita distributam, cum Græca interpretatione apposita è regione, impressam Augustæ Vindelicorum anno 1616. Legitur quoque hæc vita breuior in postrema editione Laurentii Surii Coloniæ anno 1618. sub die 31. Iulii. Est etiam mihi in manibus quarta editio compendioli ex vita breuiore compacti à Iacobo Bidermano, sub titulo Rerum à S. Ignatio gestarum, excusi an. 1615. Monachii; in quo sub §. 193. fit mentio prædictionis huius. Ergo Ribadeneira in hac vita contractiore in codice Veneto, pag. 113. & in Latino Augustano c. 18. ratione reddit miraculorū additorū his verbis: *Quia verò postremo libri quinti capite de miraculis breuiter egimus, quasi nulla fecisset, aut ad demonstrandam eius sanctitatem necessaria non essēt: statui nunc ea paulo fusius exponere, non omnia quidem (res enim nimis in longum excurreret) sed partem duntaxat eorum, quæ Deus efficere per seruum suum dignatus est. Quamuis enim cum anno 1572. primum vitā eius Latine scriberem, alia nonnulla miracula ab eo facta nouissem: tamen adeo mihi certa, & explorata non erant, vt in vulgus edenda mihi persuaderent. Postremo vero quæstionibus de eius in Diuos relatione publicè habitis, grauibus, & idoneis testibus fuerunt comprobata*: & alia in eandem sententiam. & paulo post: *Prætermissis igitur ijs miraculis, quorum in eius vita mentionem fecimus, quæ multa, magnaque sunt,*

Ribad. c. 18. vitæ breuior.

præ-

prædictionibus iam alijsq; præclaris Dei muneribus, ac donis, miracula hic pauca de multis afferamus, quæ Deus huius S. Patris supplicatione perfecit. Perspicis, lector, Ribadeneiram in vitis prioribus non negasse, sed scripsisse multa miracula: manu tangis modestiam, & scrupulos, quibus retinebatur, ne certa aliis miracula, ipse non proderet, quod superius significatum est. Adde quod paulo ante dixerat in vita breuiore Italicè reddita, pag. mihi 113. *Præter donū prophetiæ, quod Deus Dominus noster huic S. Patri communicauit; dedit etiam gratiam patrandi tum in vita, tum post mortem multa, & magna miracula.* Nec contentus eorum narratione in hac vita contractiore, curauit æneos typos incidi, & iis in chartas simul omnia miracula imprimi Antuerpiæ anno ante mortem, hoc est 1610, & per orbem vulgari. Nā ipse viuere desiit octogenario maior an. 1611. 22. Septēbris. Postremo Castaldus nihil hæsitet in præstanda fide Ribadeneiræ hæc scribenti in vita breuiore, de miraculis in vita factis. Nam eius scriptio congruit adamussim cum sententia Romanæ Rotæ de beatificatione S. Ignatii, ac Decreto Cardinalium sacris ritibus, & canonizationibus præpositorum, à Paulo V. confirmato, & per Dominum Cardinalem Pinellum sacri Collegii decanum, & illius Cōgregationis præfectum vulgato, 27. Iulij 1609. In eo testificatur hic vir Illustrissimus sacram illam Cōgregationem ad id decretum sanciēdum venisse, *Ob excellentiam, & sanctitatem eius vitæ, atque ob miraculorum coruscationem, quæ Deus præter consuetum naturæ vsum, eiusdem Ignatij meritis, & intercessione tàm dum viueret, quàm post eius felicem in Domino obdormitionem, operari dignatus est, & quotidie in dies adhuc operari non dedignatur.* Descripseram hæc ipsa verba ex authentico exemplo in commentariis asceticis. Cæterum an. 1622. 27. Ian. Nicolaus Zābeccarius in consistorio coram Grego-

Supra §. 28. n. 101.

Iul. Nigr. par. 1. tit. n. 18.

rio XV. ex approbato processu post narratum miraculum in Lissano ex desperatione suspenso patratum, retulit in eius actis supra ducenta huiusmodi miracula recenseri.

104 Quod autem vitæ breuioris huius falsitatem nullam continentis, verus auctor sit Ribadeneira, vt & aliarum editionum Latinarum, & Hispanicæ, probatur ex processu canonizationis S. Ignatij, in quo Ribadeneira examinatus fuit anno 1606. mense Octobri. Hic in 62. articulo testificatur omnes libros cōmemoratos, (quos ipse in responsione sua recenset, & designat) à se fuisse conscriptos, & inter alia sic legitur in rem nostram: *Et tertia impressio, quæ de historia ista facta fuit vita breuior, quam reduxit in Hispanum sermonem ex libro Flos Sanctorum, qui impressus fuit Madriti per Ludouicum Sanches impressorem anno* 1604. *In omnibus huiusmodi vitis, protestatur hic testis, sub iuramento, quod fecit, se nescire quod aliquid adsit, quod falsū sit: & vt quod dicit se vidisse, vidit: & quæ audiuisse dicit, illa audiuit; & sic de alijs rebus, quæ in prædictis vitis cōtinentur*. In ascetico meo commentario reuelationem factam à S. Ignatio Petro Quadrato adolescēti, de qua est disceptatio, non expressi, sed dumtaxat indicaui, tum causa breuitatis, tum quòd putarem iam satis esse peruulgatam. Placet nunc, vt integra sit historia disputationis huius, in gratiam lectoris huc eam trāscribere ex ipso Ribadeneira, verbis Gasparis Quartemontii, qui breuiorem vitam Latinam fecit. *Cum Parisiis venisset in Belgium, precariam pecuniam sustentādæ vitæ gratia, vt diximus, quæsiturus; & à quibusdam mercatoribus inuitatus Antuerpiæ cum ijs epularetur; adolescens quidam inter eos aderat modicum seiunctus à ceteris, Petrus Quadratus nomine, Medinæ Campi natus; in quem coniectis oculis, iussit eum propius accedere. Cum enim, aiebat, in posterum optime is esset de Societate*

Rib. in vita bre. cap. 17.

Iesu meriturus, par esse, vt amicitiam iam tum coirent; seque magnopere Deo sciret esse obstrictum, quod se ad constituendum olim Societati Iesu Collegium delegisset. Quod vt multis annis ante iacta Societatis fundamenta prædixit, ita re ipsa veram prædictionem fuisse compertum est. Longo siquidem interuallo Petrus ille Quadratus, & Domina Fräcisca Manson coniux eius Methina Cäpi Societatis Collegium ædificarunt. Hæc Petrus: qui de euentu, hoc est de hac ædificatione Collegij, & dote redditũũ per istos facta (Sexennio posteaquam eò Societas venerat) narrauerat in vtraque vita Latina; & in vita Iacobi Laynez. vbi præterea tradit ab hoc Quadrato Ignatium studentem Lutetiæ fuisse adiutum eleemosynis; & ab eodem fundatum Collegium anno 1557. S. Ignatio mortuo; & Vicario Generali Iacobo Laynez; quod etiam ante hanc ortam controuersiam scripserat Franciscus Sacchinus in secunda parte historiarum Societatis Iesu. Conferat lector testimonium Ribadeneiræ, cum narratione Orlandini, quam paulo post ipse Castaldus referet, & intelliget quam bene inter se consentiant. Ex dictis leuissimo statu franguntur cornua dilemmatis à Castaldo directa in hanc reuelationem. Nam Ribadeneira verã censuit illam reuelationem, & ideo in vita breuiore vulgauit: prætermiserat in alijs editionibus, non quòd figmentum existimaret; sed quod nondum adeo rem exploratam haberet, vt prodendam iudicaret, quod obtinuit ex processu.

Rib. l. 4. c. 6 4. Id. l. 2. vitæ Iac. Layn. c. 3.

Franc. Sacchi. p. 2. hist. soc. an. 1557. nu. 116.

Infra §. 31. n. 107.

§. XXX. D. CASTALDVS.

„ 105 ILlud præterea pro hac veritate non leue argumentum est, quòd Franciscus Ribera præclari vir ingenii, præstantisque virtutis, cum in tractatu de vita, & reuelationibus S. Teresiæ, omnes S. Ignatii reuelationes enumeret (quot enim describit, tot,

„ tot, & non plures in Ribadeneira notãtur)huius ta-
„ men de nouo Ordine ab Ignatio instituendo non re-
„ miniscatur.

Ad §. 30. Iulij responsio.

106 Si Franciscus Ribera superstes fuisset editioni historiarum Orlandini, scriptioni breuioris vitæ Ribadeneiræ, ac processui saltem inchoato S. Ignatij, reuelationes alias, & hanc præcipue controuersam referre potuisset, sed ante hæc omnia decesserat. Quia vir doctus, prudens, ac probus nõ enumerauit, nisi reuelationes eas, quas á scriptore fide digno habere potuit: cuiusmodi Ribadeneiram esse sciebat. Nec mirum est illum ignorasse tunc, quod Orlandinus nouerat, tum quia hic Romæ vixit, scripsit, archiuum in sua potestate habuit, ad eum omnia referebantur, quæcunque historiam illustrare poterant. Ille vero vitam traducebat in Hispania sacræ scripturæ interpretationi intentus. Tum quia *Non omnia possumus omnes*, vt verè dixit sapiens mundi nescio quis. Potuit aliquid latere Riberam, quod innotuit Orlandino: quemadmodum Castaldus ait de reuelatione B. Caietani; sibi eam cognitam; Tufo, & Caracciolo ignotam fuisse.

Virg. Ec. 8.

§. XXXI. D. CASTALDVS.

„ 107 IAm nunc Orlandini testimonia expendamus.
„ Tria autem hæc sunt, ex quibus Nigronii ra-
„ tiocinatio cõflatur. Primum habet Ignatium Antu-
„ erpiæ morantem Mercatori prædixisse futurum, vt
„ domum Societatis Iesu ipse fundaret. Eius hæc sunt
„ verba: *In mercatorum corona, fertur præcipue in*
„ *iuuenem è Methymna Campi, Petrum Quadratum*
„ *nomine, obtutum fuisse, & seuocatum monuisse, gra-*
„ *tes vt ageret Deo, à quo lectus esset, qui olim in sua*

pa-

„ *patria, Societatis IESV Collegium conderet: quā*
„ *prædictionem multis post annis, probauit euentus.*
„ Hæc ille. Sed quam fidem huic narrationi præstare
„ debeamus, quæ Ignatio, socijsque postea acciderunt,
„ ostēdunt. Vt enim Petrus Ribadeneira scribit, Igna
„ tius in Belgium non excurrit, nisi annis Domini
„ 1529. & 30. cum 38. ab Hispania Lutetiam venerit.
„ Hoc igitur tempore mercatori prædictio facta est.

Ad §. 31. Iulij responsio.

109 Aggreditur Castaldus labefactare fidem historiæ nostræ, atque eleuare Orlandini auctoritatem in ea scribenda, vt reuelationem ipsam comprimat. Sed frustra. Primum intelligat, Orlandinum non sua sponte suscepisse onus illius historiæ scribendæ, sed Maiorū iussu: proinde omnia illi audiumēta subministrata sunt, quæ publico historiographo erāt opus. Apertum est ei tabularium Societatis: ad eundem perferebantur quæcunque ex prouinciis in hanc historiam mittebantur: eidem suppeditata sunt, quæ à Ribadeneira, & Maffeio prætermissa esse constabat. Quapropter potuit aliquid nosse, quod alij duo nominati nescierunt. Deinde Orlandino in meliorē vitam translato, hæc historia calamo illius descripta, tradita est Francisco Sacchino recognoscenda, qui præsidijs ijsdem instructus, & acri iudicio præditus, diligenter eam recensuit, & aliqua in parte meliorem reddidit: quia verissimum est prouerbium. *Plus vident oculi, quam oculus.* Et in hac recognitione ratam habuit reuelationem Quadrato factam, quod eā veritate suffultam reperit. Tertio stabilitur reuelatiō hæc auctoritate Ribadeneiræ, qui duobus modis eā approbauit. Primum quidē referens eam in vita breuiore, nulla cum formidine, & sine verbo, *fertur*, quo modestiæ gratia vsus erat Orlandinus. At in hac ipsa epistola Castaldus scribit Ribadeneiræ

fidem

Supr. § 12. n. 85. fidem esse dandam. Eam ego nunc requiro. Deinde comprobauit reuelationem, approbando totam historiam, quæ antequam typographo daretur excudenda, in Hispaniam ad illum transmissa est, vt eam accuratè legeret, excuteret, censeret; quod fecit diligenter, & si quid detractum, aut mutatum est, id non fuit reuelatio, quæ iure relicta est ab eo, qui iam eam in tertia vita vulgauerat. Quartum testimoniũ accepit à tribus antiquissimis patribus, qui superstites erant in Belgio, & in hanc spiritualem militiam viuo S. Ignatio, cum quo diu familiariter vixerant, adscripti fuerant. Oliuerius Manareus primus fuit, qui, vt est in relatione Cardinalis de Monte, fulgorem in Ignatij facie viderat; qui res arcanas Societatis optime nouerat, quippe qui prouinciarum Præpositus, & Visitator sæpe fuerat; Euerardo Mercuriano quarto Præposito assistens, & eo mortuo rexit Ordinem pro Præposito generali, atque nonagesimũ annum excessit. Alter Franciscus Costerus, vir doctissimus, vt è concionibus, meditationibus, & disputationibus aduersus hæreticos editis notum est; qui collegia, prouinciasque sæpius gubernauit, & generalibus comitijs interfuit, & octogenario maior obijt. Idem ferè de Eleutherio Pontano dici potest, qui doctrina, prudentia gubernandi, & experientia rerum nostrarum, vsque ad summam senectutem floruit. Duxi calamum in horum laudes, vt intelligatur à quantis viris, hoc est quam peritis, doctis, probis, quantaque auctoritate præditis hæc historia recognita fuerat in Belgio, & approbata, vt alios ordinarios censores librorum, & gubernatores Religionis omittam. Hæc ante me scripsit Franciscus Sacchinus in præfatione ad Patres, Fratresque Societatis præfixa huic historiæ, cum est edita. Placuit hic summatim exscribere, tum Ordinis doctrinæ seruandi gratia; tum quia suspicor à Castaldo illam præfationem lectam non fuisse, quæ tenebras aliquas su-

spicio-

spicionis de fide, atque auctoritate illius historiæ lecta disputasset. Quod verò attinet ad annum, quo illa prædictio Quadrato facta est, non videtur nobis laborandum, fueritne anno 29. an 30. an 31. Tribus annis iuisse in Belgium tradit Orlandinus, & semel etiam progressum in Angliam. Nec pugnantia scribit Ribadeneira, qui ait *primo, & altero anno* profectum in Belgium, tertio etiam in Angliam; quia potuit per Belgium, & Antuerpiam excurrere in Angliam, Antuerpia soluens, vbi copia nauigiorũ. Eligat, quem mauult, annum; nec nobis obest, nec illi prodest. Antequam anni 30. fluxerint Collegium Methymnense à Quadrato fundatum est. Orl. lib. 1. nu. 65. Ribad. l. 2. c. 1.

§. XXXII. D. CASTALDVS.

„ 109 AT quis prudenter assereret Ignatium cum
„ socios deinde seligeret, & simul cum illis
„ multa Deo vota nuncuparet, deque alio vitæ genere
„ instituendo cogitaret, noluisse, quod à Deo accepe-
„ rat, propalare? Præsertim cum prudentissimus vir
„ optime sciret, huiusmodi stimulos hæsitantium ani-
„ mis, quo timor, inscitiaque pelleretur, esse adhi-
„ bendos.

Ad §. 32. Iulij responsio.

110 Monent spirituales Magistri, vt dona Dei gratuita supernaturalia occultẽtur, vt videre licet apud Bernardinum Rosignolium nostrum. Immo Franciscus Ribera noster lectus à Castaldo inter signa cognoscendarum verarum reuelationum ex doctrina Ioannis Gersonis, Cardinalis Turrecrematæ, & aliorum, locat desiderium eas occultandi. Quapropter solemne est sanctis viris visiones, reuelationes, miracula, & alia Dei dona occultare, ac dicere cum Isaia: *secretum meum mihi, secretum meum mihi.* Tradit Rosign. l. 1. de discep. perfect. c. 19. nu. 13. Franc. Rib. tr. de reuelat. S. Teresiæ c. 1. Isa. 24. 16.

S.Bon.c.23. vitæ S.Frā-cisci. S.Bonauentura Franciscum suum hæc verba solitum vsurpare,cū de diuinis donis sermo incidisset, *quia,* inquit, *sacramentum regis abscondere bonum est.* Et quamuis suasu fratris Illuminati, visionem illi patefecerit;tamen addidit,mortalium nemini se vnquam dicturum, quæ audiuerit ab eo, qui sibi apparuerat. S. Franciscus antiquiores Sanctos imitatus est:Franciscum posteriores: inter quos fuit iustis de causis in hac visione reticenda imitator Ignatius.De quo Cardinalis à Monte in Consistorio secreto coram Sūmo Pontifice,hæc ad verbū dixit anno 1622. in processu probata. *Virtutes suas, & visiones, quas habebat cœlestes, diligenter occultabat; semperque inter loquendum admiscebat aliqua verba, quæ indicia essent humilitatis.*Non me latet aliquādo Sanctos ad Dei gloriam declarandam,& ad filiorum,discipulorumque suorum, vel consolationem in mœrore,vel adiumentum in periculis, vel incitamentum ad perfectionem, vel ob aliam vtilitatem spiritualem patefecisse huiusmodi arcana, vt fecit S. Franciscus his ferè rationibus ab Illuminato permotus,aperiens partem visionis, non totam, imitatione Pauli,qui dixit raptum in cœlum,tacuit arcana verba. 2 Cor.12. Verum ecquando,quibus,& quatenus oporteat ea publica facere,Sācti ipsi iudicare solent, quos diuina benignitas prudentia spirituali complere cōsueuit. Quamobrem non est Castaldi, vt reuelationem euertat, præscribere S.Ignatio, quid in hac re illum facere oportuisset: qui pro sua prudentia, quam in eo Castaldus agnoscit, & pro sagacitate, (quæ à solertia prudentiæ parte non differt) quam eidem tribuit Orlandinus, nouerat quid,quo tempore faciendum esset.Operuit, cum non prodesse visum est: aperuit,cum expediens iudicauit.

111 Atque hac media via prudentiæ incessisse Ignatium tradunt historici. Maff.l.3. c.14. Maffeius quædam mira de Ignatio narrans, refert eum in via dixisse socio,

Codurius noster migrauit è corpore, & domum rediisse: non dixisse animam eius cœlum intrasse, vt alias de anima Hozij dixerat. Soluit dubitationem inde ortam his verbis: *Licet iustis fortasse de causis de hoc celauerit, quod iustas item ob causas de illo non reticuerat*. Ribadeneira item scribit Ignatiũ de rebus suis raro locutum, idque magna aliqua causa excitatum, & parce, & nascentis societatis initio: *Qua iam constituta, mira taciturnitate omnia sua contexit.* In decursu vitæ cernitur hæc prudens mediocritas. Nam visionem celebrem de Patre æterno Ignatium Christo filio commendante socijs manifestam fecit. An custodem haberet Archangelum interrogatus tacuit. Hanc reuelationem controuersam sodalibus videtur occultasse, quod non putaret expediens reuelare; Petro Quadrato patefecit, vt eum ad diuinum decretum perficiendum huius prædictionis recordatione incitaret: instinctu fortasse Dei, qui miris modis res ad prædestinatos perducit fines, disponens omnia suauiter, quæ fortiter attingit. Atque vt Castaldo gratificer, dicam hoc loco, cur S. Ignatius noluerit socijs hanc reuelationem patefacere: si qua coniectura me ducere potest in eius intimos sensus. Ante societatem perfectè constitutam, poterat iure vereri, ne illi fidem essent habituri: quoniam non eam poterat proponere adeò euidenter credibilem, vt illi non possent dissentire. Præsertim cum multæ, grauesque difficultates, ac moræ ab eo præuiderentur, quæ fortè socios incredulos reddidissent, & deterruissent adeò, vt recessuri timerentur. Et quamuis ipse certus esset, ac securus de effectu, tamen, cum non planè omnia sciret media, totamque seriem rerum, illi dictabat recta ratio, vt more hominis spiritualiter prudentis in hac re procederet, vt ab aliis Sanctis factitatum esse docebo. Itaque duxit esse consultius, tacitè, ac diligenter cooperari diuinæ voluntati per prudentiam, &

Rib. lib. 5. c. 3.

Id. l. 2. c. 13

Rib. l. 5. c. 3

Infra §. 36. nu. 19.

labores, quam iactare suam reuelationem, qua patefacta, laborandum illi fuisset, vt socij fidem ei præberent. *Priusquam prophetia*, inquit Theodoretus, *ex euentu rerum finem consequeretur, non parum laboris erat persuadere hominibus, qui tunc viuebant, euentura esse, quæ prædicerentur.* Post Societatem fundatam mos illi erat summa taciturnitate comprimere res suas, vt ostensum est. Itaque secum ipse tacitus, ac DEO gratus fruebatur diuino beneficio, fructuque suorum maximorum, ac diuturnorum laborum. Quid quòd reuelationis huius patefactio superuacanea fuisset? immò & laboriosa. Nam tunc labor subeundus fuisset Ignatio, vt sibi fidem faceret, ne iactator reuelationum sine probatione putaretur. Adde, quòd si non patefecit, certè innuit adeò, vt Ribadeneira, & alij, qui eius verba acciperent, suspicarentur illi Societatis progressum ab initio diuinitus esse compertum. Legatur Ribadeneira lib. 5. vitæ, cap. 11.

Theod. 10. de Græc. affect.

§. XXXIII. D. CASTALDVS.

„ 112 SCio Orlandinum in hanc validissimam rationem conari. Postquam enim prædictionem mercatori factam narrauit, aduertens hoc vno claudicare pede, coniecturis etiam probare gestit hanc reuelationem Ignatio tunc temporis factam fuisse, & consulto occultatam. *Ex ea vero* (inquit prædictione) *manifestum fit, iam tum fuisse certum Ignatio, & reuelatum diuinitus fore, vt cœtum religiosum ipse fundaret. Et sane tot annorum, totque graues studiorum labores, non videntur ei ætati, & rerum gustui diuinarum futuri fuisse tolerabiles, nisi diuinus quispiam monitus, qui de exitu dubitare non fineret, præiuisset. Quam tamen ille donorũ huiusmodi sagacissimus occultator planius explicare noluerit.*

Ad.

Ad §. 33. Iulij responsio.

113 Prædictio mercatori facta, adeo non claudicat vno pede, vt etiam currat quatuor rotis, vt hactenus probatum est, & coniectura Orlandini proba est; quia Deus consueuit seruos suos laboribus oppressos, & fatigatos, reuelationibus, apparitionibus, & aliis modis consolari, ac roborare, ne deficiant in via, & deserant prouinciam diuino instinctu susceptam. Paulum gementem sub stimulo carnis, & sibi auferri supplicantem, Deus illis verbis est consolatus: *sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* Elias afflictus mærore, metu, lassitudine, in solitudine, ac fuga, vsque ad mortis desiderium, cibo, potuque per Angelum porrecto ita recreatur, vt pergat *vsque ad montem Dei Horeb.* Stephano in pugna constituto Christus se videndum præbet *stantem à dextris Dei*; nimirum vt aspectu suo sufficiat vires: Minutius Felix in Octauio: *Quis non miles sub oculis Imperatoris audacius periculum prouocet?* Antonium in deserto verberatum à dæmonibus Iesus alloquio suo recreat, & solatur, vt tradit Sanctus Athanasius. Cur autem occultauerit hanc reuelationem, reddidi iam rationem à sagacitate, quæ est prudentia, & à Sanctorum consuetudine ductam. Hic vehementer mirari nô possum, videns tantam in Castaldo difficultatem ad præstandam fidem huic reuelationi: cum adeo sit vsitatum, vt Deus Religionum fundationes, non solum Pontificibus reuelet, vt approbent eas, quemadmodum docuimus in asceticis, sed etiam ipsis fundatoribus à se electis, vt alacriter susceptum opus sibi gratum prosequantur. Sancto Nortberto fundatori Præmonstratensis Ordinis Christus pendens è cruce visus est, septem Solis radijs fulgens: ad quem magna multitudo peregrinorum cum peris, & baculis à quatuor Mundi partibus concurrebat: qui flexi genibus osculo pedum Redemptorem

2. Cor. 12. 9.

3. Reg. 19. 8.

Act. 7. 55.

Minut. in Oct.

S. Athan. in vita S. Antonii.

Supra §. 32. nu. 110.

Iul. Nigr. par. 3. tit. nu. 23.

Sur. 6. Iun. in vita Northb. c. 14.

rem

rem adorabant. Ex quo viso intellexit vir sanctus multitudinem fratrum, qui ad suum Ordinem venturi erant. Addit Seruatius in sua Optica Nortbertum multa edoctum fuisse à B. Virgine, quæ inter cætera, monstrauit illi locum, vbi monasterium Ordinis caput ædificandum erat, quod Præmonstratum ex eo dictum est, & Ordo Præmonstratensis denominatus. Sancto Romualdo Camaldulensiũ monachorum parenti, ostensa est scala de terra pertingens ad cælum, per quam homines in veste candida descendebant, & ascendebant: qua, præter alia spectantia ad Ordinem, candidus habitus significabatur. Narrat S. Bonauentura duas reuelationes S. Francisco obiectas ad Ordinis institutionem, & ꝓgressum pertinentes. Altera ipsimet Francisco exhibita est in raptu, qui in lumen quoddã absorptus *dilatato mentis sinu, quæ circa se, & filios suos, futura erant, luculenter aspexit.* Altera fuit visio Siluestro sacerdoti patefacta, qui post tertiam apparitionem Francisco, & socijs eã aperuit. Vidit Asisium à magno dracone circumdatum, & ab ore Francisci crucem aureã procedentem, summitate tangẽtem cælum, brachiis mundi fines; qua visa draco disparuit. Legi apud Frãciscum Riberam nostrum. S. Dominico Prædicatorũ patriarchæ orãti in templo S. Petri Romæ visos Principes Apostolorum, quorum alter baculum porrigebat, alter librum: qui iusserunt eum prędicare per vniuersum Mundum, ad quod eum elegerat Deus. Et in eadem visione conspicatus est suos fratres, binos pergere per orbem ad prædicandum Euangelium. Cuidam quoque doctori Theologiæ septem stellæ visæ sunt Sanctum Dominicum cum sex sociis significãtes, vt narratur in chronicis Prædicatorum. Virgo quoque Maria primis sodalibus, qui Seruorum ordinem condiderunt, habitum dedit, & nomen dicens: *Vos mihi in seruos elegi.* Quid igitur absurdi habet Orlandini stylus, scribens Ignatio non pusilli gregis au-

Seruat. in Opt. spec. 4. inst 5.

vita S. Romual. in breu. 7. Febr.

S. Bon. c. 3. vitæ Sancti Franc.

Frãc. R.b. tr. de reuel. S. Teres. c. 1.

Fed. Castel. tit. 1. hist.

Dam. Gra. in vita B. Phil. Benic.

auctori factam esse reuelationem à Deo de ordine futuro?

§. XXXIV. D. CASTALDVS.

„ 114 VErum an nouam vt Religionem conderet, quod Orlandinus infert, an vero vt „ proximorum saluti prædicationibus, adhortationibusque consuleret, tot, tamque diuturni studiorum labores ab Ignatio suscepti sint, quisq; si velit apud Ribadeneiram perlegat, qui de hoc sui parentis consilio late disseruit. Ex quo etiam hausi Ignatium, quo gustu rerum diuinarum acueretur, studijs operam dedisse: vt profecto quam parum Orlandini, Nigronijq; verbis standum sit, penitus appareret.

Ad §.34. Iulÿ responsio.

115 Legi, ac perlegi sæpius caput 13. libri primi Ribadeneiræ, quod in margine notatur, atque in eius initio reperi hanc conclusionem: *Denique statuit, quo proximis eius opera esset vtilior, ad spiritus diuini vnctionem, litterarum quoque cognitionem adiungere.* Quorum verborum sensus, est etiam in Hispanica vita. Implicite hic societas designatur, quoniã vt ex alijs locis habetur, proximis consulere cupiebat, non solus, sed cum socijs, quod est cum Societate, vel in aliqua constituta à se congregatione. Hinc videmus inter initia studiorum, socios quærere idoneos fini suo nouo, habitu à communium hominum vsu distincto illos induere; quem illis, Compluti cũ essent, Archiepiscopi Toletani Vicarius interdixit, quod omnes historici nostri produnt. Consentit cum Ribadeneira Orlandinus; sed Maffeius, quod ille implicite significauit, explicatè scripsit. Do verba ipsa ex cap. 16. *In eam denique mentem sese diuinitus plane sensit impelli, vt sine dubitaione statueret,* pri-

Rib. l. 1. c. 14. Maff. l. 1. c. 17. Orl. l. 1. n. 51. & seq. Maff. l. 1. c. 16.

primum operam suam qualis qualis esset, nequaquā intra vnius familiæ cancellos includere: deinde quo latius pateret vtilitas, ac fructus animorum, eiusdē consilij, ac propositi idoneos aliquot adlegere socios, atque adiutores: postremo, vt sine hominum admiratione versari in adiuuandis hominibus posset, ad sancti Spiritus vnctionem doctrinæ quoque subsidium, ac litterarum cognitionem adiungere Quomodo hic Maffeius habet, quod non scripsit Ribadeneira? quoniam potest vnus historicus nosse, teste Castaldo, qđ alius ignorauit Habuit Maffeius, qui post Ribadeneiræ primam editionem scripsit, multa Romæ adiumenta; lustrauit quoque Hispaniam; & quia curiosissimi erat in materia historica ingenij, multa indagauit, vt suam historiam certiorem, ac locupletiorem efficeret. Quod vero secundo loco ait Castaldus hausisse se ex eodem Ribadeneiræ loco, operam studijs Ignatium dedisse; *Quo gustu rerum diuinarum acueretur;* Clamo confidenter non extare, ne in Hispanica quidem vita, cuius non fidum interpretem habuit: contrarium potius inest in eo capite: illustrationibus, & imaginibus diuinarum rerum, earumque magnitudine, ac crebritate, studia ipsius litterarum cœpta esse impediri; & tunc illa molestiā fuisse liberatum, cum eas per dæmonis fraudē agnouit immitti: *vt profecto,* (vtar ipsis Castaldi verbis nomine Orlandini, & Nigronii mutato) *quam parū Castaldi verbis standum sit penitus appareat.*

§. XXXV. D. CASTALDVS.

„ 116 NEc denique mihi suadere potuit Orlandinus Ignatium reuelationem sibi factam reticuisse, cum esset sagacissimus donorum occultator. Quid enim in abscondendo hoc dono sagacitatis, si huiuscemodi doni propalatio Ignatij, sociorumq; consilio erat profutura? an forte sagacissimus sic di-

cen-

„ cendus est iuuatura reticens, cum ceteras reuelatio-
„ nes non retinuit sagax? Sed & prudentissime Ignatiũ
„ solere, quæ Deo reuelante in sodalitatis bonum
„ accepisset, sociis narrare, illud ostendit, quod cũ in
„ Romano itinere à Christo Domino audiuisset, *Ego*
„ *vobis Romæ propitius ero*, illico iis, qui secum in via
„ comitabantur aperuit.

Ad §. 35. Iulij responsio.

117 Vtrum patefactio illius reuelationis esset profutura, nec ne; non debet Castaldus iudicare, vt supra dixi; sed is, cui facta est reuelatio, qui solet esse vir Deo carus, ac prudens in Domino. Non probat auctor omnes alias reuelationes ab Ignatio fuisse patefactas. Hanc generalem propositionem esse falsam, producta reuelatione de custode Archangelo non aperta, probaui: Fateor patefecisse visionem itineris Romani; sed vnius patefactio non potest probare fuisse consuetudinem in Ignatio patefaciendi: tum quia vna hirundo non facit ver, neque vnus flos, aut dies, vt ait Aristoteles; neque vnus actus habitum, aut consuetudinem. Tum quia ex ipso Ribadeneira, & ex relatione Cardinalis à Monte didicimus, summa taciturnitate in rebus suis narrãdis vsum Ignatium, post conditam Societatem, sed ante fundationem, parcitate: Causa rationalis fuit cur hanc faceret manifestam duobus sociis, exposita his verbis à Ribadeneira, *Vt & animum illis, & stimulos adderet.* Præsertim cum appropinquaret tempus stabiliendæ Societatis, & nominis, & tribulationes quoque aduentarent. Addit idem Ribadeneira interrogatum Ignatium postea de hac visione, non eam iterum narrasse, sed ad Iacobum Laynez amandasse interrogantem; vt appareat parciorem fuisse in reuelationibus aperiendis, quam Castaldus censeat.

Supra nu. 110.

Supra nu. 111.

Ar. l. 1. eth. c. 7.

Supra nu. 111.

Rib. l. 2. c. 11.

Orl. l. 1. n. 30.

§. XXXVI. D. CASTALDVS.

" 118 RVrsus reuelationem hanc non accepisse
" Ignatium satis probat longissima de Reli-
" gione condenda discussio, habita in Vicentino con-
" uentu. Audiamus Orlandinum: *ergo*, inquit, *ancipiti*
" *cura, & contentione distracti, quo certius ex diui-*
" *na voluntate cuncta decernerent, quadam præsidia*
" *inuestigant.* *Et primum venit in mentem vtrum ex-*
" *pediret, vt pariter omnes, vel ex eorum numero tres,*
" *quatuorue ad dies circiter quadraginta, in solitudi*
" *nem aliquam sese abderent, vbi cæteris soluti curis,*
" *assidua prece, ieiunijsque, & cetera corporis vexa*
" *tione à Deo lumen, & opem poscerent* &c. Et infra:
" *Ea de re* (id est de nouo ordine condendo) *cũ mul-*
" *tis vtrinque rationibus, noctes complures disceptа-*
" *tum esset* &c. Supra etiam retulimus aliqua, quibus
" liquido constat, multos ex Ignatij sociis, in eam in-
" primis opinionem incidisse, vt ceteris suaderent reli-
" giosum cœtum non esse fundandum, ac tandem ra-
" tionibus conclusum fuisse, Societatem Iesu esse insti-
" tuendam, quæ plane cum reuelatione Ignatio facta
" repugnant. Quis crederet sanctum hominem, quem
" omnes vt parentem optimum, & cunctorum auctorẽ
" venerabantur; à quo sæpius diuina eius voluntas in-
" notuerat, permisisse, vt dies, noctesque conuentus ille
" consumeret, varia mens exquireret, multas in senten-
" tias etiam contentiose abiret, cum posset vnico ver-
" bo lites omnes dirimere, & supremi numinis placi-
" tum, vti solebat, exponere?

Orl. l. 2. n. 61.

Ad §. 36. Iulij responsio.

119 Non in Vicentino, sed in Romano congressu ver-
ba relata ex Orlandino dicta fuerunt: at & cum de-
voto obedientiæ tantum differerent, vt ex verbis se-
quen-

quentibus patet. Si S. Ignatius habitus ab eis fuisset, aut videns, aut Propheta Samueli, atque Isaiæ par, sedare potuisset vnico verbo disceptationes illas dicens, *Hæc dicit Dominus.* At neque Ignatius illis æquabatur Prophetis, neque socij tantam de eo conceperāt opinionem, vt ipsius voci, tanquam Dei, obtemperandum putarent. Quapropter Ignatius è præscripto prudentiæ spiritualis in consultationem omnia vocabat, & in vtramque partem disputari cupiebat, vt optimum eligeretur. Franciscus Sacchinus noster præclare ostendit morem Sanctorum esse, vt quamuis maiori lumine illustrati, ac diuinitus instincti sint, non tamen consultationes à recta ratione, ac prudentia dictatas prætermittant; perinde ac si consilia tunc venirent in mentem: nihilque de industria, & diligentia remittant, ne Deum tentare videātur. Aptissima sunt exempla ex veteri testamento ab eodem allata. Alterum Samuelis, qui iam iussu diuino inunctū Saulem in Regem, sorti coram populo humano more subiecit, securus fore, vt ex diuina præordinatione sors infallibiliter in eū esset casura. Alterum Pauli, qui Euangelium ab ipso Christo acceptum, quod ex eo sciebat esse verissimum, cum ceteris Apostolis contulit. Addo ipse alia exempla, Dauid inunctus pariter in Regem a Samuele non deserit oues, paret patri, obiurgatur à fratribus, timet occidi, fugit, latet, simulat insaniam, atque ita se gerit, ac si nihil sciret de regno futuro; expectans diuinam directionem, nec dubitans quin esset opportuno tempore affutura. Saluator ipse, quamuis sciret quid facturus esset, ante panum multiplicationem in deserto, consulit tamen Philippum hominum prudentum more, dicens: vnde ememus panes, vt manducent hi? Paulus doctor gentium, vt est opinio Bedæ allegantis S. Augustinum, B. Anselmi, & Nicolai de Lyra, certus erat de sua salute cum fuerit in tertio cœlo, & audiuerit arcana, & iuxta grauium virorum opinionem,

Amos. 3. 1. Reg. 10. 2. Gal. 2. 1. Reg. 16. Io. 6. 5. Beda. 2. Tim. 4. S. Ansel. 2. Tim. 2. Lyr. 1. Cor. 9.

nem, essentiam diuinam viderit, saltem per modum transeuntis: & tamen nihil omittebat eorum, quæ sunt necessaria cōcipiendæ saluti. Castigabat corpus, & merita cumulabat operibus bonis, satagēs facere certam suam vocationem tamquam ignarus suæ prędestinationis. Atque vt exeamus á sacra Scriptura, Malachias Episcopus, vt narrat S. Bernardus á Deo ipso doctus, factusque Magister, ab alio magistro spirituali consilia petebat. S. Franciscus, teste S. Bonauētura, similiter á Deo illuminatus, á quo magna didicerat, consultabat cum suis, quæ ipse per se explicare potuisset. Igitur mos est Sanctorum procedere in negotijs magni ponderis, per consultationes, ac regulas prudentiæ, quamuis reuelationes habeant á Deo de successu futuro.

S. Bern. in vita S. Malach. S. Bon. cap. 11. vita S. Franc.

§. XXXVII. D. CASTALDVS.

„ 120 ILlud quoque huic reuelationi obstat, quod „ Ribadeneira non obscurè innuere videtur, „ in Romano itinere, post insignem illam Saluatoris „ apparitionem, Ignatium animo concepisse, suam Re„ ligionem Societatis Iesu nomine decorare. Quomo„ do ergo multos annos ante, iuueni mercatori prædi„ cere potuit fore, vt Societatis Iesu Collegium ipse „ fundaret?

Rib. l. 2. c. 11.

Ad §. 37. Iulij responsio.

121 Hæc verba in editione epistolæ Neapolitanæ, quæ fuit secunda, video prætermissa. Fortasse re melius expensa Castaldus animaduerterat nihil habere ponderis. Verum quia leguntur in prima editione, quæ fuit Vicētina, debetur illis sua responsio. Primū igitur nego apparitionem illam in Romana vi[a] fuisse primam, potissimam, aut solam causam imponendi nominis Societati, ex opinione Ribadeneiræ. Fuisse

se quidem vnam ex causis, & postremum impulsum asserimus omnes, ipse Ribad. in cap. notato à Castaldo ait hæc verba: *Et tum præclaro illo viso, tū alijs diuinis illustrationibus multis, magnisque, ita Dominus Iesus in eius mente sacratissimum suum nomen impressit, penitusque infixit, vt eius ex nomine Societati nomen imponeret: tam clara ac firma luce collustratus, & vsqueeo pro certo habens id Deum velle, vt ab hac mente se dimoueri nunquam posse diceret. Quodque volentibus sociis, ac consentientibus fecit, id repugnantibus, ac dissentientibus omnino fecisset, propter diuini luminis claritatem.* Notet Castaldus verba illa: *Tum aliis diuinis illustrationibus*, quæ ante id tempus in hoc animi decretum coegerunt Ignatium. Adde, quod Ioannes Polancus scriptum reliquit, se ab Ignatio audiuisse, & Orlandinus refert, *Contra Dei nutum se facturum, minimeque leuem apud Deum noxam incursurum, si ea de re vel minimum hæsitasset.* Orl lib. 2. n. 62. Hæc Ignatij constantia in hac re, verbis commemoratis explicata, nonne fuit reuelationis de hoc nomine imponendo quasi quædam patefactio? Ergo cum opus fuit, reuelationem patefecit. Indicat Orlādinus, vbi probabiliter nos omnes arbitramur reuelationem accepisse, cum ait: Id. ibid. *Cuius vocabuli species iam inde ex Manresanis de Regno Christi, vexillisq; meditationibus, ac postea ex diuino illo viso accedenti ad vrbem oblato præclaris aliis mentis illustrationibus, in eius animo sic insederat, vt nulla humana vi, momentoque rationis, vel ab ea posset appellatione abduci, vel aliam vllam æque aptam excogitare.* Quid quod in Conuentu Vicentino anno 1537. (vt bis refert Orlandinus) ante visionem Romanam, quæ accidit anno 1538. & ante congressum Romanū, qui incidit in an. 39. decreuerāt, *vt instituta sodalitas Iesu Societas vocaretur?* Septimo abhinc anno ipse in asceticis obseruauerā ex Maffeio, & alijs Id l. 2. n. 25. 62. Nigr. 3. tit. n. 24.

non solam causam huius nominis imponendi fuisse visum Romanum, sed postremum impulsum. Cum igitur Māresana reuelatio aliquot annis præcesserit Ignatij colloquium cum Quadrato, & aliȩ illstrationes ab historicis commemoratæ præcedere potuissent, in quibus Ignatius Dei voluntatem præsensit, atque intellexit; non est mirum id Quadrato prædicere potuisse, ac prædixisse.

§. XXXVIII. D. CASTALDVS.

Orl. lib. 2. nu. 25. „ 122 DVo alia Orlandini loca, quæ Nigronius „ pro se adducit, nihil probant. In altero „ enim nihil aliud habetur, nisi Ignatium cum socijs „ conuenisse, institutam sodalitatem esse Iesu Societa- „ tem appellandam; quod tamen accidit anno 1539. Id. lib. 2. n. 62. „ In altero ipse auctor, huius diuini nominis excellen- „ tijs decantatis subnectit: Hæc & multo plura Igna- „ tius præuidens, simul intelligebat nullam iure me- „ tuendam arrogantiæ notam. Quid autem prudens „ lector possit colligere, illi iudicent, qui nouerunt ar- „ rogantiæ metu non percuti, quem diuino afflatum „ spiritu humana non regit opinio.

Ad §. 38. Iulij responsio.

123 Illa duo loca Orlandini à me in margine notata aliquid habent commodi, ac virium ad probanda, quæ dixeram. Ex priore cupiebam lectorem intelligere, sodalitatem nostram iampridem Parisijs institutam, nomine Societatis appellatam, tum primum consensu Patrum anno 1537. in congressu Vicentino, non anno 1539. vt hic Castaldus asserit, quia hoc anno Romæ fuit secundum de hoc nomine decretum. Secundus locus notatus fuit, quia n. 62. repetit, quod nu. 25. dixerat, de nomenclatura Societatis, antequā Supr. §. 37. nu. 121. Romam cōuenirent sodales. Præterea indicatus fuit, quia narrat ibi, quæ paulo ante dixi de constantia

S. Igna-

S.Ignatij, in eo nomine imponendo, de Manresanis, & alijs illustrationibus, ex quibus S. Pater intellexerat Dei voluntatem in ea nominatione. Reuelato nomine, intelligitur necessario reuelata societas: quia quod non erat futurum, nominari non poterat. Quod autem spectat ad arrogantiæ notam, non ea scripsit Orlandinus, quod putaret ab Ignatio metui in seipso arrogantiam; quæ non solet excitari in eo, quem diuinus afflatus regit: sed ob solidas rationes productas existimauit nihil Ignatium metuisse, ne iure ab alijs arrogantiæ accusaretur. Nam illæ rationes ostendunt potius, ab animi grati, ac religiosi demissione illam appellationem esse profectam: demissio verò, & humilitas arrogantiæ inimicæ, omnē arrogantiæ suspicionem auertunt. Orl.l.1.nu. 63.

§. XXXIX. D. CASTALDVS.

" 124 HÆc sufficere puto non tantum flagitatio-
" ni tuæ, qui de me, meaque Religione, quæ
" tua est humanitas, optimè sentis, verum etiam ad
" quemcunque animum non penitus à nobis alienum
" componendum, vt quæ scripsi, non temere scripta
" sibi persuadeat. Deus te incolumem diu æternæ fe-
" licitati seruet. Neapoli non. Decemb. M.D.CXVII.

Ad §. 39. Iulij responsio.

125 Ego quoque sufficere dicam, quæ scripsi, vbi tertium argumentū explicauero de spiritualibus exercitijs, vt promisi, quod in decursu responsionis non habuit, vt cetera, locum opportunum. Luculenter ac solidè id Franciscus Sacchinus pertractauit: sed quoniam dixit, idque valde considerate, præceptiones eorum exercitiorum S. Ignatio fuisse *cœlesti lumine demonstratas*: ideo existimaui hoc eius dictum, quā accuratissimè corroborandum, vt Castaldus intelligat non sine magno ingrati animi vitio S. Ignatium

de-

deserturum fuisse tam magnum Dei donum, quod illi deserendum erat ad alienam voluntatem victuro. Quod Sacchinus scripsit, communis opinio est in Ordine nostro infixa penitus in animis nostris. Qui præfationem exercitiorum libello præposuit, cum primum typis excusus est, tradidit ea documenta, & exercitia spiritualia composita fuisse ab Ignatio, docto *Non tam à libris, quam ab vnctione S. Spiritus, & ab interna experientia, & vsu tractandorum animorum*. Eadem verba repetunt, & approbant ii, qui Directorium exercitiorum scripserunt, ac recognouerunt, viri docti pariter, atque spirituales, ac conscij rerum nostrarum antiquarum. Hi præterea hæc verba de suo addiderunt in eiusdem confirmationem sententiæ: *Hæc sunt lumina, quæ ei Dominus in ipso primo conuersionis feruore inspirauit, ac deinde in omni progressu eius virtutis, & sanctitatis semper confirmauit.* Congruenter Maffeius asserit hunc librum, & præceptiones esse conflatas *ex ijs, quæ partim cœlesti magistro dictante perceperat, partim etiam ipsemet experiendo cognorat*. Orlandinus alijs verbis sane orandi artem ab Ignatio compositam ait, partim ex vsu, & quotidiana obseruatione; partim ex eo, *quod à diuino Institutore didicerat*. *Diuino magisterio* didicisse Ignatius, quæ in hoc libello scripsit, dicitur in relatione facta Gregorio XV. in consistorio publico anno 1622. à Nicolao Zambeccaro Aduocato Consistoriali, qui hoc eruit ex probato processu Rotæ Romanæ. Et sane mos est benignissimi parentis Dei, viris sanctis scientia sæculari, & humana minus eruditis (cuiusmodi erat Ignatius in secessu Manresano) quos ad magnam aliquam Ecclesiæ suæ vtilitatem elegit, infundere diuinitus aliquid luminis, quo de rebus spiritualibus plus sapiant, quam mundi sapientes, & eruditi humano magisterio. Tales fuerunt Antonius, Benedictus, Franciscus vterque; Assi-

Innom. in præfat. ad exerc. spir.

Director. exer. pœm. §. 2.

Maff. l. 1. c. 8.

Orlan. l. 1. nu 23.

sias

sias,& Paulanus, atque alij, quos facile in historijs Ecclesiasticis reperies. Et eo probabilius id redditur, quod nonnunquam in eo secessu abalienatus à sensibus, extra se rapiebatur; quod alijs Sanctis contigisse legimus, qui tempore raptus occultiora docebantur. Accedit traditio quædam mandata litteris à Ludouico Pontano, cuius Meditationes, Dux spiritualis, & quatuor volumina de perfectione, doctorũ virorum, & piorum assensione magna leguntur. Is præterea scripsit Hispanicè vitam Balthassaris Aluarez viri religiosissimi nostri Ordinis, spiritualium documentorum plenissimam, accuratè, vt in Hispania fit, examinatam, Latinè redditam à Melchiore Treuinnio Theologo Societatis nostræ Hispano, quę Coloniæ cusa 1616. ab Ioanne Kinchio passim diuēditur. In cap. 43. asserit Ludouicus se hausisse auribus ex ore Ioannis Suarij Prępositi Prouincialis, cum domesticā haberet exhortationē, hæc verba: *P. noster Euerardus mihi dixit, quod Romæ ex traditione habeatur, P. Iacobum Laynium dixisse, Deum D.N. exercitia Patri nostro S. Ignatio tradidisse.* Noui equidem Ioannem Suarium in Italia, qui erat ex antiquissimis, & prudentissimis Hispaniæ professis. Euerardus autem Mercurianus fuit quartus Præpositus generalis, grauitate, ac prudentia tali, vt minime inconsideratus in loquendo existimari queat. Insuper idem Pontanus refert quoque reuelationem ab Archangelo Gabriele factam in Hispania anno 1600. personæ cuidam altissimæ orationis, extraordinarijs fauoribus spiritualibus cumulatæ, nostra exercitia facere paranti. *De cuius sincera veritate,* inquit Pontanus, *cum aliquid dicit, habeo eam moralem certitudinem, quam in huiusmodi rebus homo habere potest.* Et narrata reuelatione, subdit: *De cuius veritate, vt dixi, perpensis omnibus circũstantiis eius, cui facta est, non possum dubitare.* Recenset totius facti seriem, & cautelas adhibitas, ne

Lud. Pont. in vit. Balt. Aluar. c. 43. § 2.

Idem c. 43. § 1.

ne deciperetur, & tandem hæc Angeli verba refert: *Exercitia, quæ facere cogitasti per mentis ratiocinationes, & meditationes, magnitudinem Dei, & infinitorum bonorum, quæ per Christum nobis communicantur (in eum ferè modum, quo fiunt in Societate) singulare obsequium Reginæ nostræ præstabis. Significat enim tibi, se fuisse, & esse tanquam patronam, & fundatricem illorum Societatis exercitiorum; seque adiuuisse, ac docuisse* S. P. *Ignatium, vt ita fierent: ideoque hoc nomine initiũ se dedisse huic operi: immò & se toto tempore vitæ suæ in sanctis huiusmodi exercitiis fuisse occupatã.* Ex narratis apparet quibus magistris eruditus S. Ignatius confecerit hoc instrumentum saluandarum animarum: proinde plane est, imo incredibile ab eo fuisse relinquendum, vt aliam Religionem intraret; quæ tunc solitudinis amantior erat, quam conuersionis; & in qua ingressus Ignatius futurus erat discipulus, non magister: cum tamen in hoc instrumẽto tractando magisterium exerceatur. Neque erat æquum, aut rationi congruum, vt nouitius futurus cum superioribus illius Ordinis pacisceretur de hoc magisterio exercendo, & retinendo in tota vita. Præterea, qui docuit illum, significasse diuinitus eidẽ probabilissimum est, diutissime eo instrumento vsurum, tum quoad viueret, tum quoad Religio instituenda per eum in Ecclesia Dei perduraret. Adde, quod multos iam annos hoc armorum genus tractauerat prospero successu, & huic magisterio insueuerat: quo reddebatur illius desertio, & abiectio difficilior. Durum enim est, vt Iurisconsultus definit, assueta relinquere: quoniam consuetudo est altera natura, vt obseruauit Aristoteles in moribus, & S. Bernardus etiam in Religiosis. Explicato igitur tertio argumẽto, & liberata fide data, sufficere arbitror, quæ sunt à me dicta ijs, qui nulla opinione ante occupati sunt, quorum iudicium solet esse sincerissimũ.

l. principiũ de ædil. ed. Arist. lib. 7. eth. c. 10. S. Bern. lib. de vit. solit.

Satis

Satis item erunt R.D.Castaldo, si tantisper dùm ea leget suam priorem deponat opinionem. Scio scriptum esse ab Origene proprias deponere opiniones esse difficile. Sed dictum vetusti scriptoris interpretor in ijs, qui minus amantes sunt veritatis, quam D. Castaldo cordi esse non ambigo. Postremo spero fore (quod iam significaui) vt mutua nostra beneuolentia minimè minuatur; quando S. Thomas Aquinas, & Aristotelis quoque doctrina docet, opinionũ discordia, quæ ad intellectum pertinent, beneuolentiam, & amicitiam, quæ spectant ad voluntatem, non extingui.

Orig. l. 1. adu. Celsó.

S. Tho. 2. 2. q. 29. ar. 3. ad 2.

Arist. lib. 9. eth. c. 3.

